

Jaarverslag 2009

Milieudefensie. Een wereld te winnen.

Voorwoord

Milieudefensie is mensenwerk

Het jaar 2009 gaat voor Milieudefensie de boeken in als een moeilijk jaar. In 2008 werden we geconfronteerd met een forse daling van het aantal donateurs. Ook in de werkorganisatie liepen we tegen problemen aan. Dat maakte een ingrijpende reorganisatie in 2009 nodig, inclusief gedwongen ontslagen. Eind 2009 bleek bovendien dat verwachte inkomsten uit subsidies zouden tegenvallen. Dat maakte dat Milieudefensie in 2010 tot een nieuwe bezuinigingsronde moest overgaan.

Gelukkig zijn we erin geslaagd snel een nieuwe directeur te vinden ter vervanging van Frank Köhler, die per 31 december is vertrokken. Onze nieuwe directeur, Hans Berkhuis, is voortvarend gestart met een cultuuromslag bij Milieudefensie: een kleinere, efficiënter georganiseerde werkorganisatie, minder thema's en meer focus is het streven. Bovendien is in recordtempo een nieuw Algemeen Beleidsplan voor de periode 2010-2015 opgesteld.

Milieudefensie is er, ondanks de tegenslagen, ook in 2009 in geslaagd resultaten te boeken. Heel veel mensen hebben daar hun steentje aan bijgedragen.

Annemarie Goedmakers,
voorzitter Milieudefensie

Die mensen vormen het kapitaal van Milieudefensie. De bureaumedewerkers die zijn doorgegaan met hun werk toen hun vertrouwde organisatie veranderde en zij collega's zagen vertrekken. Maar vooral de tienduizenden mensen in het land die ons werk actief op straat of achter de schermen, met geld of met een handtekening steunen. Het zijn deze mensen die Milieudefensie maken tot wat het is: een milieuorganisatie die draagvlak en daarmee gezag heeft en resultaten boekt.

Milieuresultaat

Een aantal milieuresultaten wil ik er uit lichten: Zo is er de opmars van duurzaam hout bij tuincentra en bouwmarkten die dankzij de vasthoudendheid van Milieudefensie doorzet. Het aandeel FSC-tuinmeubelen steeg van 25 procent in 2006 tot 70 procent in 2009.

Milieudefensie sloot februari 2009 een overeenkomst met het Havenbedrijf Rotterdam over de milieueffecten van de Tweede Maasvlakte. Deze overeenkomst levert aanzienlijke milieuwinst op, meer dan met verdere juridische actie mogelijk was. In de loop van 2010 presenteren beide partijen de uitkomsten van een onderzoek naar mogelijke maatregelen om dit milieuresultaat te bereiken en worden keuzes gemaakt.

Het resultaat van een burgerinitiatief van Milieudefensie en de Dierenbescherming was dat Provinciale Staten van Noord-Holland in maart tegen de komst van megastallen stemden. Het is niet het enige succes dat in 2009 werd geboekt in de strijd voor een dier- en milieuvriendelijker landbouw. In november nam de Tweede Kamer een motie aan waarin de regering wordt gevraagd de teelt van gewassen die veevoersoja kunnen vervangen

inhoud

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

te bevorderen. Een Kamermeerderheid stemde in december voor een campagne die de consument informeert over de milieugevolgen van vleesconsumptie. Oproepen van Milieudefensie en de Sojacoalitie vormden de aanleiding voor deze maatregelen.

Ik wens het milieu een kabinet toe dat werk gaat maken van de achterstand die Nederland inmiddels op natuur- en milieugebied heeft opgelopen. Ik hoop dat we komend jaar veel nieuwe leden, donateurs en vrijwilligers kunnen motiveren om ons werk te steunen. Ik wens medewerkers waar we helaas noodgedwongen afscheid van hebben moeten nemen, boeiende nieuwe uitdagingen toe. Zelf neem ik in juni 2010 afscheid als voorzitter van Milieudefensie. Ik wens Hans Berkhuis, onze vrijwilligers en bureaumedewerkers heel veel succes de komende jaren bij het bereiken van onze doelstellingen. En ik dank vooral al onze leden en donateurs en de Nationale Postcodeloterij voor hun financiële bijdragen die onze activiteiten en onafhankelijke stellingname mogelijk maken.

**Annemarie Goedmakers,
Voorzitter Milieudefensie**

Inhoudsopgave

Klik op een titel om
direct de betreffende
pagina weer te geven ...

Voorwoord

1	Over dit verslag	1
1.1	Transparant Prijs: zesde plaats, cijfer 8,3	2
1.2	Verbeteringen	3
1.3	Gedragcode en beleid op internet	4
2	Samenvatting	5
2.1	Milieuresultaten	6
2.2	Financiële resultaten	13
2.3	Overige resultaten	15
3	Projecten	17
3.1	Landbouw en Voedsel	19
3.2	Klimaat en Energie	30
3.3	Globalisering	39
3.4	Ruimte en Landschap	56
3.5	Verkeer	64
3.6	Jongeren Milieu Actief	77

4	Mensen in beweging	79
4.1	Doelstellingen	80
4.2	Resultaten	81
4.3	Inspraak en besluitvorming leden	82
4.4	Lokale afdelingen	87
4.5	Vrijwilligers	89
5	Externe relaties	90
5.1	Samenwerkingsverbanden	91
5.2	Relatie met overheid en bedrijven	94
5.3	Relatie met de media	97
5.4	Externe communicatie	98
6	Risicomanagement	104
6.1	Reputatierisico's	105
6.2	Fysieke risico's	107
6.3	Financiële risico's	108
6.4	Compliance	110
7	Sociaal verslag	111
7.1	Personeel en organisatie	112
7.2	Inspraak medewerkers	116

... spring
naar een
hoofd-
stuk ...

inhoud

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

... of blader door
de pagina's.

8 Intern milieubeleid	118	11 Jaarrekening 2009	147
8.1 Computer en printers	121	11.1 Inleiding	148
9 Bestuursverantwoording	123	11.2 Balans	151
9.1 Samenstelling van het bestuur	124	11.3 Staat van baten en lasten 2009	153
9.2 Bestuursvergaderingen	129	11.4 Grondslagen van Waardering	155
9.3 Financieel toezicht	130	11.5 Kasstroomoverzicht	157
9.4 Beleid	131	11.6 Toelichting Balans	158
9.5 Bestuur, directeur en bureau	133	11.7 Toelichting staat van baten en lasten	166
9.6 Samenstelling van het managementteam en salaris van de directeur	134	11.8 Overige gegevens	178
9.7 Presidium en Geschillencommissie	136	12 Vooruitblik	180
10 Fondsenwerving, subsidies en sponsoring	138	12.1 Milieudefensie in 2010	181
10.1 Resultaten werving 2009	139	12.2 Begroting 2010	184
10.2 Wervingsprogramma 2006 - 2008	141	12.3 Meerjarenraming 2010-2015	186
10.3 Subsidies, schenkingen en sponsoring	143		
10.4 Nationale Postcode Loterij	146		

1 *Over dit verslag*

Milieudefensie heeft haar jaarverslag de afgelopen jaren stap voor stap verbeterd. We vinden het belangrijk dat u zo goed mogelijk kunt beoordelen of wij ons werk goed doen en of we verstandig met ons (en uw) geld omgaan. Van een organisatie als Milieudefensie, die van bedrijven en de overheid transparantie eist, mag u tenslotte verwachten dat zij ook zelf haar zaken op orde heeft.

1

Over dit verslag

Transparantie betekent voor Milieudefensie overigens meer dan een transparant jaarverslag. Milieudefensie streeft ernaar om als organisatie zo transparant mogelijk te werken. Dat hangt samen met het verenigingskarakter van de organisatie. We organiseren elk jaar twee algemene ledenvergaderingen, in campagneraden bespreken onze professionals hun thema met leden en niet-leden en veel activiteiten worden samen met vrijwilligers georganiseerd. U leest er meer over in [hoofdstuk 4](#).

1.1 Transparant Prijs: zesde plaats, cijfer 8,3

Milieudefensie doet al sinds het begin in 2004 mee aan de Transparant Prijs. Dat is de prijs voor het beste charitatieve jaarverslag, een initiatief van de Donateursvereniging en PricewaterhouseCoopers. Dat doen we omdat de beoordeling ons waardevolle informatie geeft over de sterke en zwakke punten van ons verslag.

Met het Jaarverslag 2008 scoorde Milieudefensie een 8,3 (een jaar eerder was dat een 8,0). In de categorie grote organisaties neemt Milieudefensie een zesde plaats in, op een totaal van 75. Milieudefensie presteert daarmee beter dan alle ander natuur- en milieuorganisaties. We zijn trots op dit resultaat.

1.2 Verbeteringen

Milieudefensie is gewend om haar verslag jaarlijks te evalueren en waar mogelijk verbeteringen door te voeren. Wij hebben er dit jaar voor gekozen ons verslag te versoberen. Dat is uit pragmatische overwegingen gebeurd, omdat reorganisaties, het vertrek van medewerkers en het ontwikkelen van een nieuw strategisch kader in 2009 en de eerste helft van 2010 daartoe noopten. In de praktijk betekent het, dat dit verslag korter is dan in voorgaande jaren en dat de extra's – bijvoorbeeld in de vorm van interviews – tot een minimum zijn beperkt. Wij denken dat we desondanks een informatief jaarverslag hebben opgesteld.

Evenals vorig jaar, wordt dit jaarverslag uitsluitend op internet gepubliceerd en niet gedrukt. Dat doen we om papier en geld te besparen. Mocht u desondanks prijs stellen op een papieren versie, dan kan dat natuurlijk altijd. U kunt de tekst opvragen bij onze Servicelijn: 020 6262 620.

**Dit verslag verschijnt
alleen digitaal!**

**Bespaar op papier.
Print alleen pagina's die u
nog eens na wilt lezen.**

1

Over dit verslag

1.3 Gedragscode en beleid op internet

Milieudefensie publiceert diverse beleidsdocumenten, richtlijnen en gedragsregels op haar website. Daaronder natuurlijk het Algemeen Beleidsplan, het Verenigingsreglement en de statuten. De belangrijkste gedragsregels zijn ondergebracht in een gedragscode, die eveneens op de website van Milieudefensie te vinden is. Die code omvat gedragsregels voor onze acties, regels voor de omgang met bedrijven (zowel over samenwerking met bedrijven als over conflictsituaties), regels voor de omgang met overheid en politiek, richtlijnen voor sponsoring, richtlijnen ter bescherming van persoonsgegevens (privacybepaling) en regels voor de frequentie van mailingen aan onze leden en donateurs.

In **hoofdstuk 6** besteden we meer aandacht aan de gedragscode van Milieudefensie.

2 Samenvatting

In 2009 moest Milieudefensie bezuinigen en noodgedwongen mensen ontslaan. Dat was het directe gevolg van dalende inkomsten uit eigen fondsenwerving. Tegelijkertijd werd de werkorganisatie anders ingericht. Dat heeft een zware wissel getrokken op de medewerkers. Desondanks wist Milieudefensie in 2009 opnieuw concrete milieuresultaten te boeken.

Aan onze milieuresultaten gaan vaak jaren werk vooraf in de vorm van lobby, onderzoek, publieksmanifestaties en acties op straat. Successen zijn te danken aan de inzet en betrokkenheid van heel veel mensen, niet in de laatste plaats de leden en donateurs van Milieudefensie. Milieudefensie bereikte die resultaten bovendien niet allemaal alleen; vaak zijn successen het resultaat van samenwerking met andere organisaties.

Hieronder vindt u de belangrijkste resultaten van 2009:

- **Duurzaam hout wint terrein:**

Tien grote tuinentra en bouwmarkten waarop Milieudefensie de afgelopen vijf jaar campagne voerde, verhogen hun aanbod van duurzaam hout structureel. Het aandeel FSC-tuinmeubelen bij deze winkelketens steeg van 25 procent in 2006 tot 70 procent in 2009. Valse duurzaamheidsclaims verdwenen na klachten van Milieudefensie de afgelopen jaren van de winkelvloer.

- **Illegaal hout aan banden:**

Het Europees Parlement nam in maart een sterk verbeterd wetsvoorstel aan om de handel in illegaal hout tegen te gaan. Alle amendementen op het voorstel van de Europese Commissie die Milieudefensie i.s.m. andere NGO's heeft ontwikkeld en waarvoor bij de Europarlementariërs is gelobbyd, zijn hierin opgenomen. Dat geldt o.a. voor: de verbodsbepaling, stevige sancties/boetes, een brede definitie voor legaal hout waarin ook sociale criteria zijn opgenomen, wetgeving voor alle bedrijven en producten.

Eerder al nam het ministerie van LNV het pleidooi van Milieudefensie en andere organisaties over voor een Europees verbod op de handel in illegaal gekapt hout. Het ministerie van Economische Zaken gaat, onder meer via de FIOD, eigen onderzoek instellen naar houthandelaren die ondanks Europese sancties handelen in zogenaamd 'conflicthout' uit Birma. Aanleiding is de publicatie begin 2009 van het rapport 'Sanctioned but not stopped – Research on timber trade between the European Union and Burma' van Milieudefensie.

- **Vee-industrie open voor verandering:**

Er zit verandering in de lucht: de vee-industrie, voorheen bio-industrie, staat steeds meer open voor verandering. Natuurlijk dragen 'ruimingen' vanwege veeziekten, zoals de Q-koorts, daar flink aan bij. Er is een duidelijke kentering waarneembaar bij consumenten en winkelketens, maar ook in de politiek. Milieudefensie speelt daar een actieve rol in.

Provinciale Staten van Noord-Holland stemden in maart tegen de komst van megastallen. Dat is het directe resultaat van een burgerinitiatief van Milieudefensie en de Dierenbescherming.

Het is niet het enige succes dat in 2009 werd geboekt in de strijd voor een dier- en milieuvriendelijker landbouw. In december stemde een Kamermeerderheid voor een campagne die de consument informeert over de milieugevolgen van vleesconsumptie. In november nam een Kamermeerderheid al een motie aan waarin de regering wordt gevraagd de teelt van gewassen die veevoersoja kunnen vervangen te bevorderen.

2

Samenvatting

Dat gebeurde in beide gevallen na oproepen van Milieudefensie en de Sojacoalitie. Met de Supermarktmonitor Vlees en Vleesvervangers van Milieudefensie en Varkens in Nood, wordt voor het eerst het complete prijs-, aanbod- en reclamebeleid van de tien grootste Nederlandse supermarkten in kaart gebracht. Doel is supermarkten te bewegen op duurzaamheid met elkaar te concurreren. Jumbo, Super de Boer, Deen en Albert Heijn hebben al laten weten dat ze de handschoen op zullen pakken.

Met de VleesWijzer van Milieudefensie en Varkens in Nood kan de consument in één oogopslag zien hoe goed verschillende soorten vlees en vleesvervangers scoren op het gebied van milieu en dierenwelzijn. Sinds de lancering in oktober zijn er 100.000 VleesWijzers aangevraagd.

- **Strengere regels voor gebruik landbouwgif:**

Op 13 januari 2009 stemde het Europees Parlement voor strengere regels voor het gebruik van landbouwgif. Een tiental gevaarlijke gifstoffen wordt verboden en kwetsbare groepen zoals zwangere vrouwen en kinderen kunnen in de toekomst rekenen op betere bescherming. Hoewel de uiteindelijk aangenomen regelgeving minder ver gaat dan Milieudefensie nodig acht, zijn we tevreden met deze uitkomst. Samen met partnerorganisaties in het Pesticide Action Netwerk en tienduizenden burgers heeft Milieudefensie effectief gelobbyd via weetwatjeeet.nl en pesticidewatch.eu.

2

Samenvatting

- **Minder gifresten op groente en fruit:**

De Weet Wat Je Eet Gifmeter 2009 van Milieudefensie en Natuur en Milieu toont aan dat door de lange adem van het project er steeds minder resten landbouwgif op groente en fruit worden gevonden. Supermarkten moeten nog wel extra stappen zetten om zeker te weten dat er geen gevaarlijke cocktails van pesticiden worden aangeboden. Verschillende supermarkten, waaronder Albert Heijn, Plus, Jumbo en Aldi hebben aangegeven zich hiervoor in te zullen spannen.

- **Aanbod EKO en fairtrade stijgt verder:**

Uit de jaarlijkse EKO-tellingen van Milieudefensie en Solidaridad blijkt, dat het aanbod van biologische en fairtrade producten in de supermarkten in 2009 verder is gestegen. Nooit eerder was het aanbod duurzame producten zo groot. Supermarktketen Plus heeft de meeste biologische producten (175), terwijl Jumbo koploper is in Fair Trade (48 producten). Gemiddeld troffen onze vrijwilligers 78 biologische producten en 15 fairtrade producten aan.

- **Open ruimte beter beschermd:**

In oktober werd de aanleg van een bedrijventerrein bij Holten (Overijssel) definitief afgeblazen. Daardoor blijft het landelijke gebied in de omgeving van Holten gespaard. Dat is het resultaat van de jarenlange strijd van de lokale actiegroep 'Houdt het Holterbroek Groen' en Milieudefensie.

Dankzij jarenlang campagnevoeren door Milieudefensie staat de bescherming van de open ruimte hoger op de politieke agenda. Met name de aanleg van steeds weer

nieuwe bedrijventerreinen is onder vuur komen te liggen. De regering heeft inmiddels geld vrijgemaakt om oude bedrijventerreinen opnieuw in te richten, waardoor de aanleg van nieuwe bedrijfslocaties en dus de aantasting van landelijk gebied voorkomen kan worden. In 2009 werd dat beleid verder aangescherpt. Een Kamermeerderheid stemde in met een motie van de CU, die de regering opdraagt alleen nieuwe bedrijventerreinen toe te staan als er op bestaande terreinen onvoldoende ruimte is.

- **Eerlijke Bankwijzer heeft effect:**

Oxfam/Novib, Amnesty, FNV en Milieudefensie lanceerden begin 2009 de Eerlijke Bankwijzer. Deze consumentenwebsite laat zien hoe groen banken zijn en in hoeverre ze letten op mensenrechten, corruptie en bijvoorbeeld wapenhandel. Klanten kunnen via de Eerlijke Bankwijzer in actie komen als ze vinden dat hun bank niet eerlijk genoeg bankiert. De website kreeg honderdduizend hits, tienduizend klanten ondernamen daadwerkelijk actie. De meeste banken hebben zich de slechte scores bij de eerste beoordelingen aangetrokken en hun beleid verbeterd.

Op verzoek van de initiatiefnemers van de Eerlijke Bankwijzer ondertekenen tien bankdirecteuren aan de vooravond van de Klimaattop in Kopenhagen een gezamenlijke klimaatverklaring. Daarin sporen ze de regering aan om zich in te zetten voor de invoering van een langjarig wettelijk systeem dat alle marktpelers vertrouwen geeft om fors te investeren in duurzame energieprojecten. Die oproep werd in Den Haag gehoord; op 18 december riep een ruime meerderheid van de Tweede Kamer de regering op om voor de zomer van 2010 met banken en pensioenfondsen een overeenkomst te sluiten om tot een duurzame energievoorziening te komen.

- **Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen minder vrijblijvend:**

Het ministerie van Economisch Zaken onderzoekt of Nederlandse bedrijven aansprakelijk kunnen worden gesteld voor schendingen van mensenrechten of het overtreden van internationale arbeids- en milieunormen door hun buitenlandse dochters. Dat is onder meer te danken aan jarenlang aandringen van Milieudefensie. Voor het internationale werk van Milieudefensie is dit onderzoek van strategisch belang. De relatie moeder-dochterbedrijf is een centraal punt in de rechtszaak die enkele boeren en vissers uit Nigeria samen met Milieudefensie tegen Shell hebben aangespannen. De resultaten van het door EZ uitgezette onderzoek zullen naar verwachting begin 2010 in de Tweede Kamer worden besproken.

Staatssecretaris Heemskerk van Economische Zaken en een grote meerderheid in de Tweede Kamer vinden dat de SER haast moet maken met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Daarbij moet de SER wat de staatssecretaris betreft Milieudefensie en Amnesty International betrekken.

- **Moratorium op investeringen in oliepalplantages:**

In augustus kondigde de Wereldbank een moratorium aan op investeringen in oliepalplantages. Eerder al schortte de International Finance Corporation, een lid van de Wereldbankgroep, haar investeringen in palmolie op. Klachten van Milieudefensie en Indonesische partnerorganisaties over oliepalplantages op Kalimantan vormen de aanleiding voor die besluiten. Oliepalplantages zijn omstreden, omdat de landrechten van de lokale bevolking met voeten wordt getreden en onvervangbaar regenwoud wordt gekapt.

Na klachten van Milieudefensie en Indonesische partnerorganisaties heeft Wilmar, de grootste palmolieproducent ter wereld, in 2009 een duurzamer investeringsbeleid aangenomen en de situatie rond haar plantages in Indonesië verbeterd. Wilmar gaf land terug aan lokale gemeenschappen en besloot een waardevol bos niet te kappen.

- **Maasvlakte wordt schoner:**

Milieudefensie en Havenbedrijf Rotterdam presenteerden op 9 februari de 'Overeenkomst Duurzame Maasvlakte'. In de loop van 2009 werd onderzocht met welke maatregelen de emissies van fijn stof, NOX, SO₂ en CO₂ – afkomstig van activiteiten van de huidige en de Tweede Maasvlakte – kunnen worden verminderd. De gezamenlijke ambitie is een reductie van luchtverontreinigende stoffen met 10 procent per 2020. In 2010 worden er keuzes gemaakt.

- **Milieuzones uitgebreid:**

Het aantal milieuzones in gemeenten is uitgebreid en wordt beter gehandhaafd. Milieuzones moeten de lokale luchtkwaliteit verbeteren door de meest vervuilende vrachtwagens uit de stadscentra te weren. Milieudefensie heeft daaraan bijgedragen met steekproefsgewijze controles in diverse steden. Die lieten zien dat er nog veel aan de handhaving schort.

2

2.2 Financiële resultaten

Samenvatting

In 2009 had Milieudefensie € 7.576.406 beschikbaar voor de doelstelling. Ten opzichte van 2008 betekent dit een vermindering van € 782.853 (-9,4 procent).

De inkomsten uit hoofde van de Nationale Postcodeloterij namen af met € 688.316. In 2008 ontving de vereniging dit bedrag ter financiering van het programma Klimaatwet/Hier 2. De afname werd voorzien en in de begroting voor 2009 opgenomen.

De Baten Eigen Fondswerving (contributies, giften en donaties) namen in 2009 af met € 239.297 (-7,6%). Begroot was een toename ten opzichte 2008 van 1,97 procent.

De toename van de bijdragen van leden en donateurs bleef echter achter bij de verwachtingen. De bijdragen in 2009 kwamen zelfs licht onder die in 2008 uit.

Aan giften en donaties werd € 316.502 minder ontvangen dan in 2008 (-13,7%).

Dit als gevolg van een forse daling van het aantal donateurs (zie [hoofdstuk 2.3](#)).

De lasten in 2009 bedroegen € 8.159.414 tegen € 8.348.479 in 2008 (-2,4%). Begroot was een afname met 2,2 procent. De uitvoeringskosten van de organisatie namen met € 335.383 toe tot € 4.621.557.

Het aandeel van de personele lasten in de stijging bedraagt € 306.289. De verklaring is, dat de kosten van de reorganisatie in 2009 € 439.616 bedroegen. De uitvoeringskosten bleven onder het begrote bedrag.

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

De algemene kosten bedroegen € 1.635.523, een toename met € 169.498. Het aandeel van de bestuurskosten in de algemene kosten nam toe met € 42.980. Dit is vooral een gevolg van een extern onderzoek naar de organisatiestructuur. De kosten voor de ledenadministratie en de servicelijn namen toe met € 197.606. De overige categorieën bleven nagenoeg gelijk of daalden.

In 2009 werden kosten gemaakt voor activiteiten die voor 2008 waren begroot.

De activiteitskosten kwamen daardoor zo'n 19 procent boven de begroting uit (€ 305.156).

Over 2009 was al een tekort begroot van € 218.270. Het geboekte verlies is echter met een bedrag van € 583.007 voor verrekening met de bestemmingsfondsen dramatisch slechter. Het tekort wordt ten laste van de continuïteitsreserve gebracht. De continuïteitsreserve bedraagt ultimo boekjaar daardoor € 1.337.391.

Deze reserve is gevormd voor dekking van risico's op korte termijn. Milieudefensie streeft ernaar de continuïteitsreserve te brengen op een niveau van 50 procent van de structurele uitvoeringskosten. Ultimo 2009 bedroeg dit percentage 32,0 procent tegen 40,5 procent ultimo 2008.

De jaarrekening is opgemaakt volgens Richtlijn 650 voor fondsenwervende instellingen en is daarmee in overeenstemming met de 'Code Goed Bestuur voor Goede Doelen'.

2

2.3 Overige resultaten

Samenvatting

Op 31 december 2009 telde Milieudefensie 34.561 leden, ongeveer evenveel als in 2008 (eind 2008: 34.633). Het aantal donateurs daalde tot 43.808. Dat is een verlies van 6,7 procent (eind 2008: 46.952). Het totaal aantal leden en donateurs komt daarmee uit op 78.369 (2008: 81.585).

De contributies, donaties, giften, schenkingen en nalatenschappen bedroegen in 2009 samen 2.918.891 euro, een afname van 7,6 procent ten opzichte van 2008 (2008: 3.158.187 euro).

De kosten van de fondsenwerving bedroegen 586.854 euro (2008: 479.427 euro), 20,1 procent van de baten uit de fondsenwerving (2008: 13 procent). Aan de doelstelling is 7.061.816 euro besteed, 93,2 procent van de totale baten (2008: 86,3 procent).

Bij laagdrempelige activiteiten waren in 2009 in totaal bijna 90.000 mensen betrokken. Geen slecht resultaat, zeker als bedacht wordt dat Milieudefensie in dezelfde periode een ingrijpende reorganisatie doormaakte.

In dit cijfer zijn de 10.000 bezoekers van de klimaatmanifestatie Beat the Heat bovendien niet meegenomen, omdat het hier om een gezamenlijke activiteit gaat van heel veel organisaties.

2

Samenvatting

Een derde van de betrokken burgers is afkomstig van twee provinciale burgerinitiatieven tegen megastallen, namelijk 14.000 ondertekenaars in Utrecht en 17.000 in Noord-Brabant. Ook de klanten van twee supermarkten hebben een groot aandeel in de totaalscore: 50.000 klanten vroegen hun supermarkt om iets te doen aan het drama achter goedkoop vlees (zie hoofdstuk 3).

Het aantal lokale afdelingen kwam uit op 89, één meer dan in 2008. In totaal tellen deze afdelingen ongeveer 380 actieve leden. Daarnaast werkt Milieudefensie op lokaal niveau intensief samen met nog eens 250 andere bewoners- en milieugroepen die niet direct aan Milieudefensie verbonden zijn.

3 Projecten

In 2009 kregen twee projecten topprioriteit. In de eerste helft van het jaar sprak Milieudefensie supermarkten aan over de verkoop van goedkoop vlees. Daardoor verdwijnt steeds meer bos in Zuid-Amerika. In de tweede helft van het jaar draaide alles om de klimaattop in Kopenhagen. Ook voor projecten rond illegaal hout en het IJmeer werden extra menskracht en middelen ingezet.

Milieudefensie is actief op vijf milieuthema's en wil op die thema's concrete milieuresultaten boeken. Het gaat om: Landbouw en Voedsel, Klimaat en Energie, Globalisering, Ruimte en Landschap en Verkeer.

Op deze vijf thema's heeft Milieudefensie een politieke en maatschappelijke positie opgebouwd door haar inzet, deskundigheid, netwerken in vakwereld, politiek en media en een betrokken achterban.

Milieudefensie is voornemens haar activiteiten in 2010 verder te concentreren door minder thema's aan te pakken en binnen die thema's scherpere keuzes te maken.

landbouw en voedsel →

klimaat en energie →

globalisering →

ruimte en landschap →

verkeer →

3.1 Landbouw en Voedsel

Sinds het burgerinitiatief 'Stop fout vlees' van Milieudefensie in 2007 en de ophef over de dreigende komst van mega-bedrijven in 2008 en 2009 (varkensflats en kippenfabrieken op een schaal die in Nederland niet eerder is vertoond) is de discussie over de vee-industrie in een nieuwe fase beland. Steeds meer burgers willen dat we anders omgaan met ons vee en ons voedsel. Die ontwikkeling heeft effect op de politiek, die vaker maatregelen neemt om uitwassen tegen te gaan en duurzame landbouw te stimuleren. Ook bedrijven, zoals supermarkten, voelen de druk en nemen vaker hun verantwoordelijkheid. Milieudefensie stimuleert deze tendens, door druk te zetten waar dat nodig is en met voorstellen te komen waarmee de problemen kunnen worden aangepakt.

Op hoofdlijnen

De gangbare landbouw wordt gekenmerkt door schaalvergroting, industrialisering, kostenbesparing en handelsliberalisering. Hierdoor wordt de ecologische draagkracht van de aarde overschreden en wordt een eerlijke voedselvoorziening onmogelijk.

Milieudefensie zet zich in voor duurzame voedselvoorziening. Milieudefensie agendeert ernstige misstanden en propageert betere alternatieven (bijvoorbeeld zonder gif en dierenleed). Milieudefensie wil voor de landbouw een omschakeling van bulk- naar kwaliteitsproductie bereiken en wil tegelijkertijd bereiken dat ons voedsel dichterbij wordt geproduceerd.

De doelen van Milieudefensie:

- a) Omschakeling van bio-industrie naar duurzame veehouderij.
- b) Gebruik landbouwgif terugdringen.
- c) Biologische landbouw stimuleren.

project: Het drama achter goedkoop vlees

Doel:

Minimaal twee grotere supermarktketens zetten concrete stappen om hun aanbod van met foute soja geproduceerd vlees af te bouwen en bieden meer duurzame alternatieven aan.

Resultaat:

De Nederlandse supermarkten erkennen de problemen. In juni maakte supermarktkoepel CBL bekend over te willen schakelen naar duurzame soja voor de productie van vlees, zuivel en eieren. Andere door Milieudefensie voorgestelde alternatieven, zoals aantrekkelijker geprijsde vleesvervangers en vervanging van soja waarvoor in Zuid-Amerika bos wordt gekapt door Europese voedergewassen, krijgen nog geen steun. Ook direct overleg tussen Milieudefensie en Albert Heijn leverde geen doorbraak op.

Nederland is de tweede grootste importeur van soja ter wereld. Ruim 90 procent van de soja die in ons land blijft, wordt gebruikt als goedkoop veevoer, vooral voor kippen en varkens in de intensieve veehouderij. De productie van kipfilets en speklapjes is nu gebaseerd op goedkope veevoersoja die in ontboste gebieden wordt verbouwd.

Met de campagne over het 'drama achter goedkoop vlees' die in het voorjaar van 2009 van start ging, wilde Milieudefensie marktleider Albert Heijn bewegen om de oerwouden in Zuid-Amerika te redden. Met de website www.stopfoutveevoer.nl, radiospotjes en een voorlichtingstour langs filialen van Albert Heijn wist Milieudefensie uiteindelijk ruim vijftigduizend klanten te mobiliseren.

De druk die met de campagne werd opgebouwd, zorgde voor een opening. Albert Heijn wilde in maart met Milieudefensie om de tafel onder voorwaarde dat de campagne gedurende het overleg werd stilgelegd. Dat gebeurde. Na een maand onderhandelen en aanvankelijk optimisme, constateerde Milieudefensie dat de toezeggingen onvoldoende hard werden. Albert Heijn wilde (nog) niet beloven om binnen maximaal vijf jaar geen vlees meer te verkopen dat is gebaseerd op foute veevoersoja. Daarom werd de campagne in april hervat. Hoewel veel klanten Albert Heijn verzochten stappen te zetten, leverde dat geen nieuwe openingen op.

Om alsnog een opening in het supemarktfront te forceren, stapte Milieudefensie naar Jumbo. Jumbo is nu al de duurzaamste supermarkt van Nederland en mogelijk eerder bereid tot concrete stappen. In de loop van 2010 wordt duidelijk of dat wel tot concrete resultaten leidt.

3

Projecten

Daarmee is het belangrijkste doel van dit project (nog) niet gerealiseerd. Woordvoerder Natasja Oerlemans: "De supermarkten hebben de positie om iets te doen aan de problemen in Zuid-Amerika. Maatschappelijk verantwoord ondernemen houdt in dat er echte stappen gezet worden tegen het drama achter goedkoop vlees. De klanten vragen daar ook om. Daarom willen wij veel en snel. We zijn ongeduldig. Maar ambitieuze veranderingen van ingewikkelde productieprocessen kosten onvermijdelijk tijd en geld. Daar hebben we ons wat op verkeken. Om concrete resultaten te boeken hebben we meer tijd nodig dan we nu voor dit project hadden. We hebben het probleem wel onder de aandacht gebracht en laten zien dat er draagvlak voor verandering is."

Beweging is er ook. Een gesprek met koepelorganisatie Centraal Bureau Levensmiddelen (CBL) leverde in januari nog bar weinig zicht op vooruitgang, terwijl het CBL in juni een gezamenlijk 'Actieplan Duurzame Soja' lanceerde. De supermarkten blijven ook niet meer weg bij de door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) onder de noemer 'Eiwitdialoog' geïnitieerde overleggen die onder andere tot doel hebben het verlies aan biodiversiteit in Zuid-Amerika door productie van fout veevoer voor Nederlands vee aan te pakken.

Supermarktmonitor

Om de supermarkten te prikkelen meer werk te maken van alternatieven en niet langer met goedkoop vlees te stunten, ontwikkelden Milieudefensie en Varkens in Nood de 'Supermarktmonitor Vlees en vleesvervangers'. Daarin wordt voor het eerst het complete prijs-, aanbod- en reclamebeleid van de tien grootste Nederlandse supermarkten in kaart gebracht. Uit de eerste editie van de monitor, die in juni verscheen, blijkt dat prijzen van biologisch vlees en vleesvervangers per supermarkt sterk uiteenlopen. Vergelijken kan de consument dus heel wat voordeel opleveren. Ook het aanbod verschilt sterk.

De Supermarktmonitor verschijnt voortaan elk half jaar: [Supermarktmonitor](#) ➔

Project: Stop veefabrieken

Doel:

Twee provincies besluiten om megastallen te weren.

Resultaten:

De provincie Noord-Holland keerde zich in maart tegen de komst van megastallen. Dat was het resultaat van een burgerinitiatief van Milieudefensie en de Dierenbescherming. In Utrecht en Brabant gingen eveneens burgerinitiatieven van start. Deze projecten lopen door tot in 2010.

Overal in ons land bestaan bouwplannen voor enorme varkensflats en kippenfabrieken. Realisering van deze veefabrieken zorgt voor schade en overlast. Bovendien dreigt door de verdere industrialisering van de veehouderij het familiebedrijf geheel te verdwijnen. Vrijwel overal zijn omwonenden ongerust over aantasting van het landschap, vervuiling (ammoniak, fijn stof) en gezondheidsrisico's (ziekten, resistentie tegen antibiotica). Milieudefensie ondersteunt deze mensen sinds mei 2008 via de website stopveefabrieken.nl, waar ze tips vinden en uitleg over procedures.

In het Noord-Hollandse Middenmeer bestonden bouwplannen voor de grootste kippenfabriek van Nederland, met maar liefst 1,62 miljoen vleeskuikens. Om de bouw daarvan te voorkomen bundelden Milieudefensie en de Dierenbescherming hun krachten en organiseerden een burgerinitiatief. Dat kreeg de steun van 25.000 mensen en werd in maart besproken in de Staten van Noord-Holland. Op 16 maart stemde een krappe meerderheid in met een motie van GroenLinks om de bouw van de kippenfabriek in Middenmeer te verbieden. Daarmee is Noord-Holland na Groningen de tweede provincie die een dam opwerpt tegen de schaalvergroting van de veehouderij.

Andere provincies staan in beginsel minder afwijzend tegenover megastallen, maar lijken onder druk van de succesvolle burgerinitiatieven toch kritischer te worden.

In de provincie Utrecht leven op dit moment al ruim driehonderdduizend varkens en 1,8 miljoen kippen. In de Gelderse Vallei in Utrecht is een gebied van duizend hectare aangewezen voor nieuwe vestiging van grote veehouderijen. Net als in andere provincies is de kans groot dat hier megastallen worden gevestigd. Daarom startte Milieudefensie in oktober samen met verontruste inwoners van Utrecht een burgerinitiatief. Als minimaal vijftienhonderd kiesgerechtigde inwoners het burgerinitiatief ondersteunen, moeten Provinciale Staten stemmen over het voorstel om de komst van megastallen te verbieden. Inmiddels zijn er 14.000 ondertekenaars. Het burgerinitiatief wordt in 2010 aan Provinciale Staten aangeboden.

In de provincie Brabant, dé veeteeltprovincie van Nederland, werd in 2009 eveneens hard aan een burgerinitiatief gewerkt. Voor dit initiatief – ‘Megastallen Nee’ – werden in 2009 al 17.000 handtekeningen opgehaald. Het totale aantal ondertekenaars komt hoger uit. Ook dit burgerinitiatief wordt in 2010 aan Provinciale Staten aangeboden.

Project: Weet-wat-je-eet

Doelen:

- Terugdringen van landbouwgif in groente en fruit.
- Betere regelgeving in de EU om gifgebruik te beperken.

Resultaten:

- Door de lange adem van dit project blijft de druk op supermarkten hoog. Dat heeft effect, want er worden steeds minder gifresten op groente en fruit aangetroffen.
- Op 13 januari 2009 stemde het Europees Parlement voor strengere regels voor het gebruik van landbouwgif. Samen met partnerorganisaties in het Pesticide Action Netwerk en tienduizenden burgers heeft Milieudefensie voor dit resultaat gelobbyd via weetwatjeet.nl en pesticidewatch.eu.

Na jarenlang overleg heeft het Europees Parlement op 13 januari 2009 besloten de 25 meest schadelijke bestrijdingsmiddelen in de landbouw te verbieden. Milieudefensie strijdt, samen met Stichting Natuur en Milieu, al jaren voor betere regelgeving. Het verbod geldt voor de meest kankerverwekkende pesticidensoorten en de soorten die gevaarlijk zijn voor de voortplanting. Dat is een stap vooruit voor de voedselveiligheid, want al deze verboden middelen zijn in de afgelopen jaren aangetroffen op groenten en fruit in de Nederlandse supermarkten en via de website www.weetwatjeeet.nl onder de aandacht van het publiek gebracht.

Pesticiden moeten voortaan worden getest op het effect van de ontwikkeling van het kind. Ook komt er een zwarte lijst van pesticiden die niet direct afgeschaft, maar op termijn wel vervangen moeten worden door bij voorkeur niet-chemische alternatieven. Verder is nog een reeks andere maatregelen genomen. Helaas zijn nog niet alle stoffen, die de ontwikkeling van immuunsysteem, hersenen, motoriek en geheugenfunctie beïnvloeden, verboden. Verdere verbeteringen van het bestrijdingsmiddelenbeleid blijven dus nog nodig.

Gifmeter

Op 16 juli 2009 publiceerden Milieudefensie en Natuur en Milieu de nieuwste editie van de Weet wat je eet Gifmeter. De Gifmeter die te vinden is op www.weetwatjeeet.nl, geeft een overzicht van alle meetgegevens van de overheid naar resten landbouwgif op groente en fruit uit 2008. Uit de gegevens blijkt, dat groente en fruit opnieuw iets schoner zijn geworden. Niet alleen kwamen er minder gifsoorten voor per product, ook is het aantal gezondheidsrisico's voor jonge kinderen afgenomen.

3

Projecten

Hoewel groente en fruit dus steeds minder gif bevatten, worden de internationale gezondheidsnormen van de Wereldgezondheidsorganisatie WHO nog steeds overschreden. Dat komt, omdat de wettelijke eisen in Nederland minder streng zijn. Daardoor liggen in de schappen soms nog groente en fruit met hoeveelheden gif die schadelijk kunnen zijn voor bijvoorbeeld jonge kinderen.

Bovendien houdt de Nederlandse wet geen rekening met het vóórkomen van meerdere gifsoorten per product, de extra gevoeligheid van kinderen en mogelijke langetermijneffecten door landbouwgif. Door deze lacune in de wet kon de VWA bijvoorbeeld één tros Turkse druiven met maar liefst 21 verschillende gifsoorten niet uit de handel nemen.

Project: EKO-tellingen

Doel:

Uitbreiding van het aantal biologische producten in de supermarkten.

Resultaten:

Na jaren van stilstand is het aanbod van biologische producten in 2009 gegroeid tot het hoogste niveau ooit.

Milieudefensie en Solidaridad willen met de jaarlijkse EKO-tellingen stimuleren dat supermarkten hun assortiment van duurzame producten verder uitbreiden. Daarom onderzochten ruim honderd vrijwilligers van Milieudefensie en Solidaridad in honderden supermarkten het aanbod van biologische en fairtrade producten. In 2009 gebeurde dat voor de twaalfde keer.

Het aanbod van biologische en fairtrade producten in de supermarkten is in 2009 verder gestegen. Nooit eerder was het aanbod duurzame producten zo groot. Supermarktketen Plus heeft de meeste biologische producten (175), terwijl Jumbo koploper is in Fair Trade (48 producten). Gemiddeld troffen onze vrijwilligers 78 biologische producten en 15 fairtrade producten aan. Na dalingen in 2005 en 2006 is het aanbod hiermee op het hoogste punt ooit beland.

Het drama
goedkoop

MILIEU
DEFENSIE

3.2 Klimaat en Energie

Het jaar 2009 was vooral het jaar van de Klimaattop. De top in Kopenhagen in december 2009 werd vooraf door de internationale milieubeweging als cruciaal bestempeld.

Als regeringsleiders de opwarming van de aarde willen beperken tot maximaal twee graden Celsius, moest daar een mondiaal akkoord gesloten worden met stevige reductiedoelen. De inzet van de milieubeweging en Milieudefensie was vooral om voor druk op de politieke leiders te zorgen en van Kopenhagen een succes te maken.

Op hoofdlijnen

De snelle verandering van het klimaat vormt een grote bedreiging voor mens en milieu. Klimaatverandering hangt samen met het grootschalige gebruik van fossiele brandstoffen. Om het klimaatprobleem op te lossen, is een structurele verandering nodig van de manier waarop we energie opwekken en verbruiken. Dit betekent inzetten op een combinatie van energiebesparing, duurzame energie en een grotere efficiency.

De doelen van Milieudefensie:

- a) Een duurzame, klimaatvriendelijke omslag bewerkstelligen bij overheden en bedrijven – meer in het bijzonder bij banken, de landelijke politiek en gemeenten.
- b) Bijdragen aan een krachtig mondiaal klimaatakkoord en ervoor zorgen dat die internationale afspraken worden omgezet in effectief Nederlands klimaatbeleid.
- c) Invoering van een Klimaatwet.

Project: **Beat the Heat Now!**

In dit project werkte een groot aantal organisaties samen. Naast onderstaande doelen had Milieudefensie ook eigen doelen geformuleerd. Die komen in de beschrijving aan de orde.

Doelen:

- Naar vermogen bijdragen aan een succesvolle klimaatop.
- Bijdragen aan het urgentiegevoel over klimaatverandering en zorgen voor meer draagvlak voor maatregelen.
- Organiseren van een laagdrempelig klimaatevenement waarmee we politieke druk, maatschappelijk debat en een gevoel van urgentie creëren

Resultaten:

- De top leverde geen stevig en bindend akkoord op. Ook het klimaatevenement op 12 december in Utrecht is niet geworden wat de samenwerkende organisaties er vooraf van hadden verwacht. De belangstelling voor het evenement bleef steken op ongeveer de helft van het beoogde aantal bezoekers.
- De 'nationale inbedding' die Beat the Heat Now kreeg en de grote steun en belangstelling waarmee de Nederlandse delegatie onder leiding van minister Cramer in de Kopenhagen Express (als onderdeel van het project) vertrok, heeft wellicht bijgedragen aan de Nederlandse inzet op én belangstelling voor de top.

Begin 2009 werd de stichting Kopenhagencoalitie opgezet. Een tijdelijke coalitie met als doel een klimaatgebeurtenis te organiseren rond de klimaatconferentie in Kopenhagen.

Dat evenement kwam er op 12 december in de Jaarbeurs in Utrecht.

Hoofddeelnemers waren: Milieudefensie, Oxfam Novib, Greenpeace, Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, Stichting Natuur en Milieu, Cordaid, ICCO/Kerk in Actie, Hivos en Wise.

In loop van het jaar sloten andere partners zich aan, zoals de Nationale Vrouwenraad, FNV, CNV, de Jongeren Kopenhagen Coalitie en de Gemeente Utrecht. Zij brachten met elkaar een groot deel van het geld bijeen dat nodig was voor de organisatie van het evenement en de publiciteit er omheen. De benodigde menskracht werd ook grotendeels door de organisaties geleverd.

Naast het evenement met live muziek en debat in de Jaarbeurs in Utrecht, was de Kopenhagen-Express de meest in het oog springende activiteit van Beat the Heat Now! Deze speciale trein bracht de Nederlandse delegatie op 12 december vanuit Utrecht naar de klimaatconferentie in de Deense hoofdstad.

Het vertrek van de trein uit Utrecht was tevens de finale van het Beat the Heat Now-evenement. De trein was bestickerd met wensen en boodschappen die Nederlanders hadden achtergelaten op www.beattheheatnow.nl.

Eerder op de dag maakte dezelfde trein een toer langs zeven Nederlandse steden. Op en rond de stations vonden lokale klimaatfestiviteiten plaats. Met de toer door Nederland werd ook hier aandacht gevraagd voor de opwarming van de aarde en voor de Klimaattop. Op zijn ronde deed de trein Amsterdam, Haarlem, Rotterdam, Breda, 's-Hertogenbosch, Nijmegen en Utrecht aan. De toer werd opgezet door milieuondernemer Maurits Groen, in samenwerking met NS, diverse bedrijven, de zeven gemeenten, en de gezamenlijke maatschappelijke organisaties van Beat the Heat Now! Het initiatief voor Beat the Heat Now werd genomen door oud-Kamerlid en klimaatactivist Wijnand Duyvendak.

Achteraf overheerst vooral de teleurstelling over het goeddeels mislukken van de klimaattop. Het doel dat velen voor ogen stond, namelijk concrete afspraken om de opwarming van de aarde tot maximaal twee graden Celsius te beperken, werd niet gehaald. De samenwerkende organisaties zijn er met Beat the Heat niet in geslaagd een breder publiek te doordringen van de ernst van de situatie en de noodzaak voor een stevig akkoord.

Woordvoerder Willem Verhaak: "De uitstraling die we met Beat the Heat beoogden, was laagdrempelig, positief, betrokken en 'nationaal'. We wilden voor alles duidelijk maken dat er een goed klimaatakkoord gesloten moest worden. Ergens in die mix is de urgentie die bij de organisaties zeer gevoeld werd, verloren gegaan. We zijn er niet in geslaagd door te dringen tot de harten van de mensen. Mensen kregen niet het gevoel dat het er nu op aan kwam en dat ze naar Utrecht moesten komen. Daardoor is het aantal bezoekers niet geworden wat we er vooraf van gehoopt hadden."

Eigen activiteiten voor Beat the Heat

Milieudefensie heeft er, in tegenstelling tot veel collega-organisaties, voor gekozen alleen activiteiten te ontwikkelen die Beat the Heat zouden versterken. Milieudefensie en haar jongerenorganisatie JMA hebben zich met name ingespannen om de eigen achterban maximaal te mobiliseren voor het evenement in Utrecht. Die activiteiten vonden plaats in een periode dat Milieudefensie zelf reorganiseerde. Daarom waren de doelen niet te hoog gesteld. Desondanks zijn de meeste doelen niet gehaald. Dat komt vooral, omdat de dynamiek rond Beat the Heat niet is verlopen zoals vooraf verwacht werd. Het evenement was tot zeker half november onzichtbaar en het programma bleef lang onzeker. Daardoor vond een deel van onze eigen activiteiten min of meer in het luchtledige plaats.

Naast het mobiliseren van de eigen achterban, wilde Milieudefensie de positie van minister Cramer versterken. Daarom schreven we een Earth Alarm uit waarin we premier Balkenende vroegen om leiderschap te tonen en ook zelf naar de klimaatconferentie te gaan. In een speciaal voor internet gemaakt satirisch filmpje lieten we het kabinet dansen en zingen als The Ministry of Cool. Het werd met 43.789 kijkers een van de best bekeken filmpjes van Milieudefensie ooit, maar niet de hit waarop was gehoopt. Bekijk de clip op: <http://www.myspace.com/ministryofcool>.

Ook JMA, de jongerenorganisatie van Milieudefensie, zette in op een grotere betrokkenheid en leiderschap van de premier. Onder andere door hem op 20 september op Schiphol uit te zwaaien bij zijn vertrek naar een VN-klimaatconferentie in New York. Minister Cramer kreeg in oktober duizenden flessen met S.O.S.-post van jongeren aangeboden op een tijdelijk tot strand omgebouwd Plein in Den Haag. Net als veel van zijn collega's is premier Balkenende uiteindelijk naar Kopenhagen gegaan.

Project: Eerlijke Bankwijzer

Samenwerkingsproject met andere organisaties.

Doel:

- De prestaties van banken op het gebied van mensenrechten, sociale en milieu-issues vergelijken om banken te prikkelen zich van elkaar te onderscheiden op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- Daarbinnen streeft Milieudefensie naar de verschuiving van de financiële activiteiten van banken van fossiel naar duurzaam.

Resultaten:

- Banken zijn gevoelig voor de aanpak van de Eerlijke Bankwijzer en hebben hun beleid op enkele punten verbeterd. Een oproep van banken, op verzoek van de Eerlijke Bankwijzer, om duurzame energie te steunen met een langjarig wettelijk systeem werd door een Kamermeerderheid onderschreven.
- Een vergelijking van de investeringen van banken in de energiesector die was voorzien voor het najaar van 2009 is vertraagd en wordt in de eerste helft van 2010 gepresenteerd.

Oxfam/Novib, Amnesty, FNV en Milieudefensie lanceerden begin 2009 de Eerlijke Bankwijzer. Deze consumentenwebsite laat zien hoe groen banken zijn en in hoeverre ze letten op mensenrechten, corruptie en bijvoorbeeld wapenhandel. Klanten kunnen via de Eerlijke Bankwijzer in actie komen als ze vinden dat hun bank niet eerlijk genoeg bankiert. De website kreeg honderdduizend hits, tienduizend klanten ondernamen daadwerkelijk actie. De meeste banken hebben hun beleid na de eerste beoordelingen verbeterd.

Op verzoek van de initiatiefnemers van de Eerlijke Bankwijzer ondertekenen tien bankdirecteuren aan de vooravond van de Klimaatop in Kopenhagen een gezamenlijke verklaring. Daarin sporen ze de regering aan om zich in te zetten voor de invoering van een langjarig wettelijk systeem dat alle marktspelers vertrouwen geeft om fors te investeren in duurzame energieprojecten. Die oproep werd in Den Haag gehoord; op 18 december riep een ruime meerderheid van de Tweede Kamer de regering op om voor de zomer van 2010 met banken en pensioenfondsen een overeenkomst te sluiten om investeringen in een duurzame energievoorziening te stimuleren.

Woordvoerder Willem Verhaak: 'De Eerlijke Bankwijzer is een succes. Eigenlijk is het enige dat in het eerste jaar niet goed wilde lukken, ons onderzoek naar investeringen van banken in schone en vervuilende energie geweest. Daarvoor zijn we afhankelijk van de gegevens van de banken zelf en die aarzelen om ons die te verstrekken. Dat is best begrijpelijk, want de meeste banken investeren nog nauwelijks in duurzame energie en zijn bang voor een slecht rapportcijfer. Maar ik heb er alle vertrouwen in dat het goed komt en dat we in de loop van 2010 met een vergelijking kunnen komen. Dat de banken hieraan meewerken, geeft toch aan dat ze de bereidheid hebben om hun beleid te verbeteren. Dat is positief.'

Project: **Klimaatkaart gemeenten**

Doel:

Gemeenten stimuleren actiever te zijn op klimaatbeleid. Er zijn steeds meer voorlopers, maar Milieudefensie wil dat ook de achterblijvers aan het werk gaan.

Resultaten:

Het is niet eenvoudig nu al concrete resultaten aan te wijzen. De belangstelling bij gemeenten is wel groot. Deze editie dolf in de media echter het onderspit tussen al het andere klimaatnieuws.

Gemeenten slagen er onvoldoende in om hun CO₂-uitstoot naar beneden te brengen. Dat was de belangrijkste conclusie gebaseerd op de nieuwe cijfers van Klimaatkaart.nl, de website waarop Milieudefensie iedere twee jaar inzichtelijk maakt hoe gemeenten scoren op klimaatbeleid en CO₂-uitstoot.

Uit de uitstootcijfers over de periode 2005-2007 blijkt, dat in een derde van de deelnemende gemeenten de uitstoot niet is gedaald, maar juist is gestegen. Twee derde van alle gemeenten heeft de uitstoot wel verminderd, maar het tempo waarin dat gebeurt is veel te laag om het kabinetsdoel van 30 procent uitstootvermindering in 2020 (ten opzichte van 1990) te bereiken.

Steeds meer gemeenten maken werk van hun klimaatbeleid, maar de grote groep middenmoters en achterblijvers voorkomt een doorbraak. Gemeenten zijn deels afhankelijk van het internationale en nationale klimaatbeleid, toch kunnen ze zelf veel doen. Zo valt met isolatie van gebouwen lokaal veel klimaatwinst te boeken.

Woordvoerder Willem Verhaak: 'Gemeentebesturen zijn vaak meer geïnteresseerd om economische bedrijvigheid naar zich toe te trekken, dan om goed te presteren op klimaatgebied. Met de Klimaatkaart dagen we ze uit om het klimaatbeleid prioriteit te geven.

Want een slecht rapportcijfer is natuurlijk nooit leuk.'

3.3 Globalisering

De globalisering van de wereldhandel zet door. Goederen en diensten worden tegenwoordig in alle uithoeken van de aarde geproduceerd en heel vaak op andere plekken afgenomen. Het bedrijfsleven en de overheid tonen te weinig echte maatschappelijke verantwoordelijkheid om deze consumptie duurzaam te maken. Dit leidt tot een sterke achteruitgang van de biodiversiteit en uitputting van de voorraad grondstoffen. Vooral in zuidelijke landen is deze achteruitgang fors. Daar leidt dit bovendien tot toename van de armoede: de lokale bevolking raakt haar natuurlijke bestaansbronnen meer en meer kwijt.

Op hoofdlijnen

Milieudefensie wil de biodiversiteit waarborgen en natuurlijke hulpbronnen en grondstoffen veiligstellen. De druk op het milieu (bijvoorbeeld op de bossen) is grotendeels het gevolg van de globalisering van de economie en de activiteiten van multinationale ondernemingen. Om het milieu en de mensenrechten te beschermen tegen deze invloeden, is een zorgvuldig stelsel van internationale afspraken en bindende wetten en regelgeving noodzakelijk.

Speerpunten:

- a) Hout
- b) Biomassa en biobrandstoffen
- c) Olie, gas en mijnbouw
- d) Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Voor elk van deze speerpunten heeft Milieudefensie aparte doelen geformuleerd.

Milieudefensie werkt langs twee sporen: enerzijds het aanpakken van Nederlandse bedrijven die betrokken zijn bij milieu- en sociale misstanden in het zuiden (m.n. bedrijven en banken die betrokken zijn bij ontbossing en bedrijven die actief zijn in de olie-, gas- en mijnbouwsector); anderzijds het stimuleren van de Nederlandse overheid en de Europese Commissie tot het ontwikkelen van regelgeving die het gedrag van multinationals aan banden legt.

Bossen

Het gaat nog altijd slecht met de bossen op aarde, vooral met de tropische regenwouden. Wereldwijd verdwijnt 13 miljoen hectare bos per jaar (3,5 keer de oppervlakte van Nederland). Slechts 20 procent van het hout op de Nederlandse markt is aantoonbaar duurzaam geproduceerd. En 20 procent van het hout en de houtproducten die Europa binnenkomen is illegaal gekapt of van verdachte herkomst. Ontbossing en illegale houtkap vormen een grote bedreiging voor planten en dieren. Ook geeft het vaak conflicten met de lokale bevolking, die voor haar levensonderhoud afhankelijk is van de bossen.

Wereldwijd is al 46 procent van het oerbos verdwenen. Dat vraagt om snel handelen. Milieudefensie spreekt al jaren bedrijven in de houtsector aan. Dit doen we samen met andere (internationale) non-profit organisaties en lokale gemeenschappen. Ondanks mooie beloften en gedragscodes verandert er helaas nog weinig. Daarom vraagt Milieudefensie de politiek al jaren om bindende regelgeving op nationaal en internationaal niveau. In 2009 kwam wetgeving een stap dichterbij.

Project: Hout

Doelen:

- Europese wetgeving tot stand brengen om handel in illegaal hout te verbieden.
- Bedrijven stoppen met de handel in illegaal gekapt hout.
- Aandeel duurzaam hout op de Nederlandse markt vergroten.
- Verbetering van het aanbestedingsbeleid (duurzaam hout) van de overheid.

Resultaten:

- Het aandeel FSC-tuinmeubelen bij tuincentra en bouwmarkten steeg van 25 procent in 2006 tot 70 procent in 2009. Valse duurzaamheidsclaims verdwenen van de winkelvloer na klachten van Milieudefensie.
- De Nederlandse en Europese brancheorganisaties voor houtondernemingen hebben het bedrijf Cana Bois op hun zwarte lijst geplaatst: hun leden mogen geen hout meer inkopen van deze houtproducent. Milieudefensie en haar Kameroense zusterorganisatie betraptten het bedrijf op grootschalig illegaal kappen in Kameroen.
- Het Europees Parlement nam in april een sterk verbeterd wetsvoorstel aan om de handel in illegaal hout tegen te gaan. De kritiek op het voorstel van de Europese Commissie die Milieudefensie i.s.m. andere NGO's ontwikkelde en waarvoor bij de Europarlementariërs is gelobbyd, is hierin verwerkt.

Het drama goedkoop

Tuinmeubelonderzoek

In Nederland wordt veelal tropisch hout gebruikt voor tuinmeubelen. De tropische houtsoorten voor tuinmeubelen groeien vooral in Zuidoost-Azië in plantages of natuurlijke bossen. Door destructief bosbeheer en grootschalige illegale kap verdwijnen deze bossen in snel tempo. De orang-oetan en de neushoorn worden hierdoor ernstig bedreigd.

Milieudefensie oefent al jaren druk uit op de tuinmeubelsector om daar wat aan te doen.

Sinds 2005 onderzoekt Milieudefensie het tuinmeubelassortiment van tien winkelketens ¹.

Door middel van winkelinspecties en vragenlijsten aan de bedrijven worden het aandeel duurzaam geproduceerd hout, de valse milieucclaims op de winkelvloer en het milieubeleid van de winkelketens onder de loep genomen. Ieder jaar kreeg het slechtst presterende bedrijf de 'Botte Bijl Award' uitgereikt.

Die aanpak was zo succesvol, dat de nadruk dit jaar voor het eerst op de successen lag. Milieudefensie is blij met de vooruitgang die de winkelketens in vijf jaar hebben geboekt: het aandeel duurzaam geproduceerd hout dat Milieudefensie aantrof op de winkelvloer is gestegen van 25 procent in 2006 naar maar liefst 70 procent in 2009. Valse milieucclaims zijn helemaal verdwenen en de tien winkelketens hebben allemaal milieubeleid ingesteld op hout of bestaand beleid aangescherpt.

Daarom deelde Milieudefensie op 11 juni taart uit aan Kwantum, omdat dit bedrijf al vijf jaar met stip op nummer één staat. Life&Garden, Intratuin, Groenrijk en Praxis kregen bloemen, omdat zij dit jaar veel vooruitgang hebben geboekt.

1) Kwantum, Hema, Praxis, Gamma, Leen Bakker, Ikea, Tuincentrum Overvecht, Groenrijk, Intratuin, Life&Garden.

Vijf jaar tuinmeubelenonderzoek heeft dus tot goede resultaten geleid. Helaas geldt dit niet voor de gehele sector. Zo zijn in diverse niet bij de eerder genoemde ketens aangesloten bedrijven en via webwinkels nog volop tuinmeubelen te koop zonder enige garantie op duurzaam of legaal bosbeheer. Van de totale houtimport in de Europese Unie is nog steeds een vijfde van illegale of verdachte herkomst. Woordvoerder Geert Ritsema: "Dat is zeer zorgelijk: de zwarte schapen op de Nederlandse markt verpesten het voor de bedrijven die wél inzetten op duurzaam geproduceerd hout, omdat zij hun hout goedkoper aanbieden."

Om te laten zien dat bedrijven binnen de huidige wetgeving nog makkelijk illegaal en destructief gekapt hout kunnen verhandelen, richtte Milieudefensie begin mei de nep webwinkel www.toptuinmeubel.nl op. Deze ludieke wake-up call leidde tot ongerustheid en protest van burgers, milieuorganisaties en politici. Toptuinmeubel.nl verkocht (zogenaamd) tuinmeubelen onder het motto 'Het beste uit het regenwoud tegen de laatste prijs'.

Illegaal hout

Het Europees Parlement stemde op 22 april 2009 met grote meerderheid voor sterke wetgeving die de handel in illegaal gekapt hout tegengaat. Het Europees Parlement heeft – mede op aangeven van een coalitie van maatschappelijke organisaties, waarin Milieudefensie een leidende rol speelt – vergaande verbeteringen aangebracht in de illegaal houtwetgeving die door de Europese Commissie was voorbereid. Zo wordt het verboden om illegaal gekapt hout te verhandelen en moeten vanaf nu alle bedrijven in de keten die in hout handelen op de Europese markt voldoen aan de wetgeving. Ook worden veel meer milieu- en sociale eisen opgenomen. Maatregelen die bedrijven moeten nemen om illegale kap tegen te gaan en de straffen op overtreding worden duidelijker omschreven.

Woordvoerder Geert Ritsema: "Daarmee liet het Europees Parlement duidelijk blijken dat het gedaan moet zijn met de verwoesting van bossen en illegale houtkap. Nu moet de Europese Landbouwrraad het voorstel van het Europees Parlement nog wel overnemen. Bijna 90 procent van de Nederlanders wil blijkens opinieonderzoek wetgeving om de handel in illegaal gekapt hout tegen te gaan en straffen voor bedrijven die de illegale handel toch voortzetten."

Al sinds 2003 werkt de Europese Commissie aan een actieplan om de illegale houtkap en gerelateerde handel tegen te gaan (FLEGT, Forest Law Enforcement Governance and Trade). Eén van de onderdelen van dit actieplan is wetgeving over de handel in illegaal gekapt hout. Dit wetsvoorstel van de Europese Commissie werd in april, zoals gezegd, versterkt en aangenomen. Helaas heeft de Europese Landbouwrraad op 15 december een zwak en ontoereikend akkoord gesloten over het wetsvoorstel. De laatste stap is dat het Europees Parlement en de Landbouwrraad het met elkaar eens worden. Als dat lukt is het wetsvoorstel in de zomer van 2010 klaar.

Samen met partnerorganisaties in Indonesië en in Kameroen heeft Milieudefensie in 2009 haar onderzoek naar illegale houtkap en handelslinks naar Nederland voortgezet. In Kameroen stuiten we op het bedrijf Cana Bois, dat op grote schaal illegaal kapt voor de Europese markt, waaronder voor Nederland. Het aangetaste bosreservaat behoort tot een bostype met een extreem hoge diversiteit aan planten en dieren. Samen met de Afrikaanse en de Europese houtfederaties hebben Milieudefensie en haar Kameroense en Franse zusterorganisaties in juli 2009 een reis naar Kameroen gemaakt. Tijdens de veldmissie zagen de deelnemers met eigen ogen de negatieve gevolgen die de illegale houtkap

Projecten

in Kameroen heeft op mens en milieu: illegale houtkap in een bosreservaat, fraude met kapvergunningen, corruptie van de lokale overheid en vernietiging van akkers van de lokale bevolking. Uit gesprekken met de bevolking in de kleine dorpjes midden in de bossen bleek, dat hun armoede versterkt wordt doordat kapbedrijven de bossen leegroven. Samen met de houtindustrie heeft Milieudefensie de Kameroenese overheid opgeroepen om de wet te handhaven. Het onderzoek is gepubliceerd in het rapport 'Cana Bois: plundering protected areas in Cameroon for the European market' (Milieudefensie, Les Amis de la Terre, juni 2009, ook uitgegeven in het Frans).

Met behulp van onderzoek in Birma naar handelsroutes van Birmees hout naar Europa en interviews in de hout- en jachtbouwsector in Nederland heeft Milieudefensie aangetoond dat de Europese handelsboycot voor conflicthout uit Birma faalt en dat Birmees hout via o.a. Maleisië toch naar Europa verhandeld wordt. Milieudefensie publiceerde begin 2009 een rapport en een schrijfactie gericht aan minister Verhagen van Buitenlandse Zaken, met de oproep de Nederlandse bedrijven aan te pakken die de handel in Birmees teak voortzetten. Deze oproep werd ondersteund met een radiospot. Europese zusterorganisaties van Milieudefensie gebruiken het rapport voor lobbydoeleinden in hun landen. Het onderzoek is gepubliceerd in het rapport 'Sanctioned but not stopped - Research on timber trade between the European Union and Burma' (Milieudefensie, februari 2009).

De milieupolitie heeft belangstelling getoond voor onze onderzoeken naar de handel in illegaal hout. De politie nodigde Milieudefensie uit om een presentatie te geven over illegale houtkap en onderzoekt of zij deze kan vervolgen.

Aanbestedingsbeleid Nederlandse overheid

Sinds 1 januari 2010 geldt het duurzaam inkoopbeleid van de Nederlandse overheid. Onderdeel van dit beleid zijn de criteria voor duurzaamheid die de overheid hanteert. Milieudefensie en collega-ngo's als ICCO hebben in 2009 actief deelgenomen aan de totstandkoming van de criteria. De input van Milieudefensie en collega-ngo's is door het Ministerie van VROM overgenomen.

Momenteel moet bepaald worden welke duurzaamheidscertificaten op basis van de criteria door de overheid toegelaten worden. De toetsing van bestaande keurmerken wordt uitgevoerd door een door de minister van VROM in het leven geroepen onafhankelijke commissie. Probleem is dat de overheid niet eist dat de certificaten aan alle criteria moeten voldoen.

Een ander probleem is, dat de overheid naar de mening van Milieudefensie te weinig investeert in handhaving van het inkoopbeleid. Er zijn binnen de overheid honderden instanties en inkopers actief. Het is niet verplicht om met gecertificeerde aannemers te werken of boeteclausules op te nemen als een aannemer in de praktijk geen gecertificeerd hout gebruikt. Inkopers hebben vaak geen idee of het gevraagde hout daadwerkelijk in het bouwproject terecht is gekomen. In 2010 zullen we daarom op de bouwplaats gaan controleren of het duurzame inkoopbeleid daadwerkelijk uitgevoerd wordt. Als het beleid goed uitgevoerd wordt, zal dat een belangrijke impuls aan de markt voor duurzaam hout geven.

Project: Olie, gas en mijnbouw

Doel:

Het hoofdkantoor van Shell neemt verantwoordelijkheid voor de sociale en milieuproblemen waarbij het bedrijf op diverse plekken in de wereld betrokken is. Meer in het bijzonder: het hoofdkantoor van Shell neemt verantwoordelijkheid voor de olievervuiling en het affakkelen in Nigeria en lost die problemen op.

Resultaten:

- Milieudefensie en andere maatschappelijke organisaties uit binnen- en buitenland hebben jarenlang op uiteenlopende manieren geprobeerd Shell tot stappen te bewegen. Dat is vrijwel zonder resultaat gebleven. Daarom heeft Milieudefensie een rechtszaak van vier Nigeriaanse vissers en boeren tegen Shell ondersteund. Op 3 december moest Shell voor het eerst voor de rechter verschijnen. Shell betoogde dat de Nederlandse rechter niet bevoegd zou zijn om te oordelen over Shell Nigeria. De rechtbank liet in haar vonnis op 30 december 2009 weten dat ze dat wel degelijk is. Het is het begin van een proces dat waarschijnlijk pas in 2011 een uitspraak oplevert.
- Het ministerie van Economisch Zaken onderzoekt hoe Nederlandse bedrijven aansprakelijk kunnen worden gesteld voor wetsovertredingen die hun dochterondernemingen in het buitenland begaan en kijkt naar een fonds voor rechtsbijstand voor benadeelden.

Shell

Onder grote mediabelangstelling, ook uit het buitenland, ging op 3 december 2009 voor de rechtbank in Den Haag een unieke rechtszaak van start die vier Nigeriaanse slachtoffers van olie lekkages samen met Milieudefensie tegen Shell hebben aangespannen. Shell betoogde op de eerste zitting dat de Nederlandse rechter niet bevoegd zou zijn om te oordelen over Shell Nigeria. De rechtbank liet in haar vonnis op 30 december 2009 echter weten dat ze wel degelijk bevoegd is te oordelen over de activiteiten van Shell Nigeria.

Nu Shell dit punt verloren heeft, kan de 'echte' rechtszaak beginnen. Het is voor het eerst in de geschiedenis dat een Nederlands bedrijf zich voor een Nederlandse rechter moet verantwoorden voor in het buitenland aangerichte schade.

De vier slachtoffers van de lekkages zijn afkomstig uit de dorpen Goi, Oruma en Ikot Ada Udo. Het zijn Nigeriaanse boeren en vissers, die brodeloos zijn geworden nadat olie uit Shell-pijpleidingen over hun akkers en in hun visvijvers stroomde. Ze eisen een schadevergoeding van de Brits-Nederlandse multinational. Ook willen ze dat Shell de olie die in de bodem is achtergebleven opruimt, zodat ze weer kunnen vissen en voedsel verbouwen.

Naar verwachting start de inhoudelijke behandeling van de eerste rechtszaak in het voorjaar van 2010. De eerste rechtszaak betreft de olie lekkage in het dorp Oruma. Door een olie lekkage uit een hogedrukoliepijpleiding in juni 2005 zijn de visvijvers en de landbouwgrond van eiser Alai Efanga tot op de dag van vandaag onbruikbaar. Er kan niet langer vis gekweekt worden en het drinkwater is ernstig vervuild. Efanga: "In ons dorp is verheugd gereageerd op de uitspraak van de Nederlandse rechter. Wij hopen dat Shell nu snel de olie vervuiling zal opruimen, zodat wij weer kunnen vissen en voedsel kunnen verbouwen."

Kijk voor alle achtergronden op onze [website](#) ➔

www.milieudefensie.nl/wat-wij-doen/themas/internationaal/projecten/shell/olielekkages/olielekkages.

Mijnbouw

Het tin in je computer gaat ten koste van koraalriffen in Indonesië. Voor het aluminium in je auto gaan bossen in Jamaica tegen de vlakte. En het tin in je mobieltje houdt de ellendige oorlog in de Democratische Republiek Congo in stand. Dat alles blijkt uit het onderzoeksrapport 'Mining matters' dat Milieudefensie in mei 2009 uitbracht.

Nederlandse bedrijven gebruiken volop tin, koper en bauxiet (grondstof voor aluminium) uit ontwikkelingslanden. Door gebrek aan regels en handhaving veroorzaakt de mijnbouw ernstige milieuproblemen en mensenrechtenschendingen.

De Indonesische zusterorganisatie van Milieudefensie, Walhi, bracht de tinwinning en de gevolgen voor natuur en bevolking in beeld. Milieudefensie deed bij zeven bedrijven in Nederland navraag. De grootste Nederlandse importeurs van tin, verwerkt bauxiet en koper zijn Alpha-Fry Technologies uit Naarden (een grote soldeertinproducent), Corus (maakt tinstaal voor blikjes), Zalco en Aldel (aluminiumsmelters) en Draka (koperkabelproducent). Drie kleinere eindgebruikers van tin – Philips, Heineken en Coca-Cola – werden ook voor het onderzoek geraadpleegd.

Bedrijven doen nauwelijks pogingen om systematisch te achterhalen waar hun metalen vandaan komen. Leveranciers worden ook bijna nooit onder druk gezet om de mijnbouwomstandigheden te verbeteren. Milieudefensie vindt, dat de overheid regels moet opstellen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen en om het gebruik van metalen te verminderen en heeft daar in 2009 op aangedrongen. Een aantal van de genoemde bedrijven heeft naar aanleiding van het onderzoek en de gesprekken met Milieudefensie concrete stappen gezet. Zij gaan hun productketen opschonen zodat ze geen op onverantwoorde wijze geproduceerd tin meer gebruiken.

project: Biomassa en biobrandstoffen

Doelen:

Zo min mogelijk inzet van onduurzame biomassa en biobrandstoffen. De Nederlandse en Europese politiek laten duurzaamheid leidend zijn bij het bepalen van hun beleid en zetten niet in op grootschalige import van tropische biomassa en biobrandstoffen. De oude beleidsdoelstellingen worden aangepast aan het voortschrijdend inzicht uit wetenschap en praktijk ten aanzien van de klimaat-effecten van het gebruik van tropische grondstoffen en de effecten voor de biodiversiteit en de lokale bevolking in ontwikkelingslanden.

Resultaten:

- Wilmar, de grootste palmolieproducent ter wereld, heeft in 2009 een duurzamer investeringsbeleid aangenomen en de situatie rond haar plantages in Indonesië verbeterd. Wilmar gaf land terug aan lokale gemeenschappen en besloot een waardevol bos niet te kappen.
- De Wereldbank besloot in 2009 tot een moratorium op investeringen in palmolie. De bank gaat de palmoliesector doorlichten en aan nieuwe sociale en milieuriichtlijnen voor haar investeringen werken.
- De gevolgen voor het Zuiden van onrealistische beleidsdoelstellingen voor biomassa en biobrandstoffen staan op de politieke agenda.
- Ook in 2010 blijft palmolie uitgesloten van de subsidieregeling voor duurzame energie.

De media besteedden in 2009 veel aandacht aan de milieurisico's van grootschalig gebruik van tropische biobrandstoffen zoals palmolie. Dit is een duidelijke kentering ten opzichte van de juichverhalen die een aantal jaar geleden nog de toon zetten. Milieudefensie en haar Zuidelijke partners stonden toen nog alleen in hun kritiek.

Hoewel de risico's van het huidige Europese en Nederlandse overheidsbeleid rond bio-energie zeer groot blijven, vertaalt de maatschappelijke aandacht zich ook in politieke stappen die misschien op een principiële trendbreuk in het beleid wijzen: van volledig positief tegenover bio-energie en steeds stijgende volumes naar een meer genuanceerd beleid waarin ook duurzaamheideisen worden meegenomen.

In 2009 toonde Milieudefensie met onderzoek in het district Ketapang op West-Kalimantan in Indonesië aan dat de groeiende vraag naar palmolie voor biobrandstoffen in onder meer Europa leidt tot een razendsnelle illegale expansie van het palmolieareaal in de tropen, drooglegging van veengronden, kap van beschermde bossen en meer illegale land-onteigening van kleine boeren. De massale en illegale ontbossing voor palmolie-expansie in Indonesië vindt plaats ondanks afspraken voor certificering van duurzame palmolie.

Het onderzoek toont aan dat de Nederlandse en de Europese overheden voor de duurzaamheid van hun bio-energiepolitiek niet kunnen vertrouwen op de vrijwillige certificeringsschema's zoals van de Roundtable on Sustainable Palm Oil. Het onderzoek is gepubliceerd in het rapport 'Failing governance - Avoiding responsibilities: European biofuel policies and oil palm plantation expansion in Ketapang District, West Kalimantan (Indonesia)' (Milieudefensie, Walhi Kalimantan Barat, oktober 2009).

In augustus kondigde de Wereldbank een moratorium aan op investeringen in oliepalmplantages. De kritiek van Milieudefensie en Indonesische partnerorganisaties over oliepalmplantages op Kalimantan vormen de aanleiding voor die besluiten. Oliepalmplantages zijn omstreden, omdat de landrechten van de lokale bevolking met voeten wordt getreden en onvervangbaar regenwoud wordt gekapt.

Na klachten van Milieudefensie en Indonesische partnerorganisaties over oliepalm-plantages op West Kalimantan, volgde bemiddeling tussen het palmoliebedrijf Wilmar en lokale gemeenschappen. Dat resulteert in een overeenkomst waarin de landrechten van de bevolking worden erkend en zij voor reeds verloren land worden gecompenseerd. In Centraal Kalimantan werd op die manier 4.000 hectare kostbaar bos gespaard.

Project: One Minute Filmfestival

Doel:

Met een filmcompetitie jong en oud, professionals en amateurs, de kans geven hun blik op de wereld te filmen en daarmee anderen te inspireren of in beweging te brengen. De films, die maximaal 60 seconden mochten duren, moesten een creatieve invulling zijn van de vraag 'Wat is jouw groene, eerlijke wereld?'

Resultaat:

Voor de competitie, die op 4 december 2008 van start ging, werden in totaal 41 films ingezonden. Ruim vijfduizend mensen brachten op <http://60sec.milieudefensie.nl> hun stem uit voor de publieksprijs, de jury koos de winnaar van de Juryprijs. Beide winnende films zijn door de VARA op televisie uitgezonden.

De 60 SEC Filmcompetitie van Milieudefensie kwam tot stand in samenwerking met de VARA en het Movies that Matter Festival van Amnesty International. Tussen 4 december 2008 en 22 februari 2009 konden amateurs en professionals films maken van maximaal 60 seconden over hun groene, eerlijke wereld. De inzendingen werden beoordeeld door Juryleden Wim van Klaveren (eindredacteur VARA Vroege Vogels TV), documentairemaakster Mercedes Stalenhoef en vertegenwoordigers van Milieudefensie en het Movies that Matter Festival.

Op 3 april werden de winnaars bekend gemaakt. Juryprijswinnaar Steven Wouterlood, filmmaker en streetdancedocent in Amsterdam, maakte een film over het verdwijnen van het regenwoud. Over zijn inzending '10 seconden' zegt hij: "Het harde feit dat iedere 10 seconden een stuk regenwoud ter grootte van een voetbalveld verdwijnt, heeft me gegrepen. Ik heb geprobeerd het te vertalen naar beeld in een concreet fictief verhaaltje."

Hennie Tuithof, directeur van een Bouwkundig Adviesbureau, kreeg met de film 'Mijn groene, eerlijke wereld verdwijnt' 1.035 stemmen via de website en won daarmee de publieksprijs. Ze maakte een filmpje over bomen die ziek worden door elektromagnetische velden.

De twee winnende films werden in april 2009 vertoond op het Movies that Matter Festival dat van 2 t/m 8 april werd gehouden in Filmhuis Den Haag en uitgezonden bij VARA Vroege Vogels TV.

Milieudefensie heeft overwogen van 60 SEC. een jaarlijks terugkerende filmwedstrijd te maken, maar ziet hiervan af. Het project voldeed aan de verwachtingen, maar een filmwedstrijd staat toch te veel op zichzelf en kost naar verhouding veel geld, tijd en menskracht.

3.4 Ruimte en Landschap

De aandacht op dit thema ging in 2009 vooral uit naar de twintig Nationale Landschappen in ons land en de verstedelijkingsplannen die het IJmeer bedreigen. De ondersteuning van lokale bewonersgroepen die het landschap in hun omgeving willen vrijwaren van ongewenste bouwplannen bleef centraal staan in de strategie.

Op hoofdlijnen

Nederland verrommelt in hoog tempo. De schaarse open ruimte wordt volgebouwd met wegen, woonwijken en bedrijventerreinen. Vrijwel niemand wil het. Toch lijkt er bijna geen kruid tegen gewassen. Milieudefensie wil de open ruimte open en groen houden en de kwaliteit ervan verbeteren. Zorgvuldig ruimtegebruik is belangrijk voor de natuur en het landschap (biodiversiteit) en voor de leefbaarheid en gezondheid van mensen (genieten van rust en ruimte).

De doelen van Milieudefensie:

- De open groene (en blauwe) ruimte open houden.
- Intensief (en zorgvuldig) ruimtegebruik.
- Wijziging van het landelijk beleid rond bedrijventerreinen en woningbouw.
- Vergroting van de aantrekkelijkheid van het landschap.
- Ondersteuning van lokale groepen bij verzet tegen projecten die open ruimte aantasten.

Het drama goedkoop

Project: Nationale Landschappen

Doelen:

Minstens één locatie in een van de Nationale Landschappen¹ is, mede dankzij de inzet van Milieudefensie, gevrijwaard van bebouwing. Bovendien willen we op de langere termijn bereiken dat het rijk haar beleid m.b.t. Nationale Landschappen daadwerkelijk uitvoert én aanscherpt. En we willen grotere betrokkenheid van de bewoners en bezoekers bij hun Nationale Landschappen bereiken, zodat zij zich inzetten voor de bescherming ervan.

Resultaten:

Milieudefensie concentreerde zijn activiteiten op plannen voor de aanleg van een vierbaansweg (de Centrale As) dwars door het Nationale Landschap de Friese Noordelijke Wouden. De besluitvorming verliep echter trager dan verwacht, waardoor er nog geen resultaat te melden is. Wel is Milieudefensie er i.s.m. regionale partners en de medewerking van fotomodel Doutzen Kroes die in de regio is opgegroeid in geslaagd het maatschappelijk debat flink aan te jagen.

1) Het landschap in de Nationale Landschappen geniet extra bescherming: er mag alleen gebouwd worden als de landschappelijke kwaliteiten behouden en versterkt worden.

De Provincie Friesland zegt de Centrale As aan te willen leggen om Noordoost-Friesland veiliger te maken, de leefbaarheid in de dorpen te vergroten en bij te dragen aan een betere economie door de bereikbaarheid te verbeteren. Milieudefensie, It Fryske Gea, de Friese Milieufederatie, It Griene Erfgoed en Fryslân Moat Moai Bliuwe zien die voordelen niet. “Het is een achterhaald en peperduur plan dat enorme schade toebrengt aan het beschermde landschap van de Noordelijke Wouden”, zegt woordvoerder Klaas Breunissen van Milieudefensie. “Volgens de Rijksuniversiteit Groningen is de weg bovendien funest voor veel kleine en middelgrote bedrijven. En de bereikbaarheid neemt juist af: diverse dorpen en buurtschappen worden nagenoeg afgesloten.”

Volgens de Nota Ruimte en de Nota Mobiliteit zijn in Nationale Landschappen geen nieuwe grootschalige infrastructurele projecten toegestaan. Enige uitzondering is als zo'n project aantoonbaar een groot openbaar belang dient en er geen alternatief voorhanden is. Breunissen: “Maar wat is het ‘grote openbare belang’ van deze vierbaansweg? Dat heeft de Provincie nog niet duidelijk kunnen maken. Bovendien is er een uitstekend groen alternatief, ontwikkeld door een coalitie van milieu-, landschaps- en erfgoedorganisaties en goedgekeurd door TNO. Het voorziet in een aantal verbeteringen van de bestaande N356, zoals rondwegen rond kernen waar zich problemen met de verkeersveiligheid voordoen. Zo sparen we het landschap én miljoenen euro's.”

Het ontwerp-inpassingsplan voor de Centrale As lag tot 22 februari 2010 ter inzage. Tot die datum kon iedereen bij Provinciale Staten een zogenaamde ‘zienswijze’ indienen. Inzet van Milieudefensie en partners: zoveel mogelijk zienswijzen verzamelen.

Project: Houd het IJmeer open

Doel:

Het IJmeer blijft open en 'blauw': er komt geen groot-schalige woningbouw in het IJmeer bij Almere noch een verkeersbrug dwars door het IJmeer.

Doel voor 2009: voorkomen dat dergelijke bouwbesluiten worden genomen.

Resultaten:

Het kabinet nam in 2009 nog geen definitief besluit. De Tweede Kamer besloot in december dat eerst moet worden onderzocht of een IJmeerverbinding wel rendabel is. Een motie van de VVD om hoe dan ook een nieuwe verbinding door het IJmeer aan te leggen, haalde geen meerderheid.

Om tegenwicht te bieden aan de buitendijkse bouwplannen van Almere en Amsterdam mobiliseerde Milieudefensie samen met vele andere organisaties mensen in de regio om de roep om een open IJmeer te ondersteunen.

De meest in het oog springende activiteit was zonder twijfel de ondertekening van het Pamflet van Pampus op 20 juni. Het pamflet, dat kabinet en Tweede Kamer oproept het IJmeer open te houden, werd ondertekend door achttien organisaties op het gebied van milieu, natuur, cultuurhistorie en recreatie. Zij ondertekenden het Pamflet op het forteiland Pampus, terwijl honderden schepen, boten en bootjes een rondje om het forteiland voeren om de eisen uit het Pamflet kracht bij te zetten. De manifestatie rond Pampus werd georganiseerd door Milieudefensie en het Koninklijk Watersportverbond. De Tweede Kamerleden Patricia Linhard (PvdA) en Hugo Polderman (SP) namen het Pamflet van Pampus in ontvangst. Nadien is het aangeboden aan alle Tweede Kamerleden, de betrokken ministers en de 43 overheden van de Metropoolregio Amsterdam.

De ondertekenaars van het Pamflet zijn: Bewonersvereniging Muiden Muiderberg, Koninklijk Watersportverbond, Koninklijke Nederlandsche Zeil- & Roei-Vereeniging, Landschap Noord Holland, Milieucentrum Amsterdam, Milieudefensie, Milieufederatie Noord Holland, Natuur en Milieu Flevoland, Natuurmonumenten, Sportvisserij Nederland, Stichting De Kwade Zwaan, Stichting Natuur en Milieu, Stichting Forteiland Pampus, VBIJ Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer, Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land en Dijken, Vereniging Bond Heemschut, Vereniging voor Beroeps Chartervaart BBZ, en de Werkgroep Stop de IJmeerbrug.

Tijdens de manifestatie zei Frank Köhler, toenmalig directeur van Milieudefensie: "Ieder vanuit de eigen overwegingen en met soms wat verschillende nuancerings hebben wij elkaar gevonden in de liefde voor het IJmeer. Gezamenlijk bepleiten wij bij de besluitvormers vandaag nog te kiezen voor een aantrekkelijk woningbouwalternatief binnendijks in Flevoland; voor een openbaar vervoersverbinding die het IJmeer ontziet; voor versterking van de natuurkwaliteit, de cultuurhistorische waarden en de recreatieve functie van het IJmeer en voor meer werkgelegenheid in Flevoland zelf, zodat de verkeersdruk tussen Almere en Amsterdam afneemt."

Een paar dagen na de manifestatie, op 22 juni, spraken de Provinciale Staten van Noord Holland zich uit tegen bebouwing van het IJmeer of een bovengrondse verkeersverbinding over het meer. Dat gebeurde na het aannemen van een motie van het CU-Statenlid Johan Kardol. Alleen de VVD stemde tegen een deel van de motie.

Op 24 september, aan de vooravond van het kabinetsbesluit over de toekomst van het IJmeer, organiseerde Milieudefensie een zingend appèl in Den Haag. Een koor van ruim zestig zangers riep minister Cramer op dit unieke landschap te sparen en af te zien van plannen. Dat muzikale appèl werd herhaald toen Tweede Kamerleden op 6 november een werkbezoek brachten aan de gemeente Waterland.

Een definitief besluit is er nog niet. De Tweede Kamer besloot in december dat eerst moet worden onderzocht of een IJmeerverbinding wel rendabel is.

Project: **Bedrijventerreinen**

Dankzij jarenlang campagnevoeren door Milieudefensie staat de bescherming van de open ruimte hoger op de politieke agenda. Met name de aanleg van steeds weer nieuwe bedrijventerreinen is onder vuur komen te liggen. De regering heeft inmiddels geld vrijgemaakt om oude bedrijventerreinen opnieuw in te richten, waardoor de aanleg van nieuwe bedrijfslocaties en dus de aantasting van landelijk gebied voorkomen kan worden. Milieudefensie organiseerde in 2009 geen publieksactiviteiten meer, maar hield de vinger aan de pols.

Het drama
goedkoop

In 2009 werd het beleid rond bedrijventerreinen verder aangescherpt. Een Kamermeerderheid stemde in met een motie van de CU, die de regering opdraagt alleen nieuwe bedrijventerreinen toe te staan als er op bestaande terreinen onvoldoende ruimte is. Dat is bijvoorbeeld het geval in het Overijsselse Holten. In oktober werd de aanleg van een bedrijventerrein aldaar definitief afgeblazen. Daardoor blijft het landelijke gebied in de omgeving van Holten gespaard. Het is het resultaat van de jarenlange strijd van de lokale actiegroep 'Houdt het Holterbroek Groen' en Milieudefensie.

Dat het niet altijd zo gaat, bewijst de besluitvorming rond een nieuw industrieterrein in Moerdijk. In juni besloten het rijk en de provincie Noord-Brabant om in totaal 37,2 miljoen euro uit te trekken om de aanleg van het Logistiek Park Moerdijk (150 hectare) financieel mogelijk te maken. Milieudefensie sprak zijn verbazing uit. Al in 2008 bracht onderzoeksbureau OTB (TU Delft) in opdracht van Milieudefensie het onderzoek 'Nut en noodzaak van Logistiek Park Moerdijk' uit. Het onderzoek toont aan dat er op het bestaande bedrijventerrein nog genoeg ruimte is om de ruimtebehoefte tot 2025 op te vangen.

3.5 Verkeer

Het verkeer van mensen en goederen is een grootverbruiker van energie en een grote bron van broeikasgassen. Verkeer is ook verantwoordelijk voor veel luchtverontreiniging die de gezondheid aantast. De infrastructuur die nodig is voor het verkeer neemt veel ruimte in beslag. Dit alles gaat ten koste van mens en milieu. Verkeer is daarom een belangrijk aandachtspunt voor Milieudefensie.

Milieudefensie richt zich op de thema's: lokale luchtkwaliteit, vliegverkeer en grote infrastructurele projecten (zoals de Tweede Maasvlakte). Het streven is om de negatieve gevolgen voor het milieu te bestrijden, vooral door beperking van auto- en vliegverkeer, het bevorderen van openbaar vervoer en de fiets, verminderen van het energieverbruik en het stimuleren van schonere technologieën.

Een jaarlijks terugkerend project is de 'Week van de Vooruitgang'. De Week van de Vooruitgang, is de Nederlandse versie van de European Mobility Week. In deze week worden wandelen, fietsen, openbaar vervoer, kritisch auto-gebruik en anders omgaan met mobiliteit gepromoot.

Op hoofdlijnen

Milieudefensie wil de milieuproblemen die worden veroorzaakt door het goederen- en personenverkeer in, vanuit en naar Nederland verminderen. Het verkeer zorgt voor diverse milieuproblemen: de gezondheidseffecten van uitlaatgassen; lawaai; aantasting van natuur en landschap door infrastructuur; aantasting van de leefkwaliteit in steden; klimaatverandering. Milieudefensie agendeert deze problemen en propageert oplossingen, zoals beter openbaar vervoer, de fiets en slimmere ruimtelijke planning.

De doelen van Milieudefensie:

- a) Verbetering van de luchtkwaliteit in de steden.
- b) Het tegengaan van enkele grote nieuwe infrastructurele projecten of het beperken van de gevolgen daarvan, om de aantrekkende werking van extra verkeer en dus meer luchtvervuiling te voorkomen.
- c) Het verdisconteren van de milieukosten van het vliegverkeer in de prijs. En het beperken van de groei van het vliegverkeer.
- d) Het stimuleren van schone alternatieven.

Project: Lokale Luchtkwaliteit

Doel:

Het stimuleren van maatregelen om de luchtkwaliteit in de steden te verbeteren.

Resultaten:

- Milieudefensie heeft het uitstel dat Nederland van de EU kreeg om te voldoen aan de Europese luchtkwaliteitsnormen voorgelegd aan het Europese Hof.
- Door burgers zelf de luchtkwaliteit te laten meten, is Milieudefensie erin geslaagd de betrokkenheid van burgers en lokale bestuurders te vergroten en het maatschappelijk debat aan te jagen.
- Door met vrijwilligers steekproefsgewijs te controleren hoe het is gesteld met de handhaving van de milieuzones in de grote steden, toonde Milieudefensie aan dat er weliswaar vooruitgang is geboekt maar dat we er nog niet zijn.
- Het ministerie van Verkeer komt met een nieuwe richtlijn voor autoreclames en de naleving ervan wordt beter in de gaten gehouden.

Nederlands Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit

Op 4 augustus werd duidelijk dat de Europese Commissie zich niet opnieuw zou buigen over het Nederlands Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Milieudefensie had hier op 18 mei om gevraagd. In het NSL staan alle Nederlandse plannen die, positief of negatief, invloed hebben op de luchtkwaliteit. Op basis hiervan heeft de Nederlandse overheid tot 2015 uitstel gekregen voor de Europese luchtkwaliteitsnormen. De Europese Commissie heeft het verzoek van Milieudefensie niet ontvankelijk verklaard omdat het verzoek geen betrekking heeft op een "administratieve maatregel".

Door dit zogenaamde derogatiebesluit zijn tal van maatregelen die de luchtkwaliteit hadden moeten verbeteren uit- of afgesteld. Veel projecten die de lucht aantoonbaar vuiler maken – zoals nieuwe wegen, parkeergarages en bedrijfslocaties – worden daarentegen juist met spoed gerealiseerd. Daarom zijn Milieudefensie en de Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht (SSLU) in oktober een bezwaarprocedure gestart en hebben een voorlopige voorziening ahangig gemaakt bij het Europese Hof in Luxemburg.

Woordvoerder Meta Meijer: "Nederland dient zich gewoon te houden aan de Europese regels. Er is hier jarenlang veel te weinig gedaan ter verbetering van de luchtkwaliteit en op het laatste moment blijkt dan natuurlijk dat we de normen niet halen. Dat is geen reden voor uitstel, dat is reden voor sancties." In 2010 wordt een uitspraak verwacht, maar het kan langer duren.

Zelf meten is zeker weten

Bewoners van Nederlandse steden maken zich terecht zorgen over de luchtvervuiling die zij dagelijks inademen. Dat concludeerde Milieudefensie in oktober na het onderzoek 'Zelf meten is zeker weten' van Milieudefensie en Milieucentrum Amsterdam. Samen met honderden vrijwilligers onderzochten zij in de zomer van 2009 de luchtkwaliteit door stikstofdioxide te meten. Op tientallen locaties bleek de luchtvervuiling boven de Europese norm van 40 microgram te liggen, honderden locaties verkeren in de gevarezone. Soms werd de norm meer dan 100 procent overschreden.

Voor het project 'Zelf meten is zeker weten' installeerden honderden vrijwilligers afgelopen juni zogenaamde 'palmesbuisjes' op een plek die voor hen belangrijk is (drie per locatie): aan de gevel thuis, op het schoolplein van de kinderen of bij het werk. Na de meetperiode van drie weken werden de buisjes geanalyseerd door een onafhankelijk laboratorium. De meting werd begeleid door de afdeling milieu van de GGD Amsterdam. Uit de resultaten van deze metingen blijkt dat vooral de drukke stadsstraten te vies en ongezond zijn, terwijl het op verkeersarme locaties veel schoner was dan verwacht. Er zijn op korte termijn extra maatregelen nodig om knelpunten op te lossen.

Opvallend zijn de verschillen tussen de uitkomsten van de metingen van dit onderzoek en de berekeningen van de luchtkwaliteit volgens de 'Saneringstool' van het ministerie van VROM. Deze modelmatige berekening blijkt de hoeveelheid vervuiling soms flink te onderschatten. De verschillen zijn fors, tot zelfs 40 procent. Op deze modelmatige berekening baseert de Nederlandse overheid haar luchtkwaliteitsbeleid en de Saneringstool wordt gebruikt om aan te tonen dat Nederland in 2015 wel aan de Europese normen zal voldoen.

Woordvoerder Meta Meijer: “Modellen maken een soort gemiddelde van de lucht, het nivelleert. Vieze plekken worden iets schoner, schone plekken in de buurt iets viezer. Maar de werkelijkheid is altijd ingewikkelder en door de pieken in de vervuiling modelmatig schoon te rekenen, voldoen we straks overal aan de regels zonder maatregelen te nemen. Voor de gezondheid van mensen helpt dat natuurlijk niet. Burgers hebben recht op eerlijke informatie over luchtkwaliteit.”

De milieuorganisaties roepen de overheid op te zorgen voor modellen die de werkelijkheid beter weergeven en alles uit de kast te halen om de lucht in Nederland schoner te krijgen. Generieke maatregelen helpen veel minder om zwaar vervuilde locaties aan te pakken dan gericht verkeersbeleid.

Milieuzones

De handhaving in Milieuzones is nog altijd onvoldoende. Dat bleek uit de presentatie van de resultaten van een steekproef van Milieudefensie op 18 november. Milieuzones hebben als doel de lokale luchtkwaliteit te verbeteren door de meest vervuilende vrachtwagens uit de stadscentra te weren. Ondanks de belofte de controles te verscherpen, doen gemeenten te weinig aan handhaving. Twintig procent van de aangetroffen vrachtwagens bleek te vies.

Milieuzones vormen een belangrijke maatregel in de strijd tegen lokale luchtvervuiling door het verkeer. Oude vuile vrachtwagens zonder roetfilter mogen de Milieuzone niet in. Meta Meijer: “Een Euro 1 vrachtwagen van vijftien jaar oud stoot twintig keer meer fijnstof uit dan een Euro 4 vrachtwagen van vijf jaar oud. Met een goede handhaving is zo’n maatregel dus erg effectief. Maar dan moet er wel meer gebeuren dan een verbodsbord in de berm zetten.”

Veel gemeenten hebben hun handhaving nog steeds niet op orde. Het onderlinge verschil tussen de ene en de andere stad wordt wel steeds groter. Meta Meijer: "Amsterdam heeft het gelijk goed gedaan door een forse zone in te stellen en na een korte gewenningsperiode met automatische kentekenscanners een 100 procent controle af te dwingen. Wie vies is moet betalen. Rotterdam heeft een hele kleine zone en doet bijna niets aan handhaving, terwijl de stad wel een groot probleem heeft met de luchtkwaliteit."

Een jaar geleden controleerde Milieudefensie voor het eerst met een steekproef de vrachtwagens in de Milieuzones. Toen bleek dat ruim een derde van de vrachtwagens te oud, te vies en zonder roetfilter te zijn. Geen enkele gemeente bleek een doordacht en effectief handhavingsbeleid te hebben. Het rapport van Milieudefensie leidde toen tot Raads- en Kamervragen en de gemeenten beloofden beterschap. Meta Meijer: "Er is dus duidelijk vooruitgang geboekt. Maar we zijn er voorlopig nog niet."

Eerlijk over CO₂

In 2009 werd het project 'Eerlijk over CO₂' met succes afgerond. In dat project ging het om eerlijke voorlichting over de milieuprestaties van personeauto's in de reclame. Het ministerie van Verkeer komt met een nieuwe richtlijn voor autoreclames en de naleving ervan wordt beter in de gaten gehouden. De EU werkt ook aan een nieuwe richtlijn met duidelijke criteria. De branche heeft haar beleid ook zichtbaar aangepast, al gebeurde dat zonder veel enthousiasme.

verkeer

Project: Luchtvaart

Doelen:

Voorkomen van de uitbreiding van regionale luchthavens.

Resultaten:

- De groei van vliegveld Lelystad blijft beperkt.
- Provinciale Staten van Overijssel kiezen ondanks stevig verzet onder de bevolking voor een doorstart van luchthaven Twente. De voormalige militaire vliegbasis zou in de toekomst tot 1,2 miljoen passagiers per jaar moeten gaan verwerken.

Op dit onderwerp ontwikkelde Milieudefensie in 2009 geen grote publieksactiviteiten, maar werden de activiteiten van lokale en regionale organisaties ondersteund.

Die activiteiten hadden rond vliegveld Lelystad succes, want de Commissie Alders adviseerde in oktober aan minister Eurlings om niet 35.000 vluchten van Schiphol naar Lelystad over te hevelen. Lelystad mag hooguit met 2.500 vluchten groeien, wat al eerder overeengekomen was.

Dat succes was niet weggelegd voor luchthaven Twente. Ondanks een onder de bevolking breed gedragen groen alternatief, stemde Provinciale Staten begin 2010 in met een doorstart van de luchthaven en aanleg van een bedrijventerrein. In juni had Milieudefensie de stemming onder de bevolking nog gepeild. Honderdvijftigduizend omwonenden kregen een enquête in de bus, tienduizend stuurden een ingevulde vragenlijst retour.

Uitslag: 55 procent stemt voor het groene alternatief (inrichting als landgoed), 21 procent kiest voor een luchthaven, 24 procent weet het niet. Ook het bedrijventerrein is niet populair in Twente: 19 procent is voor, 70 procent is tegen, 11 procent weet het niet.

Project: Week van de Vooruitgang

Doel:

Zichtbaar maken van en positieve publiciteit creëren voor de vele vormen van duurzaam verkeer.

Resultaten:

- Driekwart van de Nederlandse gemeenten doet mee aan de Week van de Vooruitgang, met in totaal ongeveer 1.500 activiteiten.
- 26 Gemeenten doen mee met de Autovrije Dag. Vier meer dan in 2008.

Burgemeester Gerd Leers en wethouder Wim Hazeu van Maastricht openen de Week van de Vooruitgang op 13 september tijdens de Autovrije Dag in hun stad. Op het Vrijthof gaven ze het startsein voor een week met vele honderden duurzame mobiliteitsactiviteiten door heel Nederland.

Maastricht deed voor de derde keer mee aan de Autovrije Dag. Het autovrije gebied is sinds de eerste editie serieus uitgebreid. Hiermee geeft de gemeente een sterk signaal af. Het is de intentie dit de komende jaren te blijven doen. De Autovrije Dag in Maastricht is daarom een mooie aftrap voor de Week van de Vooruitgang, waarin in driekwart van de Nederlandse gemeenten zo'n 1.500 activiteiten plaatsvinden om lopen, fietsen, openbaar vervoer en kritisch autogebruik te stimuleren.

De Autovrije Dag wint in heel Nederland aan populariteit: in 2009 deden er 26 gemeenten mee. De meesten vierden de Autovrije Dag op 20 september, maar naast Maastricht hebben ook Utrecht, Leiden en Haarlem voor de 13de gekozen. Ook de andere activiteiten in de Week van de Vooruitgang, zoals Groene Voetstappen, Op Voeten en Fietsen naar School, de Mr. & Mrs. Busverkiezing en Fiets naar je Werk, trekken ieder jaar meer deelnemers.

De Week van de Vooruitgang is de Nederlandse versie van de European Mobility Week, waaraan wereldwijd meer dan tweeduizend steden meedoen. Hiermee is dit het grootste initiatief ter wereld om duurzame mobiliteit te promoten. Milieudefensie coördineert De Week van de Vooruitgang, op initiatief van het Landelijk Overleg Autoloze Zondag. Partners zijn SenterNovem, Veilig Verkeer Nederland, Het Klimaatverbond, Fietsersbond, OV-Fiets, Fietsen Scoort, ROVER en de Vereniging voor Gedeeld Autogebruik.

Project: Tweede Maasvlakte

Doel:

De uitstoot van vervuilende stoffen wordt beperkt.

De Tweede Maasvlakte moet minimaal voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen.

Resultaten:

In februari 2009 sloten Milieudefensie en het Havenbedrijf Rotterdam een overeenkomst. De uitstoot van ongezonde stoffen (PM10, SO₂ en NO_x) wordt volgens dit akkoord beperkt met 10 procent. Het Havenbedrijf en Milieudefensie hebben zich ook verplicht om zich in te zetten voor internationale maatregelen om de CO₂-uitstoot door de scheepvaart te beperken. In ruil daarvoor heeft Milieudefensie de lopende juridische procedures ingetrokken. In 2009 werd onderzocht met welke maatregelen de uitstoot kan worden beperkt. In 2010 worden de uitkomsten van dat onderzoek verwacht.

Milieudefensie en Havenbedrijf Rotterdam hebben in 2009 onderzoek laten uitvoeren door twee consortia; TNO/CE-Delft en Royal Haskoning/Price Waterhouse Coopers. Het onderzoek werd begeleid door professor Klaas van Egmond (Universiteit Utrecht) en Bert van Wee (TU Delft). Uit het onderzoek moet een maatregelenpakket komen dat moet leiden tot 10 procent minder uitstoot in 2020. Dat zouden maatregelen kunnen zijn als het aanleggen van walstroom waardoor schepen hun generators uit kunnen laten, het invoeren van een maximum vaarsnelheid waardoor brandstof wordt bespaard maar er ook veel minder emissie vrijkomt, en het geven van een korting op het havengeld aan schone schepen.

Woordvoerder Meta Meijer: "Milieudefensie is nooit blij geweest met de aanleg van de Tweede Maasvlakte. Die zorgt voor een forse toename van het aantal schepen (per dag bijna 200 binnenvaartschepen en 40 zeeschepen extra) en vrachtwagens (per dag meer dan 18.000 extra) en daarmee voor meer vervuiling. Dat is slecht voor de gezondheid van de mensen die in Rotterdam en omgeving wonen. De milieueffectrapportages over de aanleg zijn in onze ogen te optimistisch. Maar de aanleg van de Tweede Maasvlakte was niet meer te stoppen, daarom hebben we ingezet op een zo duurzaam mogelijke invulling van het havengebied. Tijdens de gesprekken met het havenbedrijf zijn de verschillende inzichten over milieudoelstellingen en -prestaties besproken en dat heeft geleid tot de extra 10-procent reductiemaatregel. Dat is een forse winst voor de luchtkwaliteit en voor de Rotterdammers."

De overeenkomst leverde, behalve instemming, ook boze reacties op onder andere van enkele leden van Milieudefensie. Het maartnummer van Milieudefensie Magazine besteedde uitgebreid aandacht aan de bezwaren en de redenen waarom Milieudefensie toch koos voor een overeenkomst.

Sommige bezwaarmakers meenden, dat Milieudefensie bij de rechter meer had kunnen binnenhalen. Toenmalig directeur Frank Köhler bestreed die zienswijze: “De voorstelling van zaken dat Milieudefensie deze zaak bijna ten principale bij de rechter gewonnen had, berust niet op de realiteit. En de beschuldiging dat we deze zaak niet bij rechter wilden winnen, omdat heel milieuvijandig Nederland dan over ons heen zou vallen, is een groteske verdraaiing van de feiten.

Het Havenbedrijf Rotterdam is met Milieudefensie in overleg getreden, naar onze inschatting, niet omdat ze dachten dat bij de Raad van State hun plan om zeep zou worden gebracht. Wel omdat ze verdere vertraging wilden voorkomen. Want tijd is geld. Milieudefensie is hierop ingegaan, want dat is staand beleid: de confrontatie, zoals met juridische procedures, zoeken we om de wederpartij alsnog tot onderhandelingen en concessies te dwingen. Toetssteen is dan of er langs deze weg minstens zoveel te halen is voor het milieu als langs de juridische weg. (...) De uitkomst van onze onderhandelingen met het Havenbedrijf voorziet in meer dan bij de rechter te halen was. Daarom besloten we om de rechtszaak te staken.”

In juli 2009 schreven Hans Smits, directeur van het Havenbedrijf Rotterdam en Frank Köhler, toenmalig directeur van Milieudefensie, een opiniestuk dat in NRC Handelsblad werd gepubliceerd. In dit artikel pleitten zij er onder andere voor “om dit jaar knopen door te hakken over de ontwikkeling en invoering van een systeem dat ook de emissie van broeikasgassen door schepen een prijs geeft en begrenst.” De oproep viel samen met de scheepvaartconferentie van de International Maritime Organization (IMO) in Londen die bedoeld was als voorbereiding op de klimaattop in Kopenhagen.

3.6 Jongeren Milieu Actief

Jongeren Milieu Actief (JMA) is de jongerenorganisatie van Milieudefensie. JMA bestaat al achttien jaar, maar is pas zes jaar officieel aan Milieudefensie verbonden. De jongeren van Milieudefensie organiseren hun eigen activiteiten, hebben een eigen bestuur en een eigen vereniging. Maar de laatste jaren nemen ze ook intensief deel aan campagnes van Milieudefensie.

Hoofdpijnen Jongeren Milieu Actief

Jongeren Milieu Actief (JMA) richt zich op jongeren van 12 tot 28 jaar. JMA streeft naar een beter milieu door alternatieven aan te bieden die milieuvriendelijker leven makkelijker maakt en door jongeren een plek te bieden waar ze op hun eigen manier actief bezig kunnen zijn met duurzaamheid. Daarbij mag het, niet onbelangrijk, best gezellig zijn.

Vast onderdeel van het aanbod van JMA is JMA@school, een netwerk van jongeren van 12 tot 18 jaar in het voortgezet onderwijs en het MBO. JMA@school ondersteunt jongeren bij het organiseren van hun eigen milieuactiviteiten. Dat gebeurt bijvoorbeeld met gastlessen: bijna elke week organiseert JMA er ergens in Nederland wel één.

De nadruk in de activiteiten lag voor JMA in 2009 bij het Klimaat, een thema dat jongeren zeer aanspreekt. Met 'Kies voor Klimaat' haakte JMA in op de Europese Parlementsverkiezingen in juni. Jongeren werden gestimuleerd om zelf de verantwoordelijk te nemen voor hun toekomst, door bewust te stemmen tijdens de verkiezing. Met verschillende campagne-onderdelen (een groene stemwijzer, jongerenambassadeurs en een debattour langs zeven universiteiten) werd jongeren duidelijk gemaakt dat hun stem bepaalt hoe we in Europa met duurzame thema's zoals klimaatverandering omgaan. De centrale boodschap was dan ook dat jongeren hun stemrecht moesten aangrijpen om door middel van een duurzame stem hun eigen toekomst in handen te nemen.

Verder waren de activiteiten voornamelijk gericht op de klimaattop in Kopenhagen die in december werd gehouden. Tijdens de zomermaanden verzamelde Jongeren Milieu Actief online, via een tour langs vier festivals (Parkpop, Roots, Werfpop en Metropolis) en introductiemarkten voor studenten in Utrecht, Wageningen en Nijmegen duizenden klimaatberichten van jongeren uit heel Nederland. Op 14 oktober 'spoelden' deze berichten (meer dan 3.000) als flessenpost aan op een strand voor de Tweede Kamer. Minister Cramer nam de boodschappen in ontvangst.

JMA mobiliseerde jongeren voor de klimaatmanifestatie Beat the Heat Now (zie ook [hoofdstuk 3.2](#)), zwaaide premier Balkenende op ludieke wijze uit bij zijn vertrek naar een klimaatconferentie van de VN in New York en was natuurlijk, samen met jongeren uit de hele wereld, aanwezig in Kopenhagen zelf.

4 Mensen in beweging

Mensen in beweging brengen voor het milieu rekt Milieudefensie tot haar kerntaken. De afgelopen jaren is Milieudefensie erin geslaagd steeds meer mensen te betrekken bij de milieuproblematiek en de oplossingen.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

4

4.1 Doelstellingen

Mensen in beweging

In de periode 2006-2008 werkte Milieudefensie aan de uitvoering van het programma 'Milieu raakt mensen', gefinancierd door het ministerie van VROM in het kader van de Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu (SMOM). Met dit programma heeft Milieudefensie in totaal ongeveer 350.000 mensen intensiever en op meer onderwerpen betrokken bij de milieuproblematiek en de oplossingen.

Daarnaast werd gewerkt aan versterking van de invloed en betrokkenheid van leden, vrijwilligers en sympathisanten bij de ontwikkeling van het beleid en de activiteiten van Milieudefensie. Dit programma liep eind 2008 af en is niet vervangen door een nieuw programma. Toch vindt Milieudefensie het belangrijk zoveel mogelijk mensen bij de milieuproblematiek te betrekken. Daarom is de inzet niet noemenswaardig veranderd.

Een netwerk van betrokken en actieve mensen

Milieudefensie is een beweging waarbij mensen zich kunnen aansluiten en waarmee ze kunnen opkomen voor zaken die zij belangrijk vinden.

Daarbij streeft Milieudefensie naar een achterban die de pluriformiteit van de samenleving weerspiegelt. Iedereen die wil bijdragen aan een duurzame wereld moet als vanzelfsprekend de weg kunnen vinden naar Milieudefensie, ongeacht politieke of andere bindingen. De gemene deler is de zorg om het milieu.

Mensen moeten zich thuis voelen bij Milieudefensie. Ze moeten er komen omdat ze het gevoel hebben dat het ertoe doet, maar ook omdat het leuk is en ze een persoonlijke binding voelen. Mensen kunnen die binding bevestigen door lid te worden van de vereniging. De vereniging is de kurk waarop de beweging

lees meer

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

4

4.2 Resultaten

Mensen in beweging

Bij laagdrempelige activiteiten waren in 2009 in totaal bijna 90.000 mensen betrokken. Geen slecht resultaat, zeker als bedacht wordt dat de werkorganisatie van Milieudefensie in dezelfde periode een reorganisatie doormaakte. In dit cijfer zijn de 10.000 bezoekers van de klimaatmanifestatie Beat the Heat niet meegenomen, omdat hier om een gezamenlijke activiteit gaat van meerdere organisaties.

Een derde van de in totaal betrokken burgers is afkomstig van twee provinciale burgerinitiatieven tegen megastallen, namelijk 14.000 ondertekenaars in Utrecht en 17.000 in Noord-Brabant (stand eind 2009). Ook de klanten van twee supermarkten hebben een groot aandeel in de totaalscore: 50.000 klanten vroegen hun supermarkt om iets te doen aan het drama achter goedkoop vlees (zie [hoofdstuk 3](#)).

Het aantal lokale afdelingen kwam uit op 89, één meer dan in 2008. In totaal tellen deze afdelingen ongeveer 380 actieve leden. Daarnaast werkt Milieudefensie op lokaal niveau intensief samen met nog eens 250 lokale bewoners- en milieugroepen die niet direct aan Milieudefensie verbonden zijn. Dat gebeurt met name de thema's Verkeer, en Ruimte en Landschap.

Buiten de afdelingen om waren er nog eens drieduizend mensen als vrijwilliger actief bij de milieuthema's van Milieudefensie betrokken. Dat is ongeveer evenveel als in 2008.

Meer dan in voorgaande jaren is JMA, de jongerenorganisatie van Milieudefensie, er in 2009 in geslaagd jongeren op een laagdrempelige manier te betrekken. In totaal gaat het om 7.500 jongeren tot 28 jaar (aanzienlijk meer dan in 2008: 3.500).

Het aantal jongeren dat actief was voor JMA bleef nagenoeg op het zelfde niveau: 830 (2008: 900). Dat is een bijzondere prestatie, want het verloop onder jonge vrijwilligers is veel groter dan onder ouderen.

4.3 Inspraak en besluitvorming leden

De besluitvorming is bij Milieudefensie ondergebracht bij het bestuur en de algemene ledenvergadering (ALV). Per jaar worden er twee ALV's georganiseerd. Andere vormen van inspraak, zoals ledenpeilingen en campagneraden, hebben een adviserende status.

Verenigingsstructuur

In 2007 werd in een evaluatie vastgesteld, dat de verenigingsstructuur een aantal mankementen vertoonde. Vooral het hoogste besluitvormende orgaan van de vereniging, de algemene ledenvergadering (ALV) functioneert slecht: de opkomst is laag en de laatste jaren dalend. Dat leidt tot twee knelpunten: gebrek aan representativiteit en het gevaar dat kleine groepen leden de macht eenvoudig naar zich toe kunnen trekken. De ALV van november 2007 nam deze conclusies over en stemde in met een onderzoek naar een nieuwe verenigingsstructuur.

Tijdens de ALV in juni 2009 werd de instelling van een ledenraad ter vervanging van de ALV ter besluitvorming aan de leden voorgelegd. Dit voorstel behaalde weliswaar een meerderheid, maar niet de tweederde meerderheid die noodzakelijk is voor de benodigde statutenwijzigingen.

Het bestuur heeft zich vervolgens beraden over de ontstane situatie. Het bestuur wilde zoveel mogelijk aan het meerderheidsstandpunt van de ALV tegemoetkomen, daarbij rekening houdend met de bezwaren van de minderheid. Als compromis tussen de voorstanders van een ledenraad en degenen die hechten aan het behoud van de ALV, heeft het bestuur besloten om een andere structuurvariant voor te leggen. Dit is een variant met één jaarlijkse ALV en een ledenraad, die minimaal tweemaal per jaar bijeenkomt. Dit voorstel lag tijdens de ALV in november 2009 voor ter stemming. Wederom werd een meerderheid behaald, maar niet de vereiste tweederde meerderheid. Hiermee is het proces voor de vernieuwing van de verenigingsstructuur, in ieder geval voorlopig, stopgezet.

Algemene ledenvergadering

Jaarlijks organiseert Milieudefensie twee algemene ledenvergaderingen. Zo ook in 2009. De opkomst (juni: 70; november: 53) was iets hoger dan in voorgaande jaren (2008: gemiddeld 55, 2007: gemiddeld 43 deelnemers). Waarschijnlijk heeft het onderwerp 'wijziging verenigingsstructuur' hieraan bijgedragen.

4

Mensen in beweging

Campagneraden

Via de campagneraden kunnen geïnteresseerden op het niveau van de thema's meedenken en discussiëren over inhoud, strategie en de concrete invulling van projecten. Bij de campagneraden is iedereen welkom, lid of geen lid. Het aantal campagneraadbijeenkomsten lag dit jaar lager dan voorheen: er werden negen campagneraden georganiseerd.

Hiervoor zijn twee oorzaken aanwijsbaar: het aantal verplichte bijeenkomsten ging naar aanleiding van een evaluatie uit 2008 omlaag van drie, naar twee per jaar en de reorganisatie van het landelijk bureau is van invloed geweest.

Meer dan voorheen werd in de campagneraden de synergie tussen de thema's opgezocht. Zo werd in mei een gezamenlijke bijeenkomst van alle campagneraden belegd over het klimaat. Soms besloten enkele campagneraden de krachten te bundelen. Dat gebeurde bijvoorbeeld met de campagneraden van Klimaat en Ruimte en Landschap, die samen over wind op land spraken, en Verkeer en Klimaat die brainstormden over de raakvlakken tussen deze beide thema's.

Met het kleiner worden van de werkorganisatie komt ook de rol van de campagneraad weer ter tafel. Het is nu tijd om opnieuw te kijken naar de campagneraden en ons af te vragen hoe we ervoor kunnen zorgen dat geïnteresseerden én de werkorganisatie er beiden beter van worden. En hoe pakken we dat dan aan, nu de werkorganisatie het met aanzienlijk minder werkkraft moet stellen dan voorheen?

Het centrale probleem van de campagneraden lijkt te zitten in de 'dubbelslag': enerzijds willen we alle geïnteresseerden de gelegenheid geven om mee te denken; iedereen moet dus welkom zijn; anderzijds willen we graag deskundige input vanuit de campagneraden, en hiervoor zou selectie juist wel wenselijk zijn. Het lijkt verstandig de dubbelslag los te laten en ondubbelzinnig kiezen voor ofwel deskundigheid, ofwel deelname voor allen.

Actieve Ledendag

In oktober werd alweer de vijfde Actieve Ledendag georganiseerd in samenwerking met Jongeren Milieu Actief, de jongerenorganisatie van Milieudefensie. De dag werd bezocht door zo'n tachtig mensen. De Actieve Ledendag is bedoeld om mensen te inspireren om actief te worden voor Milieudefensie. Op het programma onder meer workshops voor en door lokale afdelingen van Milieudefensie, actiefoto's maken en transition towns. Verder was er aandacht voor de (on)wenselijkheid van economische groei. Daarnaast de gebruikelijke workshops over de publiekscampagnes van Milieudefensie en wat je daar als vrijwilliger concreet aan bij kunt dragen.

De Actieve Ledendag blijkt een goed middel te zijn om nieuwe vrijwilligers te binden: alle bezoekers van de Actieve Ledendagen tussen 2005 en 2008 zijn nadien actief geworden. Voor de Actieve Ledendag van 2009 is het nog te vroeg om hierover uitspraken te doen: die analyse volgt in de zomer van 2010.

Ledenbulletin

Het Ledenbulletin is een intern orgaan voor en door leden dat vier maal per jaar verschijnt. Het bulletin is door leden opgericht ten behoeve van interne discussie en visievorming. In 2009 ontvingen ongeveer duizend leden het bulletin per e-mail, zeventig leden ontvingen een papieren versie per post. Er werden drie nummers uitgebracht.

Begin 2009 werd de redactie gevormd door Marco van Zelderen, Patrick Hoetink, Rik Zakee en Annemarie Moormann. Sinds de Algemene Ledenvergadering van november werden Femke Jochems en Mark Valkering hieraan toegevoegd. Marco van Zelderen heeft de redactie verlaten. De redactie kreeg ondersteuning van medewerkers van het landelijke bureau voor de administratie en verzending van het Ledenbulletin.

Vaste onderdelen zijn interviews met Milieudefensie-prominenten en mededelingen van de organisatie en het bestuur. Inhoudelijke milieuonderwerpen kwamen aan bod in bijdragen van leden en in verslagen van de inhoudelijke discussies zoals die binnen campagne-raden worden gevoerd. Daarnaast heeft het bulletin traditioneel veel aandacht voor de verenigingsdemocratie.

4

4.4 Lokale afdelingen

Mensen in beweging

Op dit moment telt Milieudefensie 89 lokale afdelingen, waar in totaal ongeveer 393 leden actief zijn. Dat betekent, dat er in 2009 één afdeling is bijgekomen (88 eind 2008). Het totale aantal afdelingsleden is ook iets toegenomen (eind 2008 stond de teller op 377).

De afdelingen werken op lokaal niveau aan de doelstellingen van Milieudefensie. Tegelijkertijd zijn ze de ogen en oren van Milieudefensie in het land. De afdelingen organiseren het hele jaar door lokale activiteiten op eigen initiatief en activiteiten gekoppeld aan een campagne van Milieudefensie. Zo deden 19 afdelingen mee aan de EKO-tellingen en organiseerden 16 afdelingen zelf een activiteit rond de publiekscampagne 'stop fout veevoer'.

Voorbeelden van eigen initiatieven zijn: het organiseren van een debatavond, het geven van voorlichting op scholen, biologische maaltijden koken, opkomen voor het behoud van open ruimte in de omgeving, een eigen invulling geven aan de autovrije dag en nog veel meer. Een groot aantal afdelingen heeft goede contacten met hun gemeente en houdt zo de vinger aan de pols.

Afdelingen in actie

Om een indruk te geven van de activiteiten van onze lokale afdelingen, volgt hieronder een (kleine) greep uit het vele werk dat zij in 2009 hebben verzet.

Een voorbeeld van een geslaagde lokale actie is de Beleefmanifestatie die **Milieudefensie Arnhem** op 14 juni organiseerde in het door woningbouw bedreigde uiterwaardengebied Meinerswijk/Stadsblokken. Met resultaat, want de gemeente heeft mede dankzij deze actie gekozen voor een groene invulling van het gebied. Ondanks het slechte weer wist de afdeling 150 bezoekers te trekken, waaronder veel nieuwe mensen. Dertig vrijwilligers klaarden de klus. Het motto voor de dag was: 'Meinerswijk/Stadsblokken: natuur op loopafstand. Belééf het!'

Milieudefensie Delft weet op geheel eigen wijze bij de landelijke campagnes van Milieudefensie aan

lees meer

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

Veel afdelingen hebben een eigen websites en soms ook een nieuwsbrief voor geïnteresseerden.

Alle afdelingen konden het hele jaar rekenen op inhoudelijke, financiële en juridische ondersteuning vanuit het landelijk bureau. De gekoppelde rekeningen van de lokale afdelingen zijn overgegaan van de ING naar de Triodosbank. Deze bank past goed bij de werkwijze en doelstellingen van Milieudefensie.

Eind 2009 onderzochten we de tevredenheid over de juridische ondersteuning die lokale afdelingen krijgen. We hielden een enquête onder afdelingen die contact hebben gehad met (een van de) juristen van Milieudefensie. Acht van de tien respondenten heeft een overwegend positieve indruk van de kwaliteit van de juridische ondersteuning. De overige twee zijn niet positief en niet negatief. Niemand is (zeer) ontevreden. Doelstelling is, de tevredenheid ten minste op dit niveau te houden.

De afdelingen worden maandelijks geïnformeerd via een digitale nieuwsbrief.

4

4.5 Vrijwilligers

Mensen in beweging

De actieve achterban wordt onderverdeeld in een tweetal categorieën: individueel actieve vrijwilligers en lokale afdelingen. Buiten de activiteiten van de lokale afdelingen om waren er in 2009 nog een kleine drieduizend mensen actief.

Al deze vrijwilligers hebben verschillende wensen en behoeften. Dat is goed te zien aan het scala van activiteiten waar zij zich voor hebben ingezet: bijvoorbeeld het zingen van een ode aan het IJmeer, onderzoek in tuinmeubelzaken, vrachtwagens turven in de milieuzones van een aantal grote steden, onderzoek naar lokale aanbestedingen, of administratieve en projectmatige klussen op het landelijke bureau. Voor deze kantoorwerkzaamheden kunnen we putten uit een pool van zo'n 120 mensen. Ook hebben we een lijst met 76 mensen die af en toe voor publiekscampagnes en acties willen klussen.

Sommige mensen voelen zich vooral betrokken bij een specifiek thema. Zo deden er zestig mensen mee aan de supermarkttour in het kader van de campagne 'Het drama achter goedkoop vlees', er meldden zich bijna tweehonderd mensen bij Milieudefensie aan om te helpen met het luchtkwaliteitsonderzoek 'Zelf meten is zeker weten', 179 mensen hielpen mee bij de EKO-tellingen.

Dit jaar konden we 205 nieuwe vrijwilligers verwelkomen. Het totale aantal vrijwilligers bleef met drieduizend overigens gelijk aan 2008.

5 Externe relaties

Milieudefensie was in 2009 volop aanwezig in het maatschappelijk debat over belangrijke milieuthema's. Ook internationaal, als actief lid van Friends of the Earth International, telt Milieudefensie mee. Illustratief daarvoor is de aandacht van de media voor de activiteiten en de mening van Milieudefensie. Milieudefensie haalde echter minder vaak de media dan in voorgaande jaren.

5.1 Samenwerkingsverbanden

Het netwerk Friends of the Earth

Milieudefensie is de Nederlandse tak van het internationale milieunetwerk Friends of the Earth International (FoEI). Friends of the Earth telt zeventig lidorganisaties in evenzoveel landen verspreid over de hele wereld, plus veertien geassocieerde leden. In Nederland zijn dat World Information Service on Energy (WISE), Stichting De Noordzee, A SEED Europe (de Europese tak van het wereldwijde jongerenetwerk A SEED) en Corporate Europe Observatory (CEO). Friends of the Earth is het grootste *grassroots* milieunetwerk ter wereld.

Milieudefensie is actief in verschillende campagnes van Friends of the Earth International. Milieudefensie neemt deel aan de Europese klimaatcampagne en was aanwezig als een van de vertegenwoordigers van FoEI tijdens de klimaatconferentie in Kopenhagen in december 2009. Milieudefensie is verder vooral betrokken bij de internationale bedrijvencampagne van Friends of the Earth International.

Coalities en netwerken in Nederland

In 2009 nam Milieudefensie onder andere deel aan de volgende coalities en netwerken:

- **MVO-Platform:** een netwerk van Nederlandse maatschappelijke organisaties op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.
- **De Nederlandse Sojacoalitie:** een coalitie van tien Nederlandse organisaties die streven naar het terugdringen van de impact van productie, transport, verwerking en consumptie van soja.
- **Weet wat je eet:** samenwerking van Natuur en Milieu, Milieudefensie en consumentenvereniging Goede Waar & Co die supermarkten probeert te bewegen om schoon voedsel (zonder gifresten) te verkopen.

5

Externe relaties

In Brussel is Friends of the Earth Europe (FoEE) gevestigd, de Europese tak van Friends of the Earth International. FoEE lobbyt namens 31 lidorganisaties bij de Europese Commissie en het Europese Parlement en coördineert diverse campagnes, onder andere over klimaat, autoverkeer, biotechnologie en biobrandstoffen.

Milieudefensie heeft in 2009, net als in voorgaande jaren, het bedrijvenwerk van FoEE en FoEI gecoördineerd. In december werd, parallel aan de klimaatconferentie in Kopenhagen, de 'Angry Mermaid' Award uitgereikt aan Monsanto voor de meest klimaat ondermijnende lobby. In het voorjaar werd aan kandidaat-Europarlementariërs gevraagd een belofte te ondertekenen om de onevenredige invloed van bedrijven op het Europese beleid te verminderen. Meer dan zeventig nieuwe parlementariërs uit ruim tien landen gaven gehoor aan de oproep.

Milieudefensie en FoE Europe blijven – via de European Coalition for Corporate Justice – werken aan Europese regels om bedrijven aansprakelijk te kunnen houden voor de gevolgen van hun investeringen. De Europese Commissie is een onderzoek gestart naar gebrekkige rechtsbescherming van mensen in ontwikkelingslanden als ze de dupe worden van activiteiten van Europese bedrijven. Ook in Nederland en Engeland zijn vergelijkbare onderzoeken uitgevoerd. De Europese organisatie van duurzame investeerders (Eurosif) heeft zich al uitgesproken voor verplichte verslaglegging van de sociale en milieueffecten van bedrijven. In Nederland onderzoekt het ministerie van Economisch Zaken of Nederlandse bedrijven aansprakelijk kunnen worden gesteld voor schendingen van mensenrechten of het overtreden van internationale arbeids- en milieunormen door hun buitenlandse dochters.

5

Externe relaties

Europa

Behalve van Friends of the Earth Europe, was Milieudefensie in 2009 op Europees niveau lid van de volgende organisaties:

- **European Environmental Bureau (EEB):** een samenwerkingsverband van meer dan 140 natuur- en milieuorganisaties uit heel Europa.
- **OECD Watch:** een netwerk van groepen dat zich richt op het versterken en gebruik maken van de OECD-richtlijnen voor multinationale ondernemingen.
- **Banktrack:** een internationaal netwerk dat zich richt op het verduurzamen van de leningen en investeringen van private banken.
- **Aviationwatch.eu:** een netwerk van Europese milieu- en bewonersorganisaties die zich bezighouden met de luchtvaart en overlast rond vliegvelden. Milieudefensie stimuleert de onderlinge samenwerking en beheert de website.
- **European Federation for Transport and Environment (T&E):** deze federatie oefent mede namens Milieudefensie politieke druk uit op de Europese instituties rond de kooldioxide- en Euronormen voor voertuigen, de dreigende oprekking van de luchtkwaliteitsnormen en het emissiehandelssysteem voor de luchtvaartsector.

Vertegenwoordiging in raden en adviescommissies:

- Raad van Nature and Poverty-subsidieontvangers
- Bestuur van FSC Nederland
- Stuurgroep en redactie van de juridische website www.milieuhulp.nl
- De commissie Duurzame Ontwikkeling van de Sociaal-Economische Raad (zie paragraaf 5.2)

5

5.2 Relatie met overheid en bedrijven

Externe relaties

Bedrijven

Voor de gemiddelde krantenlezer lijkt het soms misschien of Milieudefensie alleen maar actie voert tegen bedrijven of procedeert en nooit op een andere manier haar doelen probeert te realiseren. Een conflict wordt nu eenmaal sneller nieuws, dan de uitreiking van een aanmoedigingsprijs. Met de 'Botte Bijl Award' bijvoorbeeld haalde Milieudefensie in voorgaande jaren gemakkelijk de kranten. Maar de taart en bloemen die we in 2009 uitreikten aan tuincentra en bouwmarkten omdat ze het zo goed deden, gingen nagenoeg aan de media voorbij.

Wat meestal minder zichtbaar is, is dat aan een confronterende actie of een juridische procedure meestal een heel traject vooraf is gegaan in de vorm van brieven, overleg en pogingen tot dialoog, en soms opiniestukken en handtekeningenacties om onze wensen kracht bij te zetten. Als dat allemaal niets oplevert, kan een goedgekozen confronterende actie of (dreigen met) een juridische procedure soms alsnog effect hebben of vastgelopen onderhandelingen vlot trekken.

In 2009 is het overigens geen enkele keer tot een confronterende acties gekomen. Maar juridische procedures, aangespannen tegen het Havenbedrijf Rotterdam in verband met de voorgenomen aanleg van de Tweede Maasvlakte, zorgden er wel voor, dat Milieudefensie en het Havenbedrijf alsnog aan de onderhandelingstafel terecht kwamen en in februari 2009 een overeenkomst sloten. Beide partijen kwamen tot de slotsom, dat het aantrekkelijker is te streven naar verduurzaming van het gebruik van de Maasvlakte dan daarover juridische procedures te voeren. Zie ook [hoofdstuk 3.5](#).

5

Externe relaties

Overheid en politiek

Milieudefensie volgt de ontwikkeling van beleidsvoornemens op Europees, landelijk, maar ook op provinciaal en lokaal niveau voor zover dat betrekking heeft op de vijf campagne-thema's waarop we actief zijn. Op Europees en landelijk niveau ging onze aandacht in 2009 bijvoorbeeld uit naar Europese wetgeving om de handel in illegaal hout te verbieden.

In het kader van de grotere projecten wordt actief contact gezocht met Kamerleden die het onderwerp in hun portefeuille hebben. In 2009 was er contact met Kamerleden van nagenoeg alle politieke partijen in de Tweede Kamer. Het agenderen van issues en het verwerven van steun voor onze voorstellen is meestal de reden voor dergelijke gesprekken. Dat doen campagnemedewerkers van Milieudefensie meestal zelf, maar er wordt ook gebruik gemaakt van de lobbyist in Den Haag die Milieudefensie met andere natuur- en milieuorganisaties financiert.

Net als in 2008 stonden in 2009 de subsidies die veel natuur- en milieuorganisaties ontvangen, waaronder ook Milieudefensie, ter discussie. Die discussie beperkt zich overigens niet tot de milieubeweging. Ook de subsidies voor ontwikkelingsorganisaties liggen de laatste jaren onder vuur. De discussie die met name in de media en in de Tweede Kamer gevoerd werd, leidde in 2009 tot herziening van de opzet en de criteria van de Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu (SMOM). Een herziening met flinke gevolgen voor Milieudefensie.

Vlak voor de Kerst werd duidelijk dat aanzienlijk minder projectvoorstellen zouden worden gehonoreerd dan in voorgaande jaren; van de tien die er waren ingediend, werd er

slechts een gehonoreerd. In combinatie met teruglopende inkomsten uit contributies en donaties als gevolg van de economische crisis, dreigde een tekort van ruwweg 1 miljoen euro op de begroting van 2010 (15 procent van de begroting). Het dwingt Milieudefensie niet alleen opnieuw om te bezuinigen, maar ook om goed na te denken over de rol die Milieudefensie wil spelen en hoe de organisatie die rol het beste kan waarmaken. Dat gebeurt in de eerste maanden van 2010.

Sociaal-Economische Raad

Milieudefensie heeft zitting in de commissie Duurzame Ontwikkeling van de Sociaal Economische Raad (SER). In 2009 is Milieudefensie echter vanwege personele wijzigingen niet betrokken geweest bij een advies van deze commissie.

Gedragscode

In de gedragscode van Milieudefensie die te vinden is op [onze website](#) staat beschreven hoe Milieudefensie met bedrijven en overheid omgaat.

In 2008 schreven de milieuorganisaties in overleg met het ministerie van VROM ook een gezamenlijke gedragscode. Deze gedragscode onderstreept onze gemeenschappelijke inzet om verantwoordelijk en transparant te handelen. Daarmee willen wij onze maatschappelijke positie markeren en belanghebbenden duidelijkheid geven over hoe wij ons in het maatschappelijke verkeer gedragen en uiting geven aan de publieke verantwoordingsplicht die wij voelen.

Deze code is eveneens te vinden op onze [website](#) ➔

www1.milieudefensie.nl/organisatie/beleid/gedragscode

5

5.3 Relatie met de media

Externe relaties

Wij constateerden al in het Jaarverslag 2006, dat de aandacht van de media voor het milieu vanaf de tweede helft van 2006 enorm is gestegen. Dat is niet in de laatste plaats te danken aan de film *An Inconvenient Truth* van Al Gore. Het alarmerende IPCC-rapport dat begin 2007 verscheen versterkte die aandacht.

Milieudefensie heeft steeds optimaal geprofiteerd van die hernieuwde aandacht voor het milieu. Ook in 2009 besteedden de media veel aandacht aan het milieu, maar Milieudefensie profiteerde daar minder van dan in voorgaande jaren. Exacte cijfers hebben we daar overigens niet over. Een belangrijke verklaring voor de terugval is gelegen in de reorganisatie die Milieudefensie in 2009 doorvoerde. Daardoor was de aandacht meer naar binnen gericht dan normaal.

Aantal keer aandacht voor Milieudefensie in de geschreven pers, op radio en tv

2006	2007	2008	2009
1.742	4.086	3.554	2.087

Ten opzichte van 2008 en zeker 2007 is de aandacht voor Milieudefensie in artikelen in de geschreven pers en in radio- en televisieprogramma's flink teruggevallen. In 2008 waren nog 3.554 artikelen en programma's geheel of gedeeltelijk aan activiteiten of standpunten van Milieudefensie gewijd, in 2009 liep dat terug tot 2.087 artikelen en programma's.

5

Externe relaties

Kijken we naar de verdeling per campagne, dan springen in 2009 met name de campagne-thema's Verkeer, Klimaat en Landbouw & Voedsel eruit. Waarbij Verkeer er traditiegetrouw uitspringt met ongeveer een kwart van alle berichten (543 in totaal). De andere twee thema's volgen op afstand (respectievelijk 386 en 349 vermeldingen).

Deze cijfers maken deel uit van halfjaarlijkse kwantitatieve en kwalitatieve analyses die worden gebruikt bij de evaluatie van projecten.

5.4 Externe communicatie

Milieudefensie Magazine

Milieudefensie Magazine verschijnt normaal gesproken tien keer per jaar, maar in 2009 was dat negen keer. De oplage is gedaald tot 17.437 exemplaren (was eind 2008: 18.674). Ook de advertentie-inkomsten blijven dalen en beleefden in 2009 een dieptepunt.

In het kader van het ontwikkelen van een langetermijnvisie op het blad, heeft er in 2009 een lezersonderzoek plaatsgevonden. Daarnaast is er, op verzoek van het bestuur, een nieuw plan voor het blad ontwikkeld. De uitvoering van de vernieuwing van het magazine liep vertraging op, door verschillen in inzicht tussen directie – later managementteam – en de redactie over de invulling van de bestuursopdracht. De vernieuwing, die na de bezuinigingsronde extra nodig is, is vooruitgeschoven naar 2010.

5

Externe relaties

Daarnaast vond er een reorganisatie plaats, met bezuinigingen, die ook van invloed waren op het magazine. De redactie kreeg een bezuinigingsopdracht van 20 procent op personeelskosten en 20 procent op de productiekosten. De redactie is teruggebracht tot twee medewerkers. De omvang van het magazine is van 36 naar 32 pagina's gegaan en in het najaar is een nummer komen te vervallen.

Een greep uit de artikelen: In 2009 schreef het magazine over het IJmeer, de Centrale As, soja, mijnbouw, plastic recycling, de elektrische auto en over decentrale energieopwekking. Over nieuwe wetgeving, effectiviteit van het burgerinitiatief en verandering van de verenigingsstructuur van Milieudefensie. Over GPS in de Amazone, de Westerschelde, Transition Towns en diverse kunstenaars.

In onze serie over de milieubeweging in Europa schreven we over de strijd tegen een staalgigant in Bosnië, het slinken van de watervoorraden in Spanje, de moeizame voorbereidingen op de klimaatop in Kopenhagen, met tot besluit van de serie een artikel over lobby in Europa, rond de Europese verkiezingen.

Er waren interviews met onder andere Yvo de Boer (VN Klimaatbureau), Diederik Samsom (PvdA), Liesbeth van Tongeren (Greenpeace), Anna Visser (Llink) en Natasja Oerlemans (PvdD), die, zo bleek later, bij Milieudefensie in dienst zou treden. Er verschenen twee themanummers: een in de zomer over Evolutie, ter gelegenheid van het Darwinjaar, en een in november, over de klimaatop in Kopenhagen.

5

Externe relaties

Ophef veroorzaakte het magazine met een stuk over de overeenkomst tussen Milieudefensie en het Havenbedrijf Rotterdam rond de Tweede Maasvlakte (zie [hoofdstuk 3.5](#)), het interview met milieujournalist Mark Lynas, die kernenergie een goede optie vond, en met het interview met Bas Haring, die zich afvroeg of het uitsterven van soorten erg is.

Milieudefensie Actief

Milieudefensie Actief is een nieuwsbrief die vier keer per jaar verschijnt en leden en donateurs van Milieudefensie informeert over actuele projecten. Kenmerkend zijn de vele 'doe mee' oproepen, waar goed op wordt gereageerd. In 2009 ontvingen gemiddeld ruim 80.000 mensen de papieren Actief. De Actief is ook online beschikbaar en werd in 2009 naar 4.000 mensen gestuurd..

Jaaroverzicht

Eén keer per jaar verschijnt, naast het jaarverslag, een rijk geïllustreerd jaaroverzicht. Het gaat aan het begin van het jaar als bijlage mee met de Actief.

Earth Alarm

Earth Alarm is het schrijfproject van Milieudefensie. Individuele burgers schrijven regeringen, bedrijven of internationale instanties (zoals de EU) brieven waarin ze de geadresseerden verzoeken verantwoordelijkheid te nemen voor milieumisstanden en deze op te lossen. Earth Alarm komt in actie op verzoek van buitenlandse organisaties, met name als Nederlandse bedrijven betrokken zijn, of als Nederlandse politici of diplomaten invloed uit kunnen oefenen. Milieudefensie vindt dat bedrijven de milieuregels waaraan zij in Nederland voldoen, ook in het buitenland in acht moeten nemen.

In 2009 verschenen er zes Earth Alarms. De schrijvers ontvingen een nieuwsbrief met achtergrondinformatie over een milieuprobleem en een suggestie voor een brief. De onderwerpen waren: Shell (twee keer), klimaat, bossen (twee keer) en soja. Het gaat goed met Earth Alarm, want het aantal schrijvers stijgt de laatste jaren gestaag; in 2007 waren het er nog ruim 7.000, inmiddels zijn het er 9.000.

E-nieuwsbrieven

Naast de online versie van de Milieudefensie Actief, biedt Milieudefensie via haar website ook e-mailniewsbrieven aan van alle campagnes. Samen bereiken deze nieuwsbrieven vele duizenden mensen per jaar. De meeste nieuwsbrieven verschijnen eens per maand. Ook de persberichten van Milieudefensie zijn per e-mail te ontvangen.

Websites

In 2009 trok de website van Milieudefensie 264.194 verschillende bezoekers, samen goed voor 405.900 bezoeken. Dat betekent een forse daling ten opzichte van 2008 (respectievelijk: 448.000 bezoekers, goed voor 680.000 bezoeken). Doorgaans zijn projecten met topprioriteit grote publiekstrekkingen voor de website, maar in de tweede helft van het jaar had Milieudefensie geen groot eigen project.

Themasites

Naast de reguliere website heeft Milieudefensie in 2009 ook met enkele themasites gewerkt:

www.stopfoutveevoer.nl	43.300 bezoekers
www.weetwatjeeet.nl	69.107 bezoekers
www.weekvandevoortgang.nl	37.344 bezoekers
www.stopveefabrieken.nl	9.839 bezoekers
www.60sec.milieudefensie.nl	12.986 bezoekers
www.klimaatkaart.nl	5.760 bezoekers

5

Externe relaties

Er werd intensief gewerkt aan het gezamenlijke klimaatproject 'Beat the Heat'. Dat verklaart mogelijk de daling.

De website van Jongeren Milieu Actief (JMA), de jongerenorganisatie van Milieudefensie, (www.jma.org) trok 42.000 bezoekers. Een lichte stijging ten opzichte van 2008 (38.400).

Servicelijn

De Servicelijn van Milieudefensie staat telefonisch en schriftelijk mensen te woord over Milieudefensie. De Servicelijn beantwoordde een kleine 9.300 telefoontjes en ongeveer 8.900 e-mail-berichten. Dat is een toename ten opzichte van 2008 (respectievelijk 9.000 telefoontjes en 7.500 e-mailberichten).

Bijna 17 procent van de telefoontjes had betrekking op de campagnes van Milieudefensie en ruim 32 procent betrof de leden- en donateursadministratie. De brievenbussticker bleef in 2009 weer onverminderd populair, 47 procent van de bellers vroeg er een aan. Bijna 54 procent van de e-mails betrof de leden- en donateursadministratie en 35 procent onze campagnes. De overige telefoontjes en e-mails gingen over uiteenlopende zaken, vaak wel met betrekking tot het milieu, maar niet binnen het aandachtsveld van de campagnes.

5

Externe relaties

Omgang met klachten

Klachten komen meestal binnen bij de Servicelijn, die verantwoordelijk is voor de afhandeling overeenkomstig de klachtenprocedure. In 2009 kwamen er 200 klachten binnen, evenveel als in 2008. De meeste klachten zijn naar tevredenheid van de indieners afgehandeld. Het ging hoofdzakelijk om klachten over niet ontvangen post, over standpunten van Milieudefensie, en over de gekozen thema's en actievormen. Met name over standpunten wordt de tijd genomen om onze visie uit te leggen, maar raken de klagers niet altijd overtuigd.

Klachten komen regelmatig aan bod op het teamoverleg van de Servicelijn. Dat leidt waar nodig tot aanpassing van de werkwijze. Wanneer mensen klagen dat ze teveel post ontvangen wordt daar in de toekomst voor deze mensen rekening mee gehouden. U vindt de klachtenprocedure op de website van Milieudefensie.

6 Risicomanagement

Veel activiteiten van Milieudefensie spelen zich af onder het vergrootglas van de media. Een onzorgvuldig uitgevoerde actie of een onterechte beschuldiging aan het adres van een bedrijf, kan in dat brandpunt van aandacht leiden tot reputatieschade en zelfs financiële gevolgen hebben. Milieudefensie heeft de risico's die zij loopt in kaart gebracht en beleid ontwikkeld om eventuele schade te voorkomen of te beperken.

6

6.1 Reputatierisico's

Een schandaal in de media kan een organisatie veel schade berokkenen. De betrouwbaarheid en de geloofwaardigheid staan dan op het spel. Daarom kiest Milieudefensie voor eerlijke en open communicatie en streven we onze doelen in alle openheid na.

Om haar reputatie te beschermen investeert Milieudefensie veel tijd en moeite in haar relatie met de media en is er een gedragscode opgesteld met richtlijnen voor actievoeren, onze omgang met overheid en bedrijven en het zorgvuldig omgaan met beschuldigingen.

Acties van Milieudefensie zijn uiteraard altijd geweldloos en acties die vernieling tot doel hebben, worden afgewezen. Veiligheid en zorgvuldigheid staan hoog in het vaandel.

Daarmee is niet gezegd dat Milieudefensie confronterende acties, zoals bijvoorbeeld de blokkade van een bedrijf, uit de weg gaat. Daarbij gaat Milieudefensie echter nooit over een nacht ijs. Want voor Milieudefensie dit middel inzet, zijn er al diverse stappen gezet in de vorm van brieven, gesprekken, ludieke acties enzovoort.

De opbouw moet logisch zijn, niet alleen voor onszelf, maar ook voor het betrokken bedrijf of de overheid en voor de media. Dat vraagt iedere keer opnieuw om een zorgvuldige afweging van alle risico's en kansen op succes.

De gedragscode staat op onze [website](#) →

www.milieudefensie.nl/publicaties/vereniging/beleid/gedragscode-milieudefensie

1

Risicomanagement

Zorgvuldigheid rondom publicaties

Ook bij het naar buiten brengen van belastende feiten ten aanzien van bedrijven of instellingen is het zaak zorgvuldig te werk te gaan. In het verleden is Milieudefensie hier niet altijd zorgvuldig mee omgegaan. Om herhaling te voorkomen, heeft Milieudefensie daarom in 2003 regels geformuleerd waaraan publicaties moeten voldoen. Daarin staan bronvermelding en de controle van bronnen centraal.

Issuemanagement

Als er – ondanks alle goede voornemens, ingebouwde controlemechanismen en een open houding – toch iets misgaat, kan Milieudefensie een issueteam bijeenroepen om maatregelen te nemen en daarover naar buiten te treden. Als de oorzaak van zo'n situatie is gelegen in een fout van Milieudefensie, dan draaien we niet om de feiten heen maar geven we onze fout publiekelijk toe en proberen we de schade te herstellen. In 2009 is het issueteam niet bij elkaar geweest.

6

6.2 Fysieke risico's

Met zijn acties heeft Milieudefensie een solide reputatie opgebouwd. Het logo van Milieudefensie biedt veiligheid voor de actievoerders: de politie en marechaussee kennen Milieudefensie en weten dat we strikte veiligheidsnormen hanteren.

Actievoerders worden altijd uitvoerig ingelicht over de eventuele risico's van een actie.

De meer gedurfde, confronterende acties worden alleen met goed getrainde actievoerders gedaan.

Er wordt het uiterste gedaan om fysieke risico's – zowel voor eigen mensen als burgers die met onze acties worden geconfronteerd – uit te sluiten. Acties met te grote fysieke risico's vallen niet binnen het repertoire. Dat betekent dat ook situaties worden vermeden waarbij derden onverwacht kunnen reageren.

Milieudefensie kan voor acties putten uit een bestand van zo'n 130 vrijwilligers. Daarnaast is er voor de complexere acties een 'klimteam' van ongeveer twintig vrijwilligers, dat regelmatig traint. Arbo Achmea concludeerde in haar Risico Inventarisatie en Evaluatie in 2007 dat dit klimteam professioneel is opgeleid en dat de materialen zorgvuldig worden onderhouden en geregeld getest.

Ook eventuele juridische risico's die zijn verbonden aan acties, worden vooraf uitvoerig besproken en voor advies aan een advocaat voorgelegd. Alles is er op gericht eventuele schade voor actievoerders en derden (en Milieudefensie als vereniging) tot een minimum te beperken. In 2009 deden zich geen bijzonderheden voor.

6

6.3 Financiële risico's

De inkomsten van Milieudefensie worden gebruikt om de activiteiten te financieren. Om de continuïteit van deze activiteiten te waarborgen, streeft Milieudefensie naar een spreiding van geldgevers.

Dat gaf in 2009 het volgende beeld te zien:

- Fondsenwerving (contributies, giften en donaties): 38,53 procent.
- Acties van derden (waaronder de Nationale Postcodeloterij): 20,35 procent.
- Subsidies van overheden: 34,57 procent.
- Fondsenwerving (overige baten): 5,08 procent.
- Overige bronnen: 1,47 procent.

In 2008 werd Milieudefensie geconfronteerd met een daling van het aantal donateurs als gevolg van de economische crisis. Dat was niet de aanleiding, maar wel één van de redenen waarom de organisatie in 2009 werd gereorganiseerd en er gedwongen ontslagen vielen. Eind 2009 bleek dat ook de inkomsten uit subsidies zouden teruglopen (zie ook [hoofdstuk 5.2](#)). Dat betekent, dat Milieudefensie in 2010 opnieuw moet bezuinigen en dat er opnieuw mensen zullen worden ontslagen. Om financiële risico's in de toekomst zoveel mogelijk te beperken, heroverweegt Milieudefensie begin 2010 haar strategie. Een van de uitgangspunten daarbij, is Milieudefensie minder afhankelijk te maken van subsidies. Met een kleinere, efficiënter georganiseerde werkorganisatie, minder thema's en meer focus verwacht Milieudefensie deze tegenslagen te kunnen overwinnen.

1

Risicomanagement

Continuïteitsreserve

Milieudefensie heeft een continuïteitsreserve gevormd voor dekking van risico's op korte termijn. De richtlijn 'Reserves Goede Doelen' van de VFI (Vereniging Fondsenwervende Instellingen), als brancheorganisatie van erkende goede doelen, geeft aan dat hiervoor een reserve kan worden aangehouden van maximaal anderhalf maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. Hoewel wij geen lid zijn, hechten we er waarde aan de richtlijn te hanteren.

Milieudefensie streeft ernaar de continuïteitsreserve te brengen op het intern gewenste niveau van 50 procent van de structurele uitvoeringskosten van de werkorganisatie. In de begroting werden hiervoor in 2009 geen gelden vrijgemaakt. Verhoging van de reserve vindt plaats bij overschotten aan het einde van het boekjaar. In 2009 is het tekort ten laste gebracht aan de continuïteitsreserve. Op 31 december 2009 is de continuïteitsreserve 32,0 procent van de structurele uitvoeringskosten, op 31 december 2008 was deze nog 40,5 procent.

Iedere organisatie heeft een bepaalde omvang aan eigen vermogen nodig om risico's die zich in de bedrijfsvoering voordoen op te kunnen vangen. Milieudefensie streeft er naar de reserve op het gewenste niveau te brengen van 50 procent van de structurele uitvoeringskosten van de werkorganisatie. De uitvoeringskosten van de werkorganisatie zijn nader gespecificeerd in [hoofdstuk 11.7.3](#) en bedragen 4.621.557 euro (2008: 4.286.174 euro).

Milieudefensie heeft bovendien in beperkte mate reserveringen voor specifieke risico's zoals voor proceskosten.

6

6.4 Compliance

Betrouwbaarheid en transparantie zijn steeds belangrijker geworden voor Milieudefensie. De naleving van wet- en regelgeving is vanzelfsprekend. Dat een milieuorganisatie zich soms op verboden terrein begeeft of de toegang tot een bedrijf of instelling blokkeert om aandacht voor een milieuprobleem te vragen en maatregelen af te dwingen, is in Nederland geaccepteerd en goed vergelijkbaar met de middelen die de vakbeweging in kan zetten. Al moet gezegd, dat het begrip voor de inzet van de milieubeweging de laatste jaren onder druk is komen te staan. Dat bleek in 2009 bijvoorbeeld uit de politieke ophef over een actie van Greenpeace, die stenen in de Noordzee liet afzinken om natuurgebieden te beschermen.

Het maakt duidelijk, dat de milieubeweging veel meer moeite zal moeten doen om draagvlak voor haar inzet te organiseren en duidelijk te maken dat er aan een confronterende actie of een juridische procedure al een heel scala van middelen is vooraf gegaan.

Milieudefensie voldoet aan de normen van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF).

De Code Wijffels is per 1 januari 2007 verplicht voor alle bij de VFI aangesloten organisaties. Milieudefensie is niet aangesloten bij de VFI, maar onderschrijft de code wel. In 2006 voldeed Milieudefensie al grotendeels aan de Code en lichtten we enkele afwijkingen toe in ons jaarverslag. Sinds 2007 voldoet Milieudefensie volledig aan de Code Goed Bestuur.

7 Sociaal verslag

In overeenstemming met haar doelstelling stelt Milieudefensie eisen aan het sociaal beleid van de eigen organisatie. Dat komt onder meer tot uitdrukking in het aantal mannen en vrouwen dat bij Milieudefensie werkt, de beperkte salarisverschillen en de aandacht voor deskundigheidsbevordering en loopbaanbegeleiding.

De uitgangspunten van het sociaal beleid van Milieudefensie vindt u op onze

website →

www.milieudefensie.nl/publicaties/vereniging/beleid/beleid/

7.1 Personeel en organisatie

Diversiteit personeel

Eind 2009 is de gemiddelde leeftijd van alle betaalde medewerkers bij Milieudefensie op ijkmoment 30 november 2009 circa 42 jaar (23,3 procent). Vrouwen zijn licht in de meerderheid. De directeur is een man, het managementteam telt verder een man en drie vrouwen.

Het aantal betaalde medewerkers is ten opzichte van 2008 gedaald; het aantal medewerkers met een vast contract daalde van 78 naar 59, het aantal medewerkers met een tijdelijk contract daalde van 30 in 2008 naar 15 in 2009. Het aantal vaste kantoorvrijwilligers en stagiaires daalde van 21 in 2008 naar 16 in 2009. Het aantal WIW-ers bleef met twee gelijk.

Milieudefensie streeft in haar personeelsbeleid naar diversiteit, maar ondernam vóór 2009 nog geen concrete maatregelen om tot een goede afspiegeling van de (multi-etnische) samenleving te komen. In 2007 vroeg Milieudefensie advies van Forum, het instituut voor multiculturele ontwikkeling in Utrecht. Forum heeft Milieudefensie met name geadviseerd over kanalen waar wij onze werving het beste op zouden kunnen concentreren. In 2008 heeft dat voor het eerst resultaat gehad. Voor 2009 is besloten geen specifiek diversiteitsbeleid toe te passen.

Voor mensen met een handicap en voor herintredende vrouwen heeft Milieudefensie geen speciale maatregelen genomen.

In- en uitstroom

Van de vaste, betaalde medewerkers vertrokken er in 2009 43, in 2008 waren dat er 20. Van 9 medewerkers eindigde het tijdelijk contract (evenveel als in 2008). Er kwamen 20 nieuwe medewerkers bij, waarvan 9 met uitzicht op een vast contract. Op 1 januari 2009 waren er 105 betaalde medewerkers in dienst, op 31 december 2009 was dat gedaald tot 85. Gemiddeld waren er over het hele jaar 95 medewerkers in dienst.

Salarissen

Behalve de directeur (1,0 fte), werken alle medewerkers van Milieudefensie parttime, maximaal 0,8 fte. Milieudefensie vindt het belangrijk dat medewerkers tijd overhouden voor andere rollen, bijvoorbeeld in het gezin, als vrijwilliger of bij andere maatschappelijke organisaties.

Het laagste bruto salaris (schaal 1, trede 1) in 2009 bedroeg (bij fulltime dienstverband op basis van 1 fte € 1.900,00 per maand. Het hoogste bruto salaris (schaal 6, trede 20) bedroeg € 4.744,00. In 2009 zaten er geen medewerkers in schaal 1, trede 1 en 1 medewerker in schaal 6, trede 20.

De directiesalarissen staan apart vermeld in [hoofdstuk 10.1](#).

Aantal medewerkers in 2009 (stand december 2009)

- 59 betaalde medewerkers met vast contract
- 15 betaalde medewerkers met tijdelijk contract (waarvan 9 met uitzicht op een vast contract)
- 16 kantoorvrijwilligers
- 4 stagiaires
- 2 WIW (via Panthar Amsterdam)

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim (exclusief zwangerschap) lag in 2009 op 5,89 procent. In 2008 was dat 5,11 procent. Het gaat vooral om langdurig verzuim van enkele personeelsleden.

Deskundigheidsbevordering en loopbaanbegeleiding

De leidinggevenden zijn primair verantwoordelijk voor het bespreken van opleidings- en loopbaanwensen met hun medewerkers. Indien er behoefte is aan ondersteuning kunnen medewerkers zelf aankloppen bij personeelszaken. In 2009 zijn er door de afdeling Personeelszaken twee loopbaangesprekken gevoerd met medewerkers. Er zijn veel coachingsgesprekken gevoerd door de interne coach. Hierin is vaak het aspect loopbaanbegeleiding meegenomen.

In 2009 was voor opleidingen en training € 60.000 beschikbaar. Er is daadwerkelijk € 18.983,66 besteed. Er is een collectieve cursus (Geweldloos Communiceren) georganiseerd voor medewerkers en vrijwilligers, tegenover drie collectieve cursussen in 2008.

Naast deze collectieve trainingen volgden 19 medewerkers in 2009 een opleiding of cursus of hadden gesprekken met een externe coach, tegenover 45 medewerkers in 2008. Mensen schakelden de interne coach van Milieudefensie in, onder andere in het kader van een persoonlijk ontwikkelingstraject en de reorganisatie.

Veiligheid

Milieudefensie heeft zeven bedrijfshulpverleners (BHV-ers) die onveilige situaties zoals brandgevaar en geblokkeerde nooduitgangen signaleren en het pand kunnen ontruimen bij brand. De BHV-ers hebben allen een EHBO-diploma. Zij werken nauw samen met de bedrijfshulpverlener van onze onderhuurder FoEI.

Fysieke arbeidsomstandigheden

Eind 2006 heeft Milieudefensie door Arbo Achmea een Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) laten uitvoeren waarvan de resultaten begin 2007 bekend werden. Een RI&E is een overzicht en beoordeling van alle relevante arbo-risico's in de organisatie. Veiligheid, gezondheid en welzijn, arbo- en verzuimbeleid, psychosociale belasting, fysieke belasting, arbeidsomgeving en acute gevaren zijn in het onderzoek meegenomen.

De belangrijkste conclusie uit het rapport was positief: Milieudefensie beheerst haar arbo-risico's overwegend goed. De zaken die om aandacht vroegen zijn deels in 2008 afgehandeld en verder in 2009 aangepakt. In 2009 is er opnieuw een Plan van Aanpak opgesteld voor de Arbeidsomstandigheden. Ook zijn er enkele hoofdstukken toegevoegd aan het Arbeidsomstandighedenbeleid, zoals: Beleid Zwanger en Werk en Alcohol, Drugs & Werk.

De medewerkers van Milieudefensie voelen zich over het algemeen zeer betrokken bij hun werk. Die betrokkenheid is terug te zien in het aantal medewerkers dat ook buiten kantoor-uren bereid is voor Milieudefensie werkzaamheden te verrichten of mee te doen met acties en manifestaties. Over zaken die het werk en de organisatie aangaan, willen medewerkers meepraten. Formeel gebeurt dat via de ondernemingsraad.

Ondernemingsraad

Milieudefensie heeft, net als andere instellingen met meer dan vijftig werknemers, een ondernemingsraad (OR) die de belangen van het personeel en de organisatie als geheel behartigt. In 2009 telde de ondernemingsraad vijf leden (in 2008 ook vijf), maar werd het werk door zes mensen gedaan. Reden hiervoor was dat twee OR-leden door ziekte en zwangerschap enige tijd uit de roulatie waren.

De belangrijkste werkzaamheden betroffen het advies over een reorganisatieplan en de instemming met het bijbehorende sociaal plan. Dit reorganisatieplan kwam ten dele voort uit de noodzaak tot bezuinigen en deels uit een cultuurveranderingstraject. OR was nauw betrokken bij het laatste traject, Daarnaast had de OR zitting in de sollicitatiecommissie voor een nieuwe directeur. Tenslotte werkte de OR aan deskundigheidsbevordering door middel van scholing.

Donderslag

Donderslag is de naam voor een incidenteel overleg waar medewerkers hun mening kunnen geven over actuele, prangende kwesties. Donderslag is een adviserend orgaan van de werkorganisatie aan de directie, maar heeft geen plek in de formele beleidsvoorbereiding. Donderslag wordt georganiseerd door een commissie waarin medewerkers op vrijwillige basis zitting hebben. In 2009 werden er geen bijeenkomsten georganiseerd.

8 Intern milieubeleid

Om inzicht te krijgen in onze milieuprestaties maakt Milieudefensie al jaren gebruik van de Milieubarometer voor het midden- en kleinbedrijf. De Milieubarometer geeft inzicht in de mate waarin factoren als energie, afval en papierverbruik bijdragen aan onze totale milieubelasting, en hoe we onszelf hierin kunnen bijsturen. Door reorganisaties in 2009 en 2010 lagen de prioriteiten het afgelopen jaar anders en kunnen we geen compleet beeld over 2009 geven.

8

Intern milieubeleid

Waar gegevens beschikbaar waren, zijn die hier op een rij gezet. Er is op grond van de trend geen reden om aan te nemen dat de resultaten over 2009 sterk verschillen van voorgaande jaren. Die verschillen verwachten we wel voor 2010, omdat het personeelsbestand van Milieudefensie sterk is ingekrompen. Milieudefensie is voornemens in het Jaarverslag 2010 weer gebruik te maken van de Milieubarometer.

De algemene uitgangspunten van het interne milieubeleid van Milieudefensie zijn te vinden op onze [website](#) →

<http://www.milieudefensie.nl/publicaties/vereniging/beleid>

Groene stroom

Milieudefensie gebruikt, uiteraard, uitsluitend groene stroom. In 2009 lag het verbruik op ongeveer 83 kWh/m². Dat betekent een stijging t.o.v. 2008 (2008: 67 kWh/m²). Een verklaring voor de stijging is er niet. Het gemiddelde voor kantoren is ongeveer 93 kWh/m².

Gas

Het gasverbruik is in vergelijking met 2008 iets gedaald, van bijna 14.833 m² in 2008 tot 13.700 m² in 2009. De cv-installatie en het luchtbehandelingsysteem zijn sinds 2008 centraal geregeld. Er is een dag- en een nachtstand ingesteld. De temperatuur staat 's nachts en in het weekend ingesteld op 15 graden, en het luchtbehandelingsysteem is uitgeschakeld. In 2008 heeft Milieudefensie onderzoek gedaan naar gevelisolatie en installatie van dubbel glas HR++. Helaas waren de kosten van deze duurzame maatregelen zo hoog dat ons budget de investeringen niet konden dekken. Of voorzetglas een (betaalbaar) alternatief is, wordt nog onderzocht.

8

Intern milieubeleid

Woon-werkverkeer

Voor woon-werkverkeer wordt net als in voorgaande jaren alleen gebruik gemaakt van de fiets of het openbaar vervoer. De omvang is in vergelijking met 2008 gestegen, omdat er meer medewerkers buiten Amsterdam wonen.

Dienstreizen (OV, personenauto, bestelwagen, vrachtwagen, vliegtuig)

Voor dienstreizen hanteert Milieudefensie als regel, dat we de trein nemen als een bestemming binnen 24 uur per trein bereikbaar is. Dat betekent in de praktijk dat er binnen Europa niet gevlogen wordt. Voor internationale projecten, bijvoorbeeld in het kader van de rechtszaak tegen Shell over olievervuiling in Nigeria (zie [hoofdstuk 3](#)), is wel gevlogen. De gegevens over dienstreizen zijn echter niet compleet, zodat een vergelijking met voorgaande jaren niet mogelijk is.

CO₂-compensatie

Sinds 2005 compenseert Milieudefensie de CO₂-uitstoot die het gevolg is van ons gasverbruik, ons woon-werkverkeer (openbaar vervoer) en dienstreizen (openbaar vervoer, personenauto, bestelwagen, vrachtwagen en vliegtuig). Het elektriciteitsverbruik hoeft niet gecompenseerd te worden, omdat Milieudefensie uitsluitend groene stroom gebruikt. In 2009 compenseerde Milieudefensie 78,33 ton CO₂, tegenover 100 ton in 2008. Omdat niet alle gegevens beschikbaar waren is daarbij op sommige posten uitgegaan van een schatting.

Milieudefensie compenseert bij het Hivos Klimaatfonds, dat investeert in zonnepanelen, waterkrachtcentrales, zuinige houtfornuizen en biogasinstallaties in ontwikkelingslanden.

Afval, papier en water

Vergeleken met 2008 is de milieubelasting door ons papier- en waterverbruik gedaald. Onze afvalproductie is licht gestegen. Er zijn geen structurele oorzaken aan te wijzen voor de verschillen.

8.1 Computer en printers

Het veelvuldige gebruik van computers is op zichzelf al een milieu-issue. Denk aan het energieverbruik van al die apparaten en de afvalverwerking. Dit zijn belangrijke aandachtspunten voor onze afdeling Automatisering. Nieuwe hardware wordt geselecteerd op laag energieverbruik en moet voldoen aan de strengste richtlijnen op het gebied van grondstoffenverbruik en recyclebaarheid. Ook wordt gelet op 'stand-by' verbruik. Door nieuwe EU-regelgeving is het gelukkig steeds makkelijker apparatuur te vinden met een zeer laag stand-by verbruik.

Aan te schaffen werkstations zijn van een nieuwe generatie energiezuinige computers. Het verbruik bedraagt een derde van gangbare werkstations. Ze zijn volledig loodvrij en bevatten minder giftige stoffen zoals brandvertragers. Daarbij zijn sociale aspecten ook belangrijk; deze computers worden geheel onder Europese regelgeving gemaakt, inclusief de toeleveringsketen. Dit garandeert zoveel mogelijk een fair en schoon productieproces. Milieudefensie gebruikt het besturingssysteem Linux. Ook dat levert milieuvoordelen op, omdat de eisen die aan de hardware worden gesteld lager zijn. Daardoor gaan computers langer mee en is er minder 'zware' hardware nodig.

De printers en copiers zijn van het merk Kyocera. Deze hebben lage gebruikskosten en het beste milieuprofiel. Dat geldt zowel voor de toner, als voor de recyclemogelijkheden van het apparaat zelf en het energieverbruik. Door verkleind en dubbelzijdig printen te stimuleren kan de milieubelasting verder afnemen.

Voor servers en andere apparatuur zijn zulke milieubewuste opties lastiger te vinden. Wel heeft Milieudefensie haar webserver ondergebracht in een zo milieubewust mogelijk datacentrum, waar uitsluitend groene stroom gebruikt wordt en ook de nood-aggregaten gecompenseerd worden.

Hardware die we zelf niet meer kunnen gebruiken, gaat – als de apparatuur nog bruikbaar is – naar kleinere ngo's. Echt oude apparatuur wordt afgevoerd naar een erkend afvalverwerkingspunt.

Vereniging Milieudefensie wordt geleid door een landelijk bestuur, gekozen door de Algemene Ledenvergadering. Er is een dagelijks bestuur van drie leden: de voorzitter en penningmeester worden door de Algemene Ledenvergadering (ALV) in functie gekozen, de secretaris wordt door het bestuur uit zijn midden benoemd.

9.1 Samenstelling van het bestuur

Om te komen tot een optimale samenstelling van het bestuur zijn functieprofielen opgesteld. U vindt ze op onze [website](#)

www1.milieudefensie.nl/organisatie/bestuur

De bestuursleden verrichten hun werk onbezoldigd. Er worden geen leningen, voorschotten of garanties aan bestuursleden verstrekt. Wel krijgen ze reiskosten vergoed.

In de zomer van 2009 trad Peer de Rijk af als bestuurslid na de maximale zittingstermijn van twee keer drie jaar. Bastiaan van Perlo trad af tijdens de Algemene Ledenvergadering (ALV) van november 2009. De ALV koos Andy Palmen op de opengevallen plaats in het bestuur.

Eind december 2009 bestaat het Dagelijks Bestuur (DB) uit:

Annemarie Goedmakers, voorzitter

Zelfstandig gevestigd natuurprojectontwikkelaar.

Nevenfuncties: Voorzitter Foundation Rural Energy Services, Voorzitter Stichting Chimbo,

Voorzitter Uitvoerend Comité Vereniging Daridibó

Portefeuille: Personeelszaken en OR

Bert van Pinxteren, penningmeester

Chief Administrative Officer bij TERENA (Trans-European Research and Education Networking Association)

Nevenfuncties: geen

Ruud Bouter, secretaris

Docent. Werkzaam bij de Haagse Hogeschool als afstudeercoördinator, voorzitter examencommissie en secretaris College van Toezicht.

Nevenfunctie: voorzitter actiegroep 'Geen Zwethof'.

Portefeuille: Contactpersoon Presidium en Ledenbulletin

Overige bestuursleden per eind 2009:

Ton Bötticher

Bestuurslid benoemd door de lokale afdelingen, Lid Milieudéfensie Groningen

Nevenfuncties: geen

2e Portefeuillehouder: Verkeer

Hans Mandjes

Bestuurslid benoemd door de lokale afdelingen,

Energiebesparingsadviseur

Nevenfuncties: secretariaat Milieudéfensie Zaanstreek, secretariaat SP Wormerland,

bestuurslid Ongeschonden Behoud Westzijderveld,

bestuurslid Kontakt Milieubeheer Zaanstreek

1e Portefeuillehouder: Landbouw en Voedsel

2e Portefeuillehouder: Netwerk

Jacqueline Kuppens

Zelfstandig adviseur

Nevenfuncties: voorzitter Stichting Maat, voorzitter Ypsilon Eindhoven en de Kempen,

vice-voorzitter stichting Thuishuis Kronehoef, gemeenteraadslid Eindhoven (tot mei 2008)

1e Portefeuillehouder: Netwerk

Alex Kaat

Communications Manager bij Wetlands International

Nevenfuncties: geen

1e Portefeuillehouder: Verkeer

Andy Palmén

Hoofd afdeling Communicatie en Fondsenwerving,
tevens lid van het managementteam van Simavi.

Nevenfuncties: geen

Yvonne van Sark

Unit-directeur YoungWorks

Nevenfuncties: geen

1e Portefeuillehouder: Energie en Klimaat

Marco van Zelderén

Lid van de lokale afdeling Rotterdam

Nevenfuncties: geen

1e Portefeuillehouder: Ruimte en Landschap

Rooster van aftreden:

Naam	Functie	Benoemd	Herbenoembaar	Einde maximale zittings termijn
Annemarie Goedmakers	Voorzitter	2007		2010
Bert van Pinxteren	Penningmeester	2008	2011	2014
Ruud Bouter	Secretaris	2007		2010
Ton Bötticher	Bestuurslid benoemd door de lokale afdelingen	2007	2010	2013
Hans Mandjes	Bestuurslid benoemd door de lokale afdelingen	2006	2009	2012
Jacqueline Kuppens		2007	2010	2013
Alex Kaat		2006	2009	2012
Andy Palmen	Bestuurslid op voordracht van de OR	2009	2012	2015
Yvonne van Sark		2008	2011	2014
Marco van Zelderren		2008	2011	2014

9.2 Bestuursvergaderingen

Het algemeen bestuur kwam in 2009 twaalf maal in vergadering bijeen: elke maand behalve in november en twee keer in december. De vergaderingen worden voorbereid op bijeenkomsten van het dagelijks bestuur.

Het bestuur besprak onder meer de volgende onderwerpen: de procedure voor de werving van een nieuwe directeur; de evaluaties van de projecten 'Stop fout veevoer' en 'Klimaatwet'; het inhoudelijk jaarplan 2010 en de hoofdlijnennotitie en meerjarenraming; het responseverslag over de werving in 2008 en de begroting 2009; de planning en het traject voor de totstandkoming van een nieuw Algemeen Beleidsplan; de leidraad voor goed bestuur; de status, toekomst en kosten van het Ledenbulletin; de samenstelling van de selectiecommissie voor afdelingsmanagers; het veranderingsproces van de werkorganisatie en daaraan gekoppeld de bezuinigingen; het bedrijfs- en reorganisatieplan; de nieuwe regels voor de Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu (SMOM) en de mogelijke gevolgen voor Milieudefensie; het Jaarverslag 2008, de jaarrekening en de managementletter; de Overeenkomst Duurzame Maasvlakte tussen Milieudefensie en het Havenbedrijf Rotterdam en de wijze waarop het Milieudefensie Magazine daarvan verslag deed; de toekomst van het Milieudefensie Magazine; de verenigingsstructuur.

Evaluatie

In 2007 besloot het bestuur zijn functioneren jaarlijks te evalueren. De voorgenomen evaluatie van 2009 is door de extra werkzaamheden die voortvloeiden uit de reorganisatie en bezuinigingen, en de werving van een nieuwe directeur uitgesteld tot 2010.

9.3 Financieel toezicht

Milieudefensie begon het jaar met een negatieve begroting. Oorzaak was een terugval van het aantal leden en donateurs. Het bestuur had al een verandermanager aangesteld met als opdracht te onderzoeken hoe de structuur en de cultuur van de organisatie verbeterd zouden kunnen worden. Door de tekorten, werd ook een bezuinigingstaakstelling aan zijn opdracht toegevoegd. In eerste instantie werd die vastgesteld op 650.000 euro. Toen bleek dat de eigen inkomsten ook in 2009 zouden achterblijven, werd de taakstelling verhoogt tot 840.000 euro. Het bestuur besprak de voorstellen van de verandermanager in maart en april. Het bedrijfs- en reorganisatieplan werd in juni vastgesteld. Met het plan wordt de werkorganisatie ingekrompen van 72 fte naar 58,5 fte, waarmee op jaarbasis 840.000 euro bezuinigd wordt. De inrichting van de organisatie werd sterk vereenvoudigd: van dertien afdelingen en een driehoofdige directie naar vier afdelingen en één directeur. Met de uitvoering van het plan werd in juni begonnen.

In juni, augustus en oktober werden de financiële rapportages, inclusief prognose besproken. In juli bleek dat het verwachte tekort in 2010 op 693.000 euro uit zou komen. De overschrijding wordt veroorzaakt door de kosten van de reorganisatie. Begroot was een overschrijding van 350.000 euro. Naar aanleiding hiervan, besloot het bestuur de beheersbaarheid van de financiële organisatie met de directeur te bespreken.

Het bestuur uitte ook zijn bezorgdheid over de daling van de continuïteitsreserve (tot onder de afgesproken 50 procent). Het bestuur besloot dit onderwerp te agenderen bij de bespreking van de jaarrekening 2009.

Tijdens de bespreking van de hoofdlijnennotitie 2010, besloot het bestuur een tweejaarlijkse indexatie van de contributies voor te stellen aan de Algemene Ledenvergadering.

In de laatste week van december bereikt het bestuur het bericht dat bijna alle aangevraagde SMOM-subsidies voor 2010 zijn afgewezen. Daarop droeg het bestuur de per 1 januari 2010 benoemde directeur op om in januari 2010 voorstellen te ontwikkelen voor een bezuinigingsoperatie van 650.000 euro.

9.4 Beleid

De meeste aandacht van het bestuur ging in 2009 uit naar het eerdergenoemde veranderingsproces van de werkorganisatie, waarvoor de basis al in 2008 werd gelegd en waaraan in 2009 een bezuinigingstaakstelling werd toegevoegd. In zijn beleidsvormende rol besteedde het bestuur verder onder meer aandacht aan het aan de Algemene Ledenvergadering voor te leggen Jaarplan Campagnes 2010. In dat verband is stil gestaan bij het effect van de bezuinigingen en de inkrimping van het personeelsbestand op de werklust die de organisatie aan kan. Daarnaast is de toekomst van het Milieudefensie Magazine op meerdere momenten aan de orde geweest. De uitkomsten van discussies in de werkorganisatie en met de redactieraad hebben begin 2010 tot een plan van aanpak geleid dat in de loop van dat jaar zal worden geïmplementeerd.

Strategische afwegingen

Twee keer per jaar besluit het bestuur welke projecten gedurende een half jaar de hoogste prioriteit en daarmee extra aandacht, menskracht en budget krijgen.

In oktober 2008 besloot het bestuur om het project 'Stop ontbossing voor de bio-industrie', tegen het gebruik van soja voor veevoer in Nederland ten koste van waardevolle natuur in Latijns-Amerika, in de eerste helft van 2009 prioriteit te geven. Meer over dit project in **hoofdstuk 3** (Het drama achter goedkoop vlees). In december 2008 stemde het bestuur in met het voornemen om de mobilisatie van de samenwerkende Nederlandse milieu- en ontwikkelingsorganisaties richting de klimaatconferentie in december 2009 in Kopenhagen voor de tweede helft van het jaar prioriteit toe te kennen.

In december 2009 besloot het bestuur om in de eerste helft van 2010 prioriteit te geven aan het project 'Shell: fakkels uit'. Dit project beoogt het affakkelen (verbranden) van gas dat vrijkomt bij de oliewinning in Nigeria te voorkomen, omdat dit zeer schadelijk is voor het klimaat.

9.5 Bestuur, directeur en bureau

Het bestuur heeft in december 2007 een directiestatuut vastgesteld. Hierin zijn de afspraken over de verhouding van het bestuur tot de werkorganisatie en de directeur vastgelegd. In 2010 wordt het statuut aangepast aan de nieuwe organisatie, zoals vormgegeven per 1 juli 2009.

Rode draad in het statuut blijft dat het bestuur op hoofdlijnen bestuurt middels het (samen met de ALV) vaststellen van het Jaarplan Campagnes, andere beleidsstukken, de begroting en door prioritaire projecten te kiezen. De beleidsvoorbereiding en uitvoering is gedelegeerd aan de directeur en de overige leden van het managementteam, die leiding geven aan het bureau (de werkorganisatie) van Milieudefensie.

De directeur vertegenwoordigt Milieudefensie in de regel naar buiten en is, binnen de grenzen van de begroting, verantwoordelijk voor het financieel en personeel beheer. De directeur kan taken mandateren aan andere medewerkers en rapporteert regelmatig aan het bestuur over de voortgang.

Beleidsvorming in grote lijnen

Eén keer per jaar wordt elk thema op strategie, inhoud en communicatie besproken (alleen binnen de werkorganisatie).

Eén keer per jaar schrijven alle thema-coördinatoren een jaarplan. Dat begint in het voorjaar met het opstellen van een overzicht van projectideeën, die tevens als basis dienen voor eventuele subsidievoorstellen.

lees verder

Het bestuur benoemt de directeur en ziet toe op de uitvoering van haar werkzaamheden. Jaarlijks voert de voorzitter een functionerings- en een beoordelingsgesprek met de directeur. De directeur voert de functionerings- en beoordelingsgesprekken met de overige leden van het managementteam.

U vindt het volledige directiestatuut op onze [website](#) ➔

www1.milieudefensie.nl/organisatie/beleid.

9.6 Samenstelling van het managementteam en salaris van de directeur

Met ingang van 1 juli 2009 heeft Milieudefensie de inrichting van haar organisatie sterk vereenvoudigd. In plaats van dertien afdelingen en een driehoofdige directie, zijn er nu vier afdelingen en één directeur. Na vijf jaar verliet directeur Frank Köhler Milieudefensie eind 2009. Zijn opvolger, Hans Berkhuizen, is op 1 januari 2010 begonnen.

De genoemde driehoofdige directie en het latere managementteam waren in 2009 niet steeds op sterkte. Hugh Gallacher (8,5 maanden 0,7 fte) en Ton Bervoets (3,5 maanden 0,6 fte) werden ter versterking op tijdelijke basis ingehuurd.

Samenstelling managementteam per 1 januari 2010:

- Hans Berkhuis, directeur
- Sandra Ball, manager afdeling Bedrijfsvoering
- Miranda van Kuik, manager afdeling Communicatie
- Wytze van der Naald, manager afdeling Inhoud
- Andrea Zierleyn, manager afdeling Actief

Salaris van de directeur

Het bruto jaarsalaris van de algemeen directeur bedroeg € 55.554,50 (€ 75.570,82 inclusief sociale en pensioenlasten) voor een aanstelling van gemiddeld 0,9 fte (6 mnd 0,8 en 6 mnd 1,0).

Tot de reorganisatie, halverwege het jaar, telde de directie ook nog twee adjunct-directeuren. Het salaris van de adjunct-directeur Campagnes bedroeg € 29.410,70 (inclusief sociale en pensioenlasten € 34.049,78) voor een parttime-aanstelling van 0,7 fte gedurende 8,5 maanden. Het salaris van de adjunct-directeur Organisatie en Financiën bedroeg € 16.930,18 (inclusief sociale en pensioenlasten € 21.141,78) voor een parttime-aanstelling van 0,8 fte gedurende 4 maanden.

Er worden geen leningen, voorschotten of garanties aan directieleden verstrekt.

Het presidium

Eind 2009 bestond het presidium, dat de algemene ledenvergaderingen voorziet, uit de volgende personen:

Willemien Ruygrok

Senior beleidsadviseur bij E-Quality

Nevenfuncties: Bestuurslid IPP, Secretaris Stichting Kick, Lid Reglementen Commissie PvdA, Bestuurslid Stichting Gay Games, Secretaris Stichting Jansje van Goor

Wytzia de Savornin Lohman

Zelfstandig gevestigd interim-manager en adviseur

Nevenfuncties:

Vice-voorzitter Stichting Openbaar Primair Onderwijs Samen Tussen Amstel en IJ

Pieter Lammers (reservelid)

Gekozen in juni 2008.

Alphons Katan (tot november 2009)

Gepensioneerd

Nevenfuncties: Voorzitter Stichting Samenwerking op Milieugebied

De geschillencommissie

De geschillencommissie bemiddelt bij conflicten tussen leden en verenigingsorganen.

Eind 2008 zaten in de geschillencommissie:

Phon van den Biesen

Advocaat

Nevenfuncties: Voorzitter Stichting Advocaten voor Advocaten, Voorzitter College van Advies van Atana, Vice-President van de International Association of Lawyers Against Nuclear Arms, Lid Wetenschappelijke Raad van het Centrum voor Milieurecht van de UvA

Siem van der Berg

Invorderingsspecialist

Nevenfuncties: vice-voorzitter buurtvereniging Dijken aan zet

Daniëlle de Boorder

Advocaat

Nevenfuncties: geen

10 Fondsenwerving, subsidies en sponsoring

Het aantal donateurs daalde in 2009 opnieuw, zij het veel minder dan in 2008. Het aantal leden bleef nagenoeg gelijk. De inkomsten uit contributies, donaties en giften daalde licht. Door een wijziging van de opzet van de Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu (SMOM) gaan de inkomsten uit subsidies na 2009 eveneens fors omlaag.

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10**
- 11
- 12

10

10.1 Resultaten werving 2009

Op 31 december 2009 telde Milieudefensie 34.561 leden, ongeveer evenveel als in 2008 (eind 2008: 34.633).

Het aantal donateurs daalde tot 43.808. Dat is een verlies van 6,7 procent (eind 2008: 46.952). Het totaal aantal leden en donateurs komt daarmee uit op 78.369 (2008: 81.585).

De contributies, donaties, giften, schenkingen en nalatenschappen bedroegen in 2009 samen 2.918.891 euro, een afname van 7,6 procent ten opzichte van 2008 (2008: 3.158.187 euro).

De kosten van de fondsenwerving bedroegen 586.854 euro (2008: 479.427 euro), 20,1 procent van de baten uit de fondsenwerving (2008: 13 procent). Aan de doelstelling is 7.061.816 euro besteed, 93,2 procent van de totale baten (2008: 86,3 procent).

Verloop leden

Aantal leden 31-12-2008	34.633
Afmeldingen 2009	2.678
	<i>(verloop: 7,7 %)</i>
Aanmeldingen 2009	2.606
Aantal leden 31-12-2009	34.561

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Meerjarenoverzicht fondsenwerving

(in euro's)

	2009	2008	2007	2006
Inkomsten begroot	3.220.437	3.386.874	3.120.715	2.657.593
Inkomsten gerealiseerd	2.918.891	3.158.188	3.250.760	2.774.565
Wervingskosten begroot	496.394	470.873	440.516	596.984
Wervingskosten gerealiseerd	586.854	479.427	566.464	486.119
Netto resultaat	2.332.037	2.678.761	2.684.296	2.288.446
Kosten t.o.v. gerealiseerde inkomsten	20,10%	15,20%	17,40%	17,50%

Milieudefensie maakt al heel lang gebruik van werving om groei van het aantal leden en donateurs te realiseren. Sinds 2001 hebben we daarvoor wervingsprogramma's opgezet. De doelstelling van het eerste wervingsprogramma 2001 – 2005 was een groei van 50.000 naar 100.000 leden en donateurs. Daarmee wilde Milieudefensie haar maatschappelijk draagvlak vergroten en zichzelf verzekeren van duurzame inkomsten. De financiële doelstelling werd gerealiseerd, maar het aantal leden en donateurs bleef steken op 85.000.

Met een tweede wervingsprogramma voor de periode 2006 - 2008 wilde Milieudefensie alsnog doorgroeien naar 100.000 leden en donateurs, waarvan 40.000 leden. In het lopende Algemeen Beleidsplan worden daarvoor vier redenen genoemd: vergroting van de maatschappelijke legitimatie van de activiteiten van Milieudefensie; vergroting van de basis van de vereniging; vergroting van de politieke druk vanuit onze campagnes; en verduurzaming van de financiële basis met vrij besteedbaar geld.

Wervingsmethoden

Ieder jaar sluiten mensen zich spontaan bij Milieudefensie aan. En we leren mensen kennen die meedoen aan campagneactiviteiten. Een deel van deze mensen wordt lid of donateur. Dat is mooi, maar bij lange na niet genoeg om het verloop onder leden en donateurs op te vangen. Laat staan om te groeien. Om dat te realiseren moeten we nieuwe mensen benaderen en stapsgewijs kennis laten maken met Milieudefensie. Daarbij staan de campagnes en projecten altijd centraal.

De werving van Milieudefensie kent twee onmisbare peilers: prospecting (het 'aftasten' van nieuwe doelgroepen) en telemarketing (werving per telefoon).

lees verder

Evaluatie

Er is sprake geweest van een stijgende lijn tot 2008, met 95.655 leden en donateurs als hoogste punt eind 2007. In 2008 vond een grote terugval plaats, hoofdzakelijk veroorzaakt door de economische neergang. In 2009 is het aantal leden en donateurs gestabiliseerd op ruim 78.000. De groei naar 100.000 is dus niet gerealiseerd.

Het jaar 2009 begon na een forse terugval in leden en donateurs eind 2008. In 2009 zijn we erin geslaagd de terugval tot staan te brengen, maar een groei werd niet gerealiseerd. Zowel de resultaten van onze prospect-mailing (onder nieuwe mensen), als mailings onder de bestaande leden en donateurs bleven achter bij de verwachtingen. De contributies, donaties, giften, schenkingen en nalatenschappen bedroegen in 2009 samen 2.918.891 euro.

Vooruitblik

De huidige externe situatie, met een voortdurende economisch onzekere situatie en bezuinigingen op de rijksbegroting voor de boeg, maakt prognoses voor 2010 moeilijk. De verwachtingen voor 2010 zijn ongeveer gelijk gesteld met die van 2009. Het belangrijkste thema van de eerste helft van 2010 is de campagne rond het affakkelen van gas door Shell in Nigeria. De internationale component van dit thema, met alle gevolgen voor klimaat en de mens, maakt het een interessant onderwerp. De respons zal ons leren of een dergelijke campagne aanslaat bij onze hele achterban. Voor het jaar 2010 verwachten we voor Milieu-defensie als geheel € 2.923.829,65 aan contributies, giften en donaties.

Het ledental zal binnen de looptijd van het Algemeen Beleidsplan 2006-2010 naar verwachting verder stijgen, maar 40.000 is niet haalbaar. Op langere termijn is dat wel mogelijk. Het

verloop onder de bestaande leden is in 2009 procentueel niet hoger geweest dan in voorgaande jaren. We gaan er vanuit dat veel donateurs die hun steun aan Milieudefensie als gevolg van de economische crisis hebben ingetrokken, ons op termijn weer zullen gaan steunen.

Privacybepaling

Persoonsgegevens die Milieudefensie via formulieren of op een andere manier bereiken, worden nooit verstrekt aan derden. Milieudefensie slaat de gegevens strikt vertrouwelijk op. Binnen de organisatie zelf hebben slechts een paar medewerkers toegang tot deze gegevens. De adressendatabase van Milieudefensie is aangemeld bij het College Bescherming Persoonsgegevens.

10.3 Subsidies, schenkingen en sponsoring

Subsidies

In het kader van de Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu (SMOM) ontving Milieudefensie de afgelopen jaren programma- en projectsubsidies van het Ministerie van VROM. De subsidieregeling is bedoeld om maatschappelijke organisaties in staat te stellen verantwoordelijkheid en initiatief te nemen op het gebied van milieu, natuur en duurzaamheid.

In de periode 2006 - 2008 ontving Milieudefensie de programmasubsidie 'Milieu raakt Mensen' en in de periode 2007 - 2008 bovendien de programmasubsidie 'Zorg voor de Leefomgeving'. In 2008 is voor de periode 2009 - 2011 een nieuwe programma-aanvraag

gedaan die alleen voor het eerste jaar werd gehonoreerd. Met deze subsidie, 'Van Debat naar Duurzaamheid', heeft Milieudefensie in 2009 op de vijf campagnethema's samen met mensen aan verduurzaming gewerkt.

Projectsubsidies ontving Milieudefensie sinds 2007 alleen nog bij uitzondering van het Ministerie van VROM. In 2009 werd duidelijk dat het Ministerie van VROM binnen de SMOM-regeling vanaf 2010 geen programmasubsidies meer zou verstrekken. Hierdoor is Milieudefensie voor wat betreft haar financiering door het Ministerie van VROM vanaf 2010 weer aangewezen op projectsubsidies. In de zomer van 2009 zijn tien projectvoorstellen ingediend. Eind december werd bekend dat er hiervan slechts één gehonoreerd was. Dit heeft aanzienlijke gevolgen voor het werk van de organisatie (zie verder [hoofdstuk 5.2](#) en [6.3](#)) Milieudefensie ontvangt ook subsidies van andere ministeries. In de periode 2006 – 2010 loopt een programmasubsidie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken: 'Corporate Social Responsibility and Sustainable Development'. Binnen dit programma werkt Milieudefensie samen met Friends of the Earthgroepen aan het behoud van biodiversiteit en van de natuurlijke bestaansbronnen van de bevolking in ontwikkelingslanden. Van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat ontving Milieudefensie een subsidie voor het organiseren van de 'Week van de Vooruitgang'.

Ook ontvangt Milieudefensie projectsubsidies van de Europese Unie. In 2009 ging het om twee driejarige projecten, getiteld 'Extractive Industries: Blessing or Curse?' (2007 - 2009) en 'Feeding and Fueling Europe' (2008 - 2010). Binnen deze projecten werkt Milieudefensie samen met zusterorganisaties uit het Friends of the Earth netwerk aan thema's op het raakvlak van duurzaamheid en de ontwikkelingsproblematiek.

Verder ontvangt Milieudefensie projectsubsidies van Oxfam Novib, Hivos, IUCN NL en verschillende andere donoren.

ANBI

In 2007 is Milieudefensie door het ministerie van Financiën erkend als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Daardoor blijven giften aan Milieudefensie van de belasting aftrekbaar.

Renteschenken

Milieudefensie is renteschenkingspartner van ASN en Triodos Bank.

Sponsoring

Milieudefensie hanteert strenge richtlijnen voor fondsenwervende relaties met bedrijven: Bedrijven moeten voldoen aan de richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoals vastgelegd in het MVO Referentiekader (zie www.mvo-platform.nl). De fondsenwervende relatie is niet structureel en niet langdurig; het gaat om een financiële bijdrage aan een specifiek project. Milieudefensie of een andere bij Friends of the Earth aangesloten organisatie voert geen actie tegen het bedrijf. Milieudefensie blijft geheel onafhankelijk in haar activiteiten; dit wordt schriftelijk vastgelegd in een brief of een contract.

Milieudefensie heeft een overeenkomst gesloten met TNT. Onderdeel van die overeenkomst is, dat de post van Milieudefensie voortaan (gratis) klimaatneutraal verstuurd wordt.

10.4 Nationale Postcode Loterij

Milieudefensie behoort sinds 1996 tot de vaste beneficiënten van de Nationale Postcode Loterij. Door de instelling van het Droomfonds, waaraan beneficiënten met een jaarbijdrage van boven de 1 miljoen 10 procent bijdragen, kreeg Milieudefensie begin februari 2010 een bedrag van 1,35 miljoen euro.

Bij elkaar heeft Milieudefensie door de jaren heen een totaalbedrag van 19,55 miljoen euro van de Nationale Postcode Loterij gekregen. Milieudefensie is daar heel blij mee, omdat we daardoor activiteiten kunnen doen die anders niet mogelijk zouden zijn, of alleen op een veel kleinere schaal.

De Nationale Postcode Loterij is de grootste goede doelenloterij van Nederland. Van de inleg van de verkochte loten wordt 50 procent verdeeld over 75 goede doelen in Nederland op het gebied van natuur en milieu, ontwikkelingssamenwerking, mensenrechten en sociale cohesie.

11 Jaarrekening 2009

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11**
- 12

11

11.1 Inleiding

Het boekjaar 2009 was voor Milieudefensie in financieel opzicht een zwaar jaar. Het resultaat is bijzonder verslechterd door teruglopende inkomsten en de kosten die samenhangen met een ingrijpende, in juli 2009 uitgevoerde, organisatieverandering. Deze verandering werd in het jaarverslag van 2008 aangekondigd en was nodig om dreigende structurele tekorten op te vangen. Een en ander maakte een strategische heroriëntatie nodig, zowel op de uitwerking van de missie van de vereniging in concrete activiteiten als de manier waarop de werkorganisatie functioneert.

Baten

In 2009 kwam € 7.576.406 beschikbaar voor de doelstellingen van de vereniging. Ten opzichte van 2008 betekent dit een vermindering van € 782.853 (-9,4%). De inkomsten uit hoofde van de Nationale Postcodeloterij namen af met € 688.316. In 2008 ontving de vereniging dit bedrag ter financiering van het programma Klimaatwet/Hier 2. De afname werd voorzien en in de begroting voor 2009 opgenomen. De Baten Eigen Fondswerving (contributies, giften en donaties) namen in 2009 af met € 239.297 (-7,6%). Begroot was een toename ten opzichte 2008 van 1,97 procent. De toename van de bijdragen van leden en donateurs bleef echter achter bij de verwachtingen. De bijdragen in 2009 kwamen zelfs licht onder die in 2008 uit.

Aan giften en donaties werd € 316.502 minder ontvangen dan in 2008 (-13,7%). Dit als gevolg van een forse daling van het aantal donateurs. Eind 2009 bedroeg dit aantal 43.808, terwijl eind 2008 dit aantal 3.144 hoger was. Het aantal leden stabiliseerde zich. In 2009 nam het aantal af met 72 tot 34.561.

Het verloop van het aantal donateurs en leden is onmiskenbaar beïnvloed door de negatieve berichtgeving in de media. De campagne Stop Fout Vlees uit 2008 leverde veel donateurs op, maar deze gingen niet over tot structurele ondersteuning. Verheugend is dat de teruggang inmiddels is gestopt en het aantal donateurs en leden zich stabiliseert.

Lasten

De lasten in 2009 bedroegen € 8.159.414 tegen € 8.348.479 in 2008 (-2,4%).

Begroot was een afname met 2,2 procent.

De uitvoeringskosten van de organisatie namen met € 335.383 toe tot € 4.621.557.

Het aandeel van de personele lasten in de stijging bedraagt € 306.289. De verklaring is, dat de kosten van de reorganisatie in 2009 € 439.616 bedroegen. De uitvoeringskosten bleven onder het begrote bedrag.

De algemene kosten bedroegen € 1.635.523, een toename met € 169.498. Het aandeel van de bestuurskosten in de algemene kosten nam toe met € 42.980. Dit is vooral een gevolg van een extern onderzoek naar de organisatiestructuur. De kosten voor de ledenadministratie en de servicelijn namen toe met € 197.606. De overige categorieën bleven nagenoeg gelijk of daalden.

In 2009 werden kosten gemaakt voor activiteiten die voor 2008 waren begroot. De activiteitenkosten kwamen daardoor zo'n 19 procent boven de begroting uit (€ 305.156).

11

Resultaat

Over 2009 was al een tekort begroot van € 218.270. Het geboekte verlies is echter met een bedrag van € 583.007 voor verrekening met de bestemmingsfondsen dramatisch slechter. Het tekort wordt ten laste van de continuïteitsreserve gebracht. De continuïteitsreserve bedraagt ultimo boekjaar daardoor € 1.337.391.

Deze reserve is gevormd voor dekking van risico's op korte termijn. De Vereniging Milieu-defensie streeft ernaar de continuïteitsreserve te brengen op een niveau van 50 procent van de structurele uitvoeringskosten. Ultimo 2009 bedroeg dit percentage 32,0 procent tegen 40,5 procent ultimo 2008.

11

11.2 Balans

Jaarrekening 2009

Activa	31-12-2009	31-12-2008
Materiele vaste activa		
<i>Inventaris</i>	39.557	54.151
<i>Onderhoud en inrichting</i>	13.345	15.124
<i>Hard- en software</i>	79.553	51.820
<i>Grond</i>	61.723	61.723
	<hr/>	<hr/>
	194.177	182.817
Kortlopende vorderingen		
<i>Debiteuren</i>	716.853	692.540
<i>Rekening courant pensioenen</i>	240.867	188.766
<i>Overige transitorische activa</i>	259.759	250.874
	<hr/>	<hr/>
	1.217.480	1.132.180
Liquide middelen	1.367.174	1.902.429
Totaal activa	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
	2.778.831	3.217.425

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

11.2 Balans (vervolg)

Passiva	31-12-2009	31-12-2008
Reserves		
<i>Continuïteitsreserve</i>	1.337.391	1.736.145
<i>Overige reserves</i>	56.569	96.612
	<hr/>	<hr/>
	1.393.960	1.832.757
Fondsen		
<i>Bestemmingsfondsen</i>	21.100	165.310
	<hr/>	<hr/>
	21.100	165.310
Kortlopende Schulden		
<i>Crediteuren</i>	590.056	381.640
<i>Belastingen en sociale premies</i>	87.251	97.015
<i>Overige transitorische passiva</i>	686.464	740.703
	<hr/>	<hr/>
	1.363.771	1.219.358
Totaal Passiva	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
	2.778.831	3.217.425

11.3 Staat van baten en lasten 2009

	realisatie 2009	begroot 2009	realisatie 2008
Baten			
Baten eigen fondenswerving	3.303.809	3.749.826	3.695.070
Acties derden	1.541.684	1.500.000	2.230.000
Subsidies overheden	2.619.263	2.633.398	2.367.406
Beleggingen	111.650	66.500	66.783
Totaal baten	7.576.406	7.949.724	8.359.260
Lasten			
Besteed aan doelstellingen			
<i>Voorlichting</i>	1.237.957	1.151.648	1.020.170
<i>Achterbanondersteuning</i>	1.114.562	882.866	830.855
<i>Campagnes</i>	4.709.297	4.954.894	5.364.242
	7.061.816	6.989.408	7.215.266
Werving Baten			
<i>Kosten eigen fondsenwerving</i>	586.854	496.394	479.427
<i>Kosten acties derden</i>	-	-	-
<i>Kosten verwerving subsidies</i>	79.273	49.035	47.312
	666.127	545.429	526.739
Beheer en administratie	431.471	633.157	606.474
Totaal lasten	8.159.413	8.167.994	8.348.479
Saldo	- 583.007	- 218.270	10.780

11.3 Staat van baten en lasten 2009 (vervolg)

Ten laste van bestemmingsfondsen en reserves

Bestemmingsfondsen

<i>Juridische procedures</i>	- 10.000
<i>Nationale Postcode Loterij: Hier 2/Klimaatwet</i>	- 134.210

Reserves

<i>Reserve verbetering IT infrastructuur</i>	- 30.000
<i>Reserve lokale afdelingen</i>	- 10.043
Saldo	- 184.253

Saldo Baten en Lasten	583.007
-----------------------	---------

Saldo verlies 2009	<u>398.754</u>
---------------------------	-----------------------

Ten laste van continuïteitsreserve	398.754
------------------------------------	---------

11

11.4 Grondslagen van Waardering

Algemeen

Alle activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde tenzij hieronder anders vermeld.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op aanschafwaarde, onder aftrek van afschrijvingen die zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur. De afschrijvingen bedragen een vast percentage van de aanschafwaarde:

Inventaris en Inrichting	20%
Software	25%
Hardware/software	33%

Grond

Op grond wordt niet afgeschreven.

Kortlopende vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening van oninbaar geachte vorderingen.

Het **Kasstroomoverzicht** is opgesteld op basis van de indirecte methode.

11.4 Grondslagen van Waardering (vervolg)

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het jaar toe te rekenen opbrengsten en de aan het jaar toe te rekenen kosten. Een uitzondering hierop vormt de bate die als bijdrage van de Nationale Postcode Loterij ontvangen wordt. Deze wordt genoten in het jaar van ontvangst. Giften worden verantwoord in het jaar van ontvangst. De contributies worden verantwoord in het jaar waar ze betrekking op hebben.

Subsidies worden in dezelfde periode verantwoord als waarin de kosten zijn gemaakt.

Baten uit nalatenschappen worden verantwoord in het boekjaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Eventuele voorschotten worden in het boekjaar waarin ze worden ontvangen verantwoord.

Kosten van beheer

Kosten van beheer en administratie zijn kosten die de organisatie maakt in het kader van de (Interne) beheersing en voering van de administratie en niet worden toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten.

11

11.5 Kasstroomoverzicht

Jaarrekening 2009

	2009	2008
Kasstroom uit operationele activiteiten		
<i>Resultaat</i>	- 583.007	10.780
<i>Afschrijvingen materiële vaste activa</i>	57.385	64.085
Bruto kasstroom operationele activiteiten	- 525.622	74.865
<i>Mutaties in voorraden</i>	-	-
<i>Mutaties kortlopende vorderingen</i>	- 85.300	- 11.291
<i>Mutaties kortlopende schulden</i>	144.413	100.242
<i>Mutaties beleggingen</i>	-	-
Netto kasstroom operationele activiteiten	- 466.509	163.816
<i>Investeringsactiviteiten</i>	- 68.746	- 47.311
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	- 68.746	- 47.311
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-	-
Mutatie liquide middelen	- 535.255	116.505
Liquide middelen		
Liquide middelen 1 januari	1.902.429	1.785.923
Liquide middelen 31 december	1.367.174	1.902.429
Mutatie liquide middelen	- 535.255	116.505

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Activa**Materiële vaste activa**

	Inventaris	Inrichting	Automatisering	Totaal
<i>Aanschafwaarde primo boekjaar</i>	142.586	69.262	271.659	483.507
<i>Investerings</i>	2.827	6.801	59.119	68.746
<i>Desinvesteringen</i>				
Aanschafwaarde ultimo boekjaar	145.413	76.063	330.777	552.253
<i>Cum. Afschrijvingen primo boekjaar</i>	88.435	54.138	219.837	362.411
<i>Afschrijvingen</i>	17.420	8.580	31.385	57.385
<i>Desinvesteringen</i>	0			
Cum. Afschrijvingen ultimo boekjaar	105.856	62.718	251.221	419.796
<i>Boekwaarde primo boekjaar</i>	54.151	15.124	51.822	121.096
<i>Saldo mutaties</i>	-14.594	-1.779	27.734	11.361
Boekwaarde ultimo boekjaar	39.557	13.345	79.556	132.457

	31-12-2009	31-12-2008
Betuwse Bongerd grond	56.723	56.723
Brabants Broek grond	5.000	5.000
Totaal grond	61.723	61.723

In het kader van de doelstelling is afgelopen jaren grond aangekocht.

Deze activa is gewaardeerd op aanschafwaarde, er wordt niet op afgeschreven.

11.6 Toelichting Balans (vervolg)

Kortlopende vorderingen	31-12-2009	31-12-2008
<i>Debiteuren</i>	36.891	51.130
<i>Projectsubsidie 2005</i>	0	13.628
<i>Projectsubsidie 2006</i>	33.805	86.807
<i>Projectsubsidie 2007</i>	43.198	91.103
<i>Projectsubsidie 2008</i>	355.099	499.142
<i>Projectsubsidie 2009</i>	266.110	0
<i>Voorziening debiteuren</i>	- 18.250	- 49.270
	<hr/> 716.853	<hr/> 692.540
 Rekening-courant Reaal		
<i>Rekening-courant pensioenregeling</i>	240.867	188.766
	<hr/> 240.867	<hr/> 188.766
 Overige Vorderingen		
<i>Lokale afdelingen vorderingen</i>	1.806	1.409
<i>Depotbedragen</i>	22.286	22.178
<i>Voorschotten personeel</i>	4.050	4.850
<i>Vooruitbetaalde nota's</i>	101.173	109.552
<i>Nalatenschap</i>	47.689	78.157
<i>Overige transitorische activa</i>	82.755	34.727
	<hr/> 259.759	<hr/> 250.874
 Totaal kortlopende vorderingen	<hr/> 1.217.480	<hr/> 1.132.180

11.6 Toelichting Balans (vervolg)

Liquide middelen	31-12-2009	31-12-2008
Kas	154	99
ING Bank	98.589	255.021
Triodos Bank	151.665	398.149
Triodos Bank deposito	-	556.250
ASN Bank	594.266	192.910
ASN Bank deposito	522.500	500.000
Totaal liquide middelen	1.367.174	1.902.429

Alle liquide middelen zijn direct opeisbaar. Het betalingsverkeer wordt verzorgd door de Triodos Bank.

Bij de Triodosbank worden internetspaarrekeningen en een kredietrekening aangehouden.

Op de internetrendementrekeningen wordt 0,6% tot 1,2% vergoed. Op de kredietrekening bij de Triodos Bank wordt bij een positief saldo geen rente vergoed en bij een negatief saldo wordt 12,0% in rekening gebracht. De bij ASN Bank aangehouden rekeningen zijn internetspaarrekeningen waarop 1,5% tot 2,5% rente wordt vergoed. Bij de ASN wordt een deposito aangehouden waarop 4,5% rente wordt vergoed.

In het saldo van de ING bank is een bedrag van € 48.952 van de lokale afdelingen begrepen.

11.6 Toelichting Balans (vervolg)

Passiva**Reserves**

Continuïteitsreserve

Begin boekjaar

31-12-2009

31-12-2008

1.736.146

1.867.145

Mutaties

- 398.755

- 130.999

Einde boekjaar

1.337.391

1.736.146

Toelichting Continuïteitsreserve

Deze reserve dekt de risico's op korte termijn en bedraagt 32,0% van de uitvoeringskosten van de werkorganisatie. Ultimo 2008 was dit 40,5%. Milieudefensie streeft er naar de reserve op het gewenste niveau te brengen van 50% van de structurele uitvoeringskosten van de werkorganisatie. De uitvoeringskosten van de werkorganisatie zijn nader gespecificeerd in [hoofdstuk 11.7.3](#) en bedragen € 4.621.557 (2008: € 4.286.174)

Reserve Lokale Afdelingen

Begin boekjaar

66.612

64.148

Mutaties

- 10.043

2.464

Einde boekjaar

56.569

66.612

Toelichting Reserve Lokale Afdelingen

De bestemmingsreserve lokale afdelingen is bestemd om lokale afdelingen, in het kader van de doelstelling van Milieudefensie, activiteiten te kunnen laten verrichten.

11.6 Toelichting Balans (vervolg)

Reserve verbetering IT structuur

Begin boekjaar

31-12-2009

31-12-2008

30.000

30.000

Mutaties

- 30.000

-

Einde boekjaar

-

30.000

Totaal reserves**1.393.960****1.832.758****Bestemmingsfondsen**

Bestemmingsfonds Juridische procedures

Begin boekjaar

31.100

25.995

Besteed in 2009

10.000

- 25.995

Toegevoegd

-

31.100

Einde boekjaar

21.100

31.100

In 2009 is een deel van het bestemmingsfonds besteed aan juridische procedures bij het thema Globalisering.

11

11.6 Toelichting Balans (vervolg)

Bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij

*Begin boekjaar**Besteed in 2009**Toegevoegd*

Einde boekjaar

31-12-2009

31-12-2008

134.210

- 134.210

134.210

-

134.210

Het bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij is besteed aan het project Klimaatwet/HIER2.

Dit project startte in 2008 en liep tot in 2009.

Totaal bestemmingsfondsen**21.100****165.310**

11.6 Toelichting Balans (vervolg)

Kortlopende schulden

Crediteuren

31-12-2009

31-12-2008

590.056

381.640

590.056

381.640

Een aantal projecten zijn laat in 2009 afgerond waardoor er minder crediteuren voor 1 januari betaald zijn dan in 2008. Bijna alle crediteuren zijn in januari 2010 betaald.

Belastingen en sociale Premies

Loonbelasting en sociale premies

85.399

95.014

Omzetbelasting

1.852

2.000

87.251

97.014

Overige kortlopende schulden

Vooruit ontvangen subsidies

268.079

249.187

Te betalen vakantiegeld/dagen

235.074

273.177

Vooruit ontvangen contributie

49.925

43.225

Overige transitorische passiva

133.386

175.114

686.464

740.703

Totaal kortlopende schulden**1.363.771****1.219.357**

11.6 Toelichting Balans (vervolg)

Niet uit de Balans blijkende verplichtingen

Garanties

Door de Triodos Bank is namens Milieudefensie een huurgarantie van € 56.250 aan de verhuurder afgegeven.

Meerjarige financiële verplichtingen

Het huurcontract voor de Nieuwe Looiersstraat 31: jaarlijks € 225.000, loopt tot 2021.

Een leasecontract voor de kopieerapparaten: jaarlijks € 13.852, loopt tot 2014.

De pensioenregeling van de vereniging is een toegezegd-pensioenregeling. De jaarlijks verschuldigde premies zijn in de staat van baten en lasten opgenomen. Overige risico's die aan deze pensioenregeling zijn verbonden zijn niet op de balans tot uitdrukking gebracht.

11.7 Toelichting staat van baten en lasten

11.7.1 Toelichting Baten

	REALISATIE 2009	BEGROOT 2009	REALISATIE 2008
<i>Contributies</i>	843.305	880.065	848.127
<i>Giften en donaties</i>	1.982.122	2.270.372	2.298.624
<i>Nalatenschappen</i>	93.464	70.000	11.436
	<u>2.918.891</u>	<u>3.220.437</u>	<u>3.158.188</u>

De inkomsten zijn € 301.546 achtergebleven bij de begroting. Het aantal leden en donateurs is achtergebleven bij de verwachtingen en als gevolg daarvan zijn hun contributies, giften en donaties minder.

Overige baten en fondsenwerving

<i>FoE Hungary FFE-project</i>	33.875		69.739
<i>Solidaridad</i>	44.253		10.000
<i>VSB fonds</i>	-		99.016
<i>Irene netwerk tilburg</i>	-		3.150
<i>Nederlands Jeugdinstuut</i>	-		30.000
<i>Friends of the Earth International</i>	10.000		18.962
<i>International Union for Conservation of Nature, nl</i>	82.790		91.076
<i>Europees Platform</i>	2.000		-
<i>Hivos</i>	35.000		60.000
<i>Oxfam Novib</i>	177.000		154.940
	<u>384.918</u>	<u>529.389</u>	<u>536.883</u>

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

Acties derden

	REALISATIE 2009	BEGROOT 2009	REALISATIE 2008
<i>Bijdrage Nationale Postcodeloterij</i>	1.541.684	1.500.000	1.500.000
<i>Nationale Postcodeloterij Klimaatwet/Hier 2</i>	-	-	730.000
	<u>1.541.684</u>	<u>1.500.000</u>	<u>2.230.000</u>

Milieudefensie was penvoerder voor het programma Klimaatwet/Hier 2. Voor dit programma stelde de Nationale Postcode Loterij de middelen beschikbaar. De gereserveerde middelen werden in 2009 besteed.

Subsidies overheden

<i>Senter Novem programma</i>	1.064.196		1.015.586
<i>Ministerie van Buitenlandse zaken</i>	704.524		680.819
<i>Europese Unie</i>	320.206		346.001
<i>Senter Novem - YouPeSC conferentie</i>	-		100.000
<i>Europafonds (Buitenlandse Zaken)</i>	72.086		-
<i>Senter Novem</i>	76.659		-
<i>Ministerie van Vrom - Kopenhagen</i>	43.929		-
<i>Ministerie van Buitenlandse Zaken - (FoEI TMF 3)</i>	132.173		100.000
<i>Ministerie VROM - Week vd vooruitgang</i>	205.490		125.000
	<u>2.619.263</u>	<u>2.633.398</u>	<u>2.367.406</u>

Beleggingen

<i>Rente inkomsten</i>	111.650	66.500	66.783
	<u>111.650</u>	<u>66.500</u>	<u>66.783</u>

Eenmalig zijn de rente baten hoger door de volledige toerekening van renten aan het boekjaar.

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

11.7.2 Toelichting Lasten

Besteed aan doelstellingen

	REALISATIE 2009	BEGROOT 2009	VERSCHIL	REALISATIE 2008
Voorlichting	1.237.957	1.151.648	86.309	1.020.170
Ondersteuning achterban	1.114.562	882.866	231.696	830.855
	2.352.519	2.034.514	318.005	1.851.025

Campagnes

Landbouw en voedsel	576.987	662.054	- 85.067	423.274
Klimaat en energie	657.047	624.708	32.339	511.066
Ruimte	566.730	577.175	- 10.445	523.428
Globalisering	1.199.375	1.171.327	28.048	1.272.776
Jongeren	435.200	628.103	- 192.903	441.355
Verkeer	602.526	617.917	- 15.391	548.185
Partners buitenland	590.707	605.707	- 15.000	524.821
Klimaatwet HIER II	80.726	67.903	12.823	1.119.337
	4.709.297	4.954.894	- 245.597	5.364.242

Werving Baten

Kosten eigen fondsenwerving	586.854	496.394	90.460	479.427
Kosten acties derden	-	-	-	-
Kosten verwerving subsidies	79.273	49.035	30.238	47.312

Beheer en administratie

Beheer en administratie	431.471	633.157	- 201.686	606.474
	1.097.597	1.178.586	- 80.989	1.133.213

Totaal lasten

	8.159.413	8.167.994	- 8.581	8.348.480
--	------------------	------------------	----------------	------------------

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

In 2009 is besloten de overhead terug te brengen. Dit heeft vooral gevolgen voor de kosten beheer en administratie. Dit is uitgevoerd in juli 2009.

Er is tevens gekozen voor meer investering van tijd in achterbanwerk, hetgeen zich vertaalt in de toelichting verdeling lasten.

In een afzonderlijk overzicht (11.7.3) is een uitgebreide verdeling van de lasten opgenomen.

Toelichting kosten werving baten

Milieudefensie streeft naar een doelmatige en efficiënte besteding van middelen, de kosten van verwerving van inkomsten dienen in redelijke verhouding te staan tot het beoogde doel om middelen te genereren voor de realisering van de doelstellingen.

Hieronder een aantal kengetallen:

Toelichting kosten Beheer en administratie

De kosten voor Beheer en administratie zijn lager dan in 2008 en minder dan begroot vanwege bezuinigingsmaatregelen en onderbezetting.

Kosten van eigen fondsenwerving

<i>Personeelskosten</i>	139.477
<i>Overige kosten</i>	447.377
Totaal	<u>586.854</u>

Baten eigen fondsenwerving	3.303.809
<i>Kosten in % van de baten</i>	17,8%

11

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

Jaarrekening 2009

Kosten verwerving van subsidie

<i>Personeelskosten</i>	69.738
<i>Overige kosten</i>	9.534
Totaal	<u>79.273</u>

Totaal subsidies	2.619.263
<i>Kosten in % van de subsidie</i>	3,0%

Kosten administratie en beheer

<i>Personeelskosten</i>	336.013
<i>Overige kosten</i>	95.458
Totaal	<u>431.471</u>

Totaal Lasten 2009	8.159.413
<i>Kosten in % van de lasten</i>	5,3%

Kosten besteed aan de doelstelling

Kosten doelstellingen	7.061.816
Totaal baten	7.576.406

In procenten 93,21%

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

Wervingskosten derden

In de jaarrekening zijn geen kosten opgenomen voor de verwerving van acties derden.

Deze zijn onderdeel van de kosten eigen fondswerving en zijn in de administratie niet afzonderlijk geadministreerd.

Kosten administratie en beheer

Kosten van beheer en administratie zijn kosten die niet worden toegerekend aan de doelstellingen van de vereniging, maar zijn gemaakt ten behoeve van de (interne) beheersing en de voering van de administratie.

Bij de toerekening van de kosten is per afdeling of medewerker afgewogen:

Voor welk percentage de desbetreffende afdeling of medewerker direct werkzaam is voor de doelstellingen van de vereniging.

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

Personeelslasten

	REALISATIE 2009	BEGROOT 2009	REALISATIE 2008
<i>Salariskosten</i>	2.748.937	3.043.525	2.817.922
<i>Sociale lasten</i>	416.353	493.885	425.363
<i>Pensioenlasten</i>	256.143	284.000	292.869
<i>Arbodienst en herverz ziekte</i>	32.202	23.939	26.443
<i>Ontvangen ziekengeld</i>	- 80.778	- 26.572	- 83.545
<i>Uitzendkrachten en freelancers</i>	150.214	163.603	111.702
<i>Reiskosten</i>	97.106	99.500	101.858
<i>Opleidingskosten</i>	20.854	60.000	52.826
<i>Overige personeelskosten</i>	511.580	122.385	100.883
	<hr/> 4.152.610	<hr/> 4.264.265	<hr/> 3.846.321

Personeelslasten

De personeelslasten zijn in 2009 met 9,1% gestegen ten opzichte van 2008. Deze toename was een gevolg van de prijscompensatie van 3,3%, de invoering van de tweede termijn van de nieuwe salarisschalen in 2007 (2,6%) en de kosten van de reorganisatie. In de overige personeelskosten zit in 2009 een bedrag van € 439.616 voor afvloeiingsmaatregelen door de reorganisatie.

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

Formatie in Fte

	REALISATIE 2009	BEGROOT 2009	REALISATIE 2008
Aantal Fte	65,5	72,0	72,8
WIW en vrijwilligers	4,8	6,0	4,4

Bestuur en directie

De bestuurders waren onbezoldigd actief.

Er zijn geen leningen, voorschotten, of garanties verstrekt aan directie en bestuur.

In 2009 bestond de directie uit gemiddeld 1,6 Fte, de salariskosten bedroegen:

Bruto salaris	101.895		
Sociale lasten	14.240		
Pensioen	13.627		
	<hr/>		
	129.762		
Afschrijvingen			
<i>Afschrijvingen</i>	57.385	90.962	64.085
	<hr/>		
	57.385	90.962	64.085

De investeringen in kantoorautomatisering zijn laat in het boekjaar 2009 gerealiseerd, waardoor er veel minder afschrijvingskosten zijn.

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

	REALISATIE 2009	BEGROOT 2009	REALISATIE 2008
Huisvestingskosten			
<i>Huur</i>	246.376	233.012	236.365
<i>Onderhoudskosten</i>	13.185	13.080	14.666
<i>Overige huisv kosten</i>	19.473	18.422	11.799
	<hr/> 279.035	<hr/> 264.514	<hr/> 262.830
Kantoorkosten			
<i>Onderhoud automatisering</i>	75.657	116.637	37.377
<i>Belastingen en verzekeringen</i>	3.610	18.443	7.910
<i>Telefoonkosten</i>	22.268	49.420	26.764
<i>Verzendkosten</i>	24.545	11.739	31.757
<i>Drukwerk- en kopiekosten</i>	23.997	29.364	28.426
<i>Overige kantoorkosten</i>	11.464	47.443	17.064
<i>Doorbelaste kantoorkosten</i>	- 29.014	-	- 36.360
	<hr/> 132.528	<hr/> 273.046	<hr/> 112.939
Algemene Kosten			
<i>Magazine</i>			
<i>Prod kosten blad</i>	152.607	194.165	199.458
<i>Inkomsten advertenties</i>	- 7.355	- 16.000	- 17.459
<i>Overige kosten</i>	- 736	-	- 11.047
	<hr/> 144.516	<hr/> 178.165	<hr/> 193.047

De inkomsten uit advertenties blijven achter bij de begroting in verband met de concurrentie met nieuwe media.

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

	REALISATIE 2009	BEGROOT 2009	REALISATIE 2008
Lokale afdelingen			
<i>Lokale afdelingen</i>	19.886	44.191	23.242
	<hr/> 19.886	<hr/> 44.191	<hr/> 23.242
Ledenadministratie en servicelijn			
<i>Kosten ledenadministratie</i>	37.300	32.780	30.052
<i>Wervingskosten</i>	426.615	454.716	336.518
<i>Servicelijn</i>	711.638	667.672	611.376
	<hr/> 1.175.552	<hr/> 1.155.168	<hr/> 977.946
Publiciteit			
<i>Kosten publiciteit</i>	36.959	73.680	49.820
<i>Abonnementen</i>	7.848	3.696	6.071
	<hr/> 44.806	<hr/> 77.376	<hr/> 55.892
Bestuurskosten			
<i>Kosten directie en bestuur</i>	7.171	11.500	27.656
<i>Kosten ALV</i>	19.666	11.000	12.673
<i>Bestuursonderzoek</i>	97.557	70.000	28.427
<i>Kosten jaarverslag</i>	20.598	19.483	20.264
<i>Overige kosten</i>	9.206	21.500	22.198
	<hr/> 154.197	<hr/> 133.483	<hr/> 111.217

In 2009 bedroegen de kosten voor interim-management en het onderzoek voorafgaand en tijdens de reorganisatie € 92.302. In de overige bestuurskosten is een bedrag begrepen van € 40.052 voor onderzoeken door de externe accountant en een vrijval van de voorziening dubieuze debiteuren van € 31.020.

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

Lidmaatschappen

Lidmaatschap FoEI en CEAT
FoEE en overige lidmaatschappen

	REALISATIE 2009	BEGROOT 2009	REALISATIE 2008
	79.473	74.647	87.911
	17.092	15.000	16.770
	<hr/> 96.565	<hr/> 89.647	<hr/> 104.681

11.7 Toelichting staat van baten en lasten (vervolg)

11.7.3 Toelichting Lastenverdeling

	campagne voorlichting en kennisvergarig	campagne achterban-ondersteuning	campagne landbouw en voedsel	campagne klimaat en energie	campagne team ruimte	campagne team globalisering	campagne team jongeren	campagne team verkeer	campagne partners buitenland	campagne NPL/Her2 klimaatwet	fondsen-wervings-kosten	kosten verkrijgen subsidies	kosten beheer en administratie	totaal	begroting 2009	realisatie 2008
Fte	6,9	13,7	3,8	5,9	6,5	9,7	4,4	5,7	-	0,3	2,2	1,1	5,3	65,50	72,0	72,80
Uitvoeringskosten																
Personeelslasten	437.450	868.561	240.915	374.052	412.091	614.967	278.954	361.372	-	19.020	139.477	69.738	336.013	4.152.610	4.264.265	3.846.321
Afschrijvingen	6.045	12.003	3.329	5.169	5.695	8.498	3.855	4.994	-	263	1.927	964	4.643	57.385	90.962	64.085
Huisvestingskosten	29.395	58.363	16.188	25.134	27.690	41.323	18.744	24.282	-	1.278	9.372	4.686	22.578	279.035	264.514	262.830
Kantoorkosten	13.961	27.719	7.689	11.938	13.152	19.626	8.903	11.533	-	607	4.451	2.226	10.724	132.528	273.046	112.939
Subtotaal	486.851	966.646	268.121	416.293	458.628	684.414	310.456	402.181	-	21.167	155.228	77.614	373.958	4.621.557	4.892.787	4.286.175
Algemene kosten																
Ledenblad	11.660	39.788	15.261	6.707	18.130	26.916	10.571	15.483	-	-	-	-	-	144.516	178.165	193.047
Lokale afdelingen	-	19.886	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19.886	44.191	23.242
Ledenadm en servicelijn	711.638	-	-	-	-	-	-	-	-	-	426.615	-	37.300	1.175.552	1.155.168	977.946
Publiciteit	3.313	11.304	4.336	1.905	5.151	7.647	3.003	4.399	-	3.748	-	-	-	44.806	77.376	55.892
Bestuurskosten	13.270	23.997	8.448	13.319	14.634	21.853	10.055	12.984	-	8.755	5.011	1.659	20.213	154.197	133.483	111.217
Overige	7.791	26.586	10.198	4.481	12.115	17.986	7.063	10.346	-	-	-	-	-	96.565	89.647	104.681
Subtotaal	747.671	121.561	38.243	26.412	50.030	74.402	30.692	43.212	-	12.503	431.626	1.659	57.513	1.635.523	1.678.030	1.466.025
Activiteitskosten																
Activiteitskosten	3.435	26.355	270.623	214.342	58.072	440.559	94.052	157.133	590.707	47.055	-	-	-	1.902.333	1.597.177	2.596.280
Subtotaal	3.435	26.355	270.623	214.342	58.072	440.559	94.052	157.133	590.707	47.055	-	-	-	1.902.333	1.597.177	2.596.280
	1.237.957	1.114.562	576.987	657.047	566.730	1.199.375	435.200	602.526	590.707	80.726	586.854	79.273	431.471	8.159.413	8.167.994	8.348.480

Bovenstaande verdeling is gebaseerd op richtlijn 650 voor fondsenwervende instellingen. In de kostensfeer is een nieuwe rubriek toegevoegd, de kosten van beheer en administratie. Deze kosten waren tot 2008 onderdeel van de uitvoeringskosten.

In de kosten van beheer en administratie zijn onder andere kosten van personeel opgenomen dat niet direct meewerkt aan

de campagnes en projecten. De kosten zijn berekend conform de richtlijnen voor de jaarverslaggeving. Bij de toerekening van de kosten is per functie afgewogen:

- Is de afdeling of de betreffende medewerker werkzaam voor de doelstelling en voor welk percentage;
- Worden werkzaamheden verricht in het kader van beheer en administratie en voor welk percentage.

11.8 Overige gegevens

11.8.1 Besluit bestemming van het resultaat

Door het bestuur wordt voorgesteld om het resultaat over 2009 als volgt te bestemmen:

	2009
Bestemmingsfonds juridische procedures	-10.000
Bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij	- 134.210
Reserve verbetering IT infrastructuur	- 30.000
Reserve Lokale Afdelingen	- 10.043
Continuïteitsreserve	- 398.754
	<hr/>
	<u>- 583.007</u>

Bovengenoemd voorstel is in de jaarrekening verwerkt.

11.8 Overige gegevens (vervolg)

11.8.2 Accountantsverklaring

Aan: het bestuur van Vereniging Milieudefensie te Amsterdam.
ACCOUNTANTSVERKLARING

Wij hebben de in dit verslag op pagina 147 tot en met 178 opgenomen jaarrekening 2009 van de Vereniging Milieudefensie te Amsterdam bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de staat van baten en lasten over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid bestuur

Het bestuur van de vereniging is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag beide in overeenstemming met de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 650 "Fondsenwervende Instellingen". Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van de jaarrekening relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de vereniging. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen van financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de vereniging heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Vereniging Milieudefensie per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met de Richtlijnen voor de verslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 650 "Fondsenwervende Instellingen".

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Verder melden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Amsterdam, 12 mei 2010 Dubois & Co. Registeraccountants
Origineel getekend door
M. Karman en A.P. Buteijn

12 Vooruitblik

In de eerste helft van 2010 staat het affakkelen van gas in Nigeria hoog op de agenda van Milieudefensie. Shell verbrandt het gas dat bij de oliewinning vrijkomt. Dat levert evenveel CO₂-uitstoot op als vier miljoen personenauto's, het halve Nederlandse wagenpark. Milieudefensie vindt dat Shell geen argumenten meer heeft om hier nog langer mee door te gaan.

12 12.1 Milieudefensie in 2010

Vooruitblik

Organisatieontwikkeling

Met ingang van 1 juli 2009 heeft Milieudefensie de inrichting van haar organisatie sterk vereenvoudigd. In plaats van dertien afdelingen en een driehoofdige directie, zijn er nu vier afdelingen en één directeur. Daarbij vielen gedwongen ontslagen, omdat de inkomsten uit donaties in dezelfde periode fors lager uitvielen dan begroot en er dus bezuinigd moest worden. Daarover leest u elders in dit verslag meer (o.a. in [hoofdstuk 5, 6 en 9](#)).

In de eerste maanden van 2010 moest opnieuw bezuinigd worden, nu omdat de inkomsten uit subsidies fors lager uitvallen dan begroot (circa 1 miljoen euro minder). Ook dit keer zijn er gedwongen ontslagen gevallen.

Deze ontwikkelingen dwingen Milieudefensie om goed na te denken over de rol die Milieudefensie wil spelen en hoe de organisatie die het beste kan waarmaken. Dat gebeurde in de eerste maanden van 2010 bij het opstellen van een nieuw Algemeen Beleidsplan. Dit plan wordt in juni 2010 aan de leden van Milieudefensie voorgelegd. In het Algemeen Beleidsplan staan voorstellen met betrekking tot de profilering van de vereniging, de thema's waarop de vereniging zich zal richten, de uitgangspunten wat betreft de werkwijze en de organisatorische aanpassingen. Dit alles met het doel de aantrekkingskracht van de vereniging voor het publiek te vergroten en onze financiële basis, alsmede onze slagkracht te verbeteren. Met de implementatie van dat nieuwe strategische kader wordt al in 2010 begonnen.

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12**

Ondertussen gaat het 'gewone' werk natuurlijk ook door. In 2010 krijgen de volgende projecten prioriteit:

Nigeria brandt. Shell stop daarmee!

Het gas dat Shell in Nigeria affakkelt is aardgas. Dit kan worden opgevangen en gebruikt, maar wordt al jaren verbrand. De hoeveelheid gas die wordt verbrand komt overeen met het gasverbruik van driekwart van de Nederlandse huishoudens. Een enorme energie- en geldverspilling dus. Alleen al in 2007 bedroeg de waarde van het in Nigeria afgefakkelde gas anderhalf miljard dollar. Er is door de jaren heen voor naar schatting 27 miljard dollar aan gas de lucht in gegaan.

Woordvoerder Geert Ritsema van Milieudefensie: "Shell laat in Nigeria dag en nacht honderdtien metershoge gasfakkels volstrekt onnodig loeien en walmen, met zeer schadelijke gevolgen voor het klimaat en de omwonenden. In Nederland zou zoiets volstrekt ondenkbaar zijn. Wij roepen Shell op om iets dat zij in Nederland nooit in haar hoofd zou halen, ook in Nigeria niet te doen."

Milieudefensie en andere maatschappelijke organisaties spreken Shell al jaren aan over dit probleem. De rechter in Nigeria heeft affakkelen verboden. En toch gaat het dag en nacht door. Daarom besloot Milieudefensie om in actie te komen en de hulp van de klanten en aandeelhouders van Shell in te roepen.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Hoewel dit project in 2010 topprioriteit heeft, is het natuurlijk niet het enige wat Milieudefensie op de agenda heeft staan. Naast bossen en hout, krijgt met name Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen extra aandacht. Op dit moment werkt Milieudefensie aan de voorbereiding van een conferentie na de zomer waarmee we dit onderwerp uit de sfeer van vrijwilligheid willen halen. De voortekenen zijn niet ongunstig. Op 14 april 2010 nam de Tweede Kamer bijvoorbeeld een motie aan waarin de regering wordt opgedragen de mogelijkheden te onderzoeken voor een rechtsbijstandsfonds waarop buitenlandse slachtoffers van onverantwoord maatschappelijk ondernemen door Nederlandse bedrijven een beroep kunnen doen.

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

12

12.2 Begroting 2010

Vooruitblik

Baten

	BEGROTING 2010	REALISATIE 2009
Contributies	933.000	843.305
Donaties	1.903.950	1.982.122
Giften werkeenheden	-	-
Eigen fondsenwerving	452.059	384.918
Notariele schenkingen en nalatenschappen	71.050	93.464
Bijdrage Nationale Postcodeloterij	1.350.000	1.541.684
Subsidies	1.843.427	2.619.263
Rente	42.630	111.650

Totaal

6.596.116	7.576.406
------------------	------------------

Lasten

	BEGROTING 2010	REALISATIE 2009
Voorlichting en kennisvergaring	1.096.310	1.237.957
Achterban ondersteuning	1.020.620	1.114.562
Campagnes	3.902.567	4.709.296
Kosten eigen fondswerving	571.007	586.854
Kosten acties derden	23.395	-
Kosten verwerving subsidies	81.883	79.273
Beheer en administratie	358.569	431.471

Totaal

7.054.351	8.159.413
------------------	------------------

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

	BEGROTING 2010	REALISATIE 2009
Saldo	458.235-	583.007-
Besteding aan doelstelling ten opzichte van totale baten	91,3%	93,2%
Personeel in fte	47,00	65,50
Personeelskosten		
Personeelskosten	2.901.681	3.641.030
Overige pers kosten	283.512	511.580
Afschrijvingskosten		
Afschrijvingskosten	65.000	57.385
Huisvestingskosten		
Huur	224.273	246.376
Overige huisv kosten	61.865	32.659
Kantoorkosten		
Kantoorkosten	252.935	132.528
Activiteitskosten		
Activiteitskosten	3.265.085	3.537.855
Totaal	7.054.351	8.159.413

Op de Algemene Ledenvergadering van 28 november 2009 is de begroting op hoofdlijnen goedgekeurd. Door bijstellingen heeft de begroting nog een exploitatieresultaat van € 690.

In bovenstaande begroting wordt rekening gehouden met de kosten van reorganisaties die zijn begroot op € 58.925 als restant uit 2009 en € 400.000 voor 2010. Deze kosten komen ten laste van de continuïteitsreserve.

12

12.3 Meerjarenraming 2010-2015

Vooruitblik

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Baten						
Contributies	933.000	980.000	1.029.000	1.080.000	1.134.000	1.191.000
Donaties	1.975.000	2.173.000	2.390.000	2.629.000	2.892.000	3.181.000
Eigen fondsenwerving	452.059	497.000	547.000	602.000	662.000	728.000
Bijdrage Nationale Postcodeloterij	1.350.000	1.350.000	1.350.000	1.350.000	1.350.000	1.350.000
Subsidies	1.843.427	1.250.000	950.000	700.000	500.000	300.000
Rente	42.630	42.000	43.000	43.000	44.000	45.000
Totaal	<u>6.596.116</u>	<u>6.292.000</u>	<u>6.309.000</u>	<u>6.404.000</u>	<u>6.582.000</u>	<u>6.795.000</u>
Lasten						
Voorlichting en kennisvergaring	1.096.310	1.000.000	1.005.000	1.020.000	1.050.000	1.081.000
Achterban ondersteuning	1.020.620	835.000	836.000	846.000	871.000	902.000
Campagnes	3.902.567	3.600.000	3.611.000	3.668.000	3.769.000	3.895.000
Kosten eigen fondswerving	571.007	440.000	440.000	446.000	459.000	472.000
Kosten acties derden	23.395	20.000	20.000	21.000	22.000	22.000
Kosten verwerving subsidies	81.883	45.000	45.000	46.000	47.000	48.000
Beheer en administratie	358.569	352.000	352.000	357.000	364.000	375.000
Totaal	<u>7.054.351</u>	<u>6.292.000</u>	<u>6.309.000</u>	<u>6.404.000</u>	<u>6.582.000</u>	<u>6.795.000</u>
Saldo	- 458.235					
	<u>6.596.116</u>	<u>6.292.000</u>	<u>6.309.000</u>	<u>6.404.000</u>	<u>6.582.000</u>	<u>6.795.000</u>

inhoud

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

12.3 Meerjarenraming 2010-2015 (vervolg)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Personeelskosten						
personeelskosten	2.901.681	2.003.000	1.917.000	1.899.000	1.952.000	2.034.000
overige personeelskosten	283.512	221.000	211.000	210.000	216.000	225.000
Afschrijvingskosten						
Afschrijvingskosten	65.000	66.000	68.000	69.000	70.000	72.000
Huisvestingskosten						
Huur	224.273	228.000	233.000	238.000	242.000	247.000
Overige huisvestingskosten	61.865	63.000	65.000	66.000	67.000	68.000
Kantoorkosten	252.935	141.000	144.000	146.000	149.000	152.000
Activiteitenkosten	3.265.085	3.570.000	3.671.000	3.776.000	3.886.000	3.997.000
	<u>7.054.351</u>	<u>6.292.000</u>	<u>6.309.000</u>	<u>6.404.000</u>	<u>6.582.000</u>	<u>6.795.000</u>
Kengetallen						
Groei in baten fondsenwerving	1,7%	8,6%	8,7%	8,7%	8,7%	8,8%
Beschikbaar voor doelstelling	84,31%	86,38%	86,42%	86,41%	86,45%	86,50%
Kosten administratie en beheer ten opzichte van de totale kosten	5,08%	5,59%	5,58%	5,57%	5,53%	5,52%

De missie van Milieudefensie

Statutaire doelstelling

(Uit: Statuten vastgesteld door de ALV van 26 november 2005).

De vereniging stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan het oplossen en voorkomen van milieuproblemen en het behoud van cultureel erfgoed, alsmede te streven naar een duurzame samenleving dit alles op mondiaal, landelijk, regionaal en lokaal niveau, in de meest ruime zin en een en ander in het belang van de leden van de vereniging en in het belang van de kwaliteit van het milieu, de natuur en het landschap in de meest ruime zin voor huidige en toekomstige generaties.

De vereniging tracht haar doel te bereiken door:

Het kritisch volgen van al die ontwikkelingen in de samenleving die effect hebben op het gebied van milieu, natuur, landschap en duurzaamheid, het beïnvloeden van de besluitvorming daarover door middel van het gebruikmaken van alle daartoe geëigende en geoorloofde middelen, het verrichten dan wel doen verrichten van onderzoek, het verspreiden en verstrekken van informatie in de meest ruime zin, het verkrijgen van gerechtelijke uitspraken en het uitvoeren van alle handelingen en acties die de vereniging nodig acht om haar doel te bereiken.

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Missie

(Uit: visiedocument vastgesteld door de ALV van 20 november 2004).

Milieudefensie wil een duurzame, schone wereld waarin het goed toeven is, en waarin het draagvermogen van de aarde volledig wordt gerespecteerd en ten goede komt aan de gehele wereldbevolking.

Milieudefensie streeft het volgende toekomstbeeld na:

- De natuurlijke rijkdommen van de aarde zijn op efficiënte wijze ingezet ten behoeve van de gehele wereldbevolking met een rechtvaardige verdeling van de beschikbare milieugebruiksruimte voor een ieder. Voldoende grondstoffen, energie en natuurwaarden blijven beschikbaar voor vele toekomstige generaties.
- Hergebruik, minimale emissies, herwinbare energie en natuurbehoud zijn algemeen aanvaarde basisprincipes. De materiële welvaart heeft een niveau waarop een prettig en veilig leven gegarandeerd is zonder dat mens en milieu ondergeschikt zijn aan de economie.
- Met milieu, levende natuur en natuurlijke hulpbronnen wordt verantwoord en respectvol omgegaan.

inhoud

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Strategie

Milieudefensie tracht dit te verwezenlijken door:

- helder te maken dat een structurele oorzaak van milieubederf en uitputting van grondstoffen gelegen is in een te eenzijdige gerichtheid op vrije markt en economie; en wervende, realistische correcties hierop naar voren te brengen;
- met het uitdragen van standpunten en stellingnamen weliswaar helder positie te kiezen, maar altijd gericht op het behalen van resultaat en op beïnvloeding van het maatschappelijk debat;
- samen met mensen effectieve druk en hindermacht te ontwikkelen op die plekken in de samenleving waar de beslissingen vallen;
- vanuit de ecologische invalshoek van duurzaamheid ook oog te houden voor de daarmee verweven maatschappelijke en sociale aspecten;
- mensen inzake de milieuproblematiek te mobiliseren op zowel hun verantwoordelijkheid voor de toekomst als een gevoel van urgentie en eigenbelang; en overstijgende en/of abstracte milieuproblemen te vertalen naar de betekenis ervan voor de mens in zijn eigen leefomgeving;
- te stimuleren dat onderzoek naar en analyse van milieuproblemen en mogelijke oplossingen blijft plaats vinden, en de kennis hierover te verspreiden. Rechtsvorm en organisatiestructuur
- Milieudefensie is een vereniging en kent een bestuur, een landelijk bureau en lokale groepen.

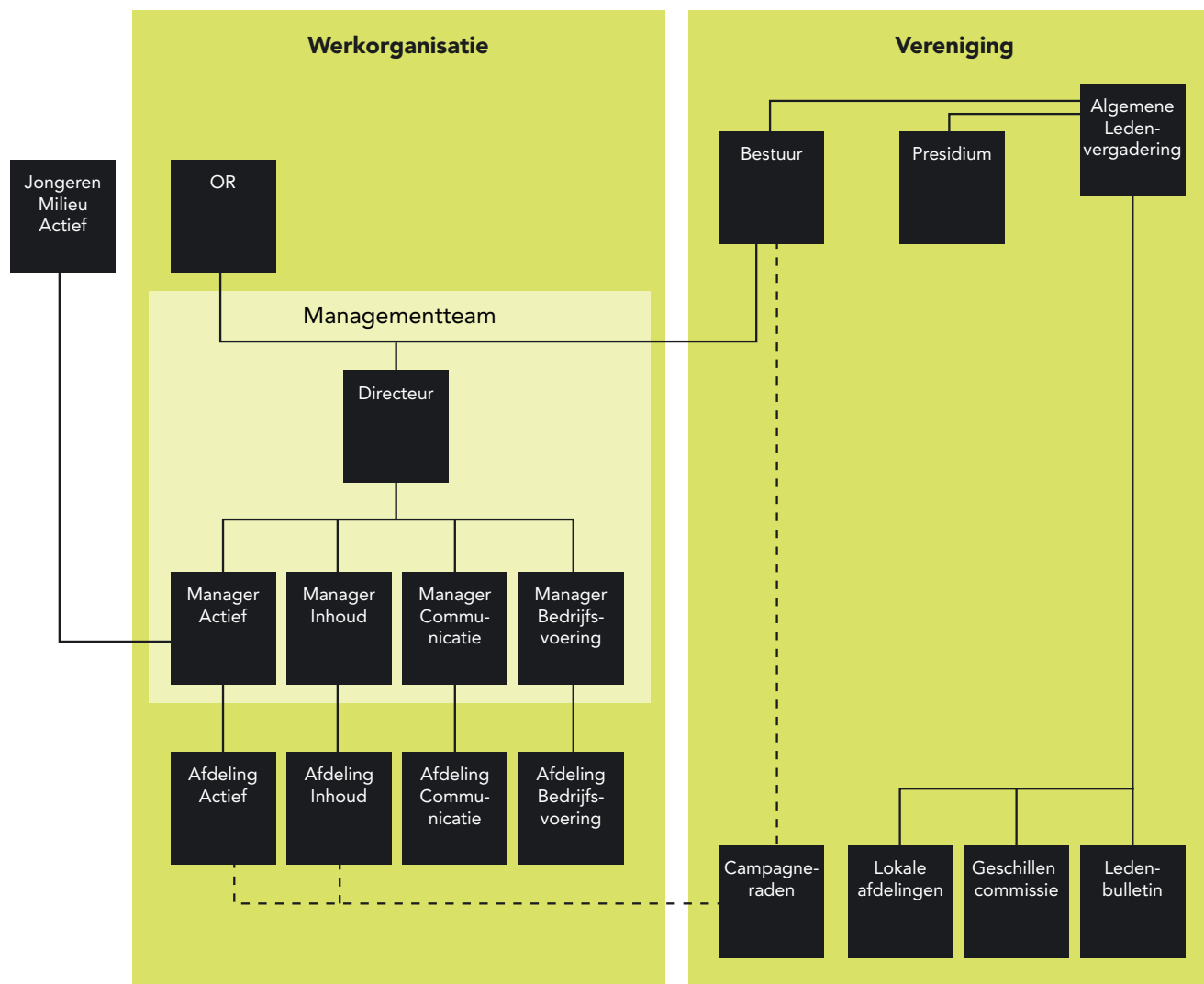
inhoud

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

Rechtsvorm en organisatiestructuur

Milieudefensie is een vereniging en kent een bestuur, een landelijk bureau en lokale groepen.

Hieronder vindt u het organogram.

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

Milieudefensie –**Friends of the Earth Netherlands***Bezoekadres:*

Nieuwe Looiersstraat 31, Amsterdam

Postadres:

Postbus 19199, 1000 GD Amsterdam

Servicelijn: 020 6262 620

Fax: 020 5507 310

E-mail: service@milieudefensie.nlInternet: www.milieudefensie.nl*Jongerenorganisatie JMA:*020 5507 436 / www.jma.org**Friends of
the Earth****Colofon**

Redactie en fotoredactie: Victor van den Belt

Vormgeving en productie:

Eric Mels vormgeving, Hoorn

Foto's

Thomas Schlijper: cover, pag. 104, 180

Rick Keus: pag. ii

Oscar Stokvis: pag. 1

Michiel Wijnbergh:

pag. 5, 17, 20, 26,30, 31, 39, 72, 74, 90, 118

Brenda Poppenk: pag. 19, 24, 37, 56

Milieudefensie: pag. 29, 65, 70, 79

WWF-Canon/N.C. Turner: pag. 41

Albert ten Kate: pag. 47, 48

Fred Hoogervorst: pag. 51

It Griene Erfgoed: pag. 57

Hans Dannis: pag. 59

Willem Mes/HH: pag. 62

Aafke Brinkhuijsen: pag. 77

NPL/Roy Beusker Fotografie: pag. 146

inhoud**1****2****3****4****5****6****7****8****9****10****11****12**

Achtergronden

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

Achtergrond

Een netwerk van betrokken en actieve mensen

(vervolg)

drijft, omdat ze voor continuïteit zorgt en formele structuren biedt om mee te denken over de koers van de beweging en actief te participeren in allerlei activiteiten.

Milieudefensie zoekt naar mogelijkheden om mensen op hún manier te betrekken, dus op basis van hun wensen, interesses en kwaliteiten.

Mensen die zich zorgen maken om het milieu nodigen we uit mee te doen aan laagdrempelige activiteiten. Als dat lukt, spreken we van sympathisanten. Het ondertekenen van een actiekaartje is bijvoorbeeld zo'n laagdrempelige activiteit. De actieve achterban is intensiever betrokken bij het reilen en zeilen van Milieudefensie. Lokale afdelingen en steunpunten behoren bijvoorbeeld tot deze groep. In de praktijk behoren mensen van tijd tot tijd en afhankelijk van het thema dat hun aandacht heeft, tot verschillende groepen.

Bij elkaar levert dat het beeld op van een vereniging waarbinnen duizenden mensen actief zijn, mensen die voor kortere of langere tijd als vrijwilliger meewerken aan de verwezenlijking van milieudoelen. Soms onder de vlag van Milieudefensie, soms als partners. Alles bij elkaar een groot netwerk van actieve burgers en organisaties.

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

Achtergrond

Afdelingen in actie

(vervolg)

te sluiten. Zo schreven vrijwilligers van deze afdeling een 'EKO-lied' dat ze ten gehore brachten tijdens de uitreiking van de EKO-award aan de best scorende supermarkt. Tijdens de 'Levende etalagedag' trok een mobiele etalage met apen, papegaaien en varkens (Voor alle duidelijkheid: knuffels) door het centrum van Delft. De varkens droegen spandoekjes met de tekst 'Geen oerwoud in mijn veevoer'. Milieudefensie Delft vroeg hiermee aandacht voor het kappen van tropisch regenwoud voor ons vlees. De vrijwilligers van de afdeling vroegen voorbijgangers om hun vleesconsumptie te matigen en om hun handtekening te zetten onder een petitie aan Albert Heijn. Tientallen Delftenaren tekenden de petitie.

Milieudefensie Heemskerk bestond in 2009 twintig jaar. Alle activiteiten van deze afdeling stonden in het teken van dit jubileum. Op 3 juni, de geboortedag van de afdeling, werd een eigen website geopend, kreeg de afdeling een eigen postzegel, maakten ze hun traditionele jaarboekje en vierden leden van het eerste uur, trouwe aanhangers en de wethouder een klein feestje. Bezoekers van een nieuwe kinderboerderij konden van september tot november kennismaken met de jubilerende afdeling, omdat er een speciale tentoonstelling aan de afdeling was gewijd.

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

Achtergrond

Beleidsvorming in grote lijnen

(vervolg)

Na bespreking van de plannen in de campagneraden en vaststelling in het managementteam, worden de plannen aan het bestuur voorgelegd. Het bestuur bundelt de plannen in september tot een Inhoudelijk Jaarplan en legt dat ter vaststelling voor aan de najaars-ALV.

Het bestuur stelt elk halfjaar vast welk project de hoogste prioriteit krijgt.

Alle grotere projecten worden geëvalueerd. De evaluatieverslagen van de hoogst geprioriteerde projecten worden aan het bestuur voorgelegd.

De vereniging heeft op twee manieren inbreng:

- Via de Algemene Ledenvergadering (twee keer per jaar)
- Via de campagneraden

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

Wervingsmethoden

(vervolg)

Prospecting gebeurt met inserts (brieven die met bladen worden meegezonden) en 'direct marketing' (het gericht aanschrijven van mensen). Na een eerste kennismaking met de inhoud van ons werk groeit stapsgewijs de binding. Daarbij proberen we steeds aan te sluiten bij de gebleken belangstelling van mensen. Het aantal klachten dat Milieudefensie als gevolg van deze wervingsvormen bereikt, is beperkt (0,5 tot 1 procent). Uiteraard wordt met klachten, voor zover mogelijk, altijd iets gedaan.

Het overgrote deel van de doorlopende machtigingen voor Milieudefensie komt tot stand dankzij telemarketing. Met een machtiging geven mensen Milieudefensie toestemming om periodiek geld van hun rekening af te schrijven. Naast het lidmaatschap is dit de kern van de structurele inkomsten die Milieudefensie van haar achterban ontvangt.

Bij telemarketing zoekt Milieudefensie uitsluitend contact met mensen die Milieudefensie financieel (willen) steunen. Het aantal klachten is daarom klein (minder dan 0,5 procent van de telefoongesprekken). Ook deze klachten worden zeer serieus genomen en onmiddellijk onderzocht. Waar nodig wordt direct ingegrepen om herhaling te voorkomen.

Tegenover weinig negatieve reacties staan veel positieve reacties. Het aantal mensen dat enthousiast reageert en besluit Milieudefensie duurzaam te steunen is heel groot en het verloop is klein.

inhoud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12